

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ
ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

Γυναίκες τῆς Κρήτης

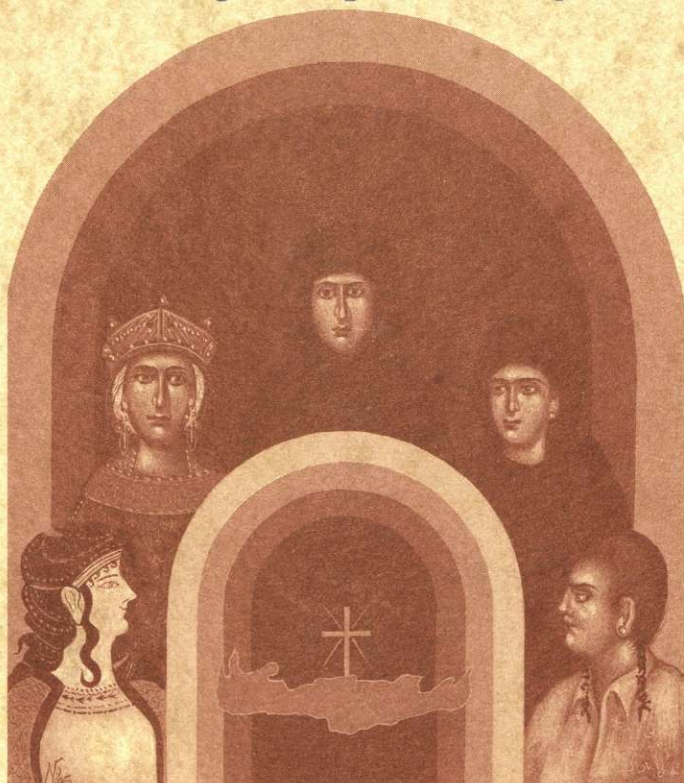

ΧΑΝΙΑ

1995

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ
ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

Γυναίκες τῆς Κρήτης

ΧΑΝΙΑ

1995

*Γυναῖκες
τῆς Κρήτης*

Τά σκίτσα τοῦ βιβλίου φιλοτέχνησε ὁ ζωγράφος Ν. Γιαννακάκης
καί τόν εὐχαριστοῦμε θερμά.

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΑΠ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ
Δάσκαλος - Λαογράφος
Σκίτηρ 14α Χανιά, 73131

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ
ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

Γυναίκες τῆς Κρήτης

ΧΑΝΙΑ

1995

Ἀφιερώνεται
στή μνήμη τῶν γονέων μου
Γεωργίου καί Σοφίας

† Ὁ Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναῖος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Σάν Πρόλογος	7
Ἡ Λαζαροχρυσή	9
Ἡ Ἀννίτσα	12
Αἰκατερίνη Χρ. Ἀνδρουλιδάκη	16
Θεοδώρα Χαρχαλάκη	19
Σοφία Γ. Γαλανάκη	22
Ἀνθούλα Παπαδαντωνάκη	26
Ἡ θειά Κλεάνθη	29
Ἡ θειά Σταυρούλενα	33
Οἱ Καπετάνισσες	36
Θυμάστε τή Λάλη σας;	39
Μαρία... Ἡ Παρθενομάρτυς	44
Χριστίνα Γ. Θεοδωρίδου	50
Ἡ Δασκάλα τοῦ χωριοῦ μας	53
Τζανάκη Μαρία	56
Ἡ παπαδιά τῆς Κρήτης	59
Ἡ Γερόντισσα Μακαρία	62
Ἀριάδνη Ξενάκη	66
Μαζῶχτρες καί θερίστρες	69
Ἀνυφαντοῦδες καί νοικοκυρές... ..	73
Καλοπαιδοῦσες καί καλαναθρεμμένες... ..	76
Τό πατρογονικό Κόνισμα... ..	79
Ἡ Παναγία στήν Κρήτη	82
Τό Πρότυπο τῆς Παρθενίας σ' ἓνα ἀ -πάρθενο κόσμο	86
Εὔα καί Παναγία	90
Ἡ Γυναίκα στήν Ἀνακαίνιση τοῦ νέου κόσμου	94

Σάν Πρόλογος

Κάποια μέρα, ήμουνα πλειά επίσκοπος - ή συχωρεμένη ή Μητέρα μου ή κερά Σοφία, μούκανε τά συνηθισμένα της παράπονα γιά τήν κατάσταση του κόσμου.

Πώς «ξεγυμνώθηκαν οι Γυναίκες, πώς χωρίζουν τά ανδρόγυνα, πώς δέ σέβονται οι νέοι, πώς χάλασε ό κόσμος...»

Κι έπρεπε τάχα νά κηρύξωμε καί νά συμμαζέψωμε μεις τήν Κοινωνία...

Καί γώ τής είπα: Μάνα, έχεις δίκιο: Χάλασε ό κόσμος. Δέ μετανοούν οι άνθρωποι. Κι ό Θεός πρέπει νά μάς τιμωρήσει μέ κάποιο κατακλυσμό, σάν τήν εποχή του Νώε καί νά πλάση νέους, καλούς ανθρώπους.

Καί τότε κείνη μούπε τουτο τόν αναπάντεχο λόγο: «Παιδί μου, δέν είναι ανάγκη νά κάμη ό θεός νέους ανθρώπους. Νά αναστήση τούς παλιούς, πού ήταν καλοί άνθρωποι...»

Θυμόταν εκείνη τούς παπουδες της, έβλεπε τούς τωρινούς ανθρώπους καί ή σύγκριση ήταν φανερή. Όσοι δέν γνωρίζουν, ή δέν θέλουν νά γνωρίζουν τήν παράδοση καί ζούνε στό φανταχτερό μά νοσηρό κόσμο τής εποχής μας, νομίζουνε πώς είμαστε τάχα «πολιτισμένοι» καί «ευτυχισμένοι». Μά όσοι από τήν Ίστορία καί τή ζωή των θυμούνται κι άλλες εποχές καί τίς μετρούνε μέ τό σημερινό κατάντημα, αυτοί σίγουρα θλίβονται καί αναζητούνε τούς παλιούς καλούς ανθρώπους.

Ή απάντηση τής Μάνας μου, νά αναστήση ό Θεός τούς παλιούς καλούς ανθρώπους, είναι μέσα στό Δόγμα τής Εκκλησίας καί μέσα στή λογική τής πίστης μας. Ό παντοδύναμος Θεός, πού κάνει τά πάντα γιά τή σωτηρία του κόσμου καί του ανθρώπου, μπορεί ν' αναστήση καί τούς

«παλιούς ανθρώπους» και νά τούς βάλη προζύμι γιά μια καινούργια ανθρωπότητα. Γιατί όσο και νά φθείρεται τό ανθρώπινο γένος στήν άλαζονεία τής «άμαρτίας» του, πάντα μένουν μερικές ρίζες καθαρές και άναγεννητρες. Πάντα μένουν καθαρά μερικά «άρχέτυπα» Δικαίων, Σοφών και Άγίων, πού άναφαίνονται σέ κρίσιμες έποχές και άναπλάθουν τήν ανθρωπότητα.

Ό Θεός μπορεί ν' άναστήση τούς παλιούς ανθρώπους, έλεγε ή Μητέρα μου. Κι εγώ λοιπόν θέλοντας νά δουλέψω στό θεϊκό αυτό έργο, άνασέρνω άπό τούς τάφους του χρόνου και τής άλλοτρίωσης μνημες και Ιστορίες Γυναικών, πού ζήσανε στόν τόπο μας κι άφήκανε ένα πρότυπο, ένα καλό ξαμάρι.

«Αναπιάνω τό προζύμι» τής Κρήτης, έτσι όπως τό λέγα-νε οί Γιαγιάδες μας, τό προζύμι μιās έποχής, πού ή Κρήτη κρατούσε άκόμη ζωντανές και καθαρές τίς φλέβες τής ζωής της.

Τήν Πίστη, τήν Άρχοντιά και τή μεγαλωσύνη της.

Γνωρίζω πόσο καταλυτική είναι ή έποχή μας και ποιές είναι οί ιδέες και οί συνθήκες, πού ζή ή σημερινή Γυναίκα τής Κρήτης, έδώ πάνω στόν τόπο μας, και στά πέρατα του κόσμου ποϋναι σκορπισμένη.

Μά πιστεύω στό θαυματουργό προζύμι τής χριστιανής Γυναίκας, πού σ' όποιαδήποτε έποχή κι άν ζή, μπορεί νά ζυμώνη και ν' άναπλάθη ανθρώπους και Λαούς.

Αυτό τό «προζύμι», πού τό φυλάξανε χιλιάδες χρόνια και σέ δύσκολους καιρούς οί Μάνες κι οί Γιαγιάδες μας και πλάθανε μ' αυτό άνδρειωμένους και τίμιους ανθρώπους, φυλάξετε το και σεΐς, οί σημερινές Γυναΐκες τής Κρήτης, όπου κι άν ζήτε στόν κόσμο.

Γιατί ή Κρήτη πρέπει νά ζή! Νά συνεχίζη στήν ιστορία της και τούς πολιτισμούς της.

Ό Κισάμου και Σελίνου Ειρηνάιος

Ἡ Λαζαροχρουσή

Υηλή μεγαλόσωμη μά καί μεγαλόκαρδη ἦταν ἡ Λαζαροχρουσή, μιά Γυναίκα ἀπό βουνήσιο χωριό, παντρεμένη στό χωριό μας.

Εἶχε γεννήσει γιούς καί θυγατέρες, εἶχε στήν αὐλή της πρόβατα, ἀγελάδες καί γαῖδουρομούλαρα. Φύτευε καί πότιζε περβόλια, ἀνάθρεφε μεταξαριό, τρυγοῦσε ἀμπέλια καί μάζευε βεντέμες.

Ξεχώριζαν οἱ φωνές της στά χωράφια καί στ' ἀλώνια, σάν συμμάζωνε τά κοπέλια της νά κάνουν δουλειές καί νά βλέπουν καλά τά ἔχνη (ζῶα). Δέν ἦταν ὅμως ἀπό κείνες τίς δυναμάρες «γυναῖκες» πού παραμερίζουν τούς ἄνδρες των. Ὁ ἄνδρας της ὁ Παντελῆς ἦταν καλός ζευγάς καί περβολάρης, μά φαινόταν πώς ἐκείνη κρατοῦσε τό νοικοκυριό καί τό κουμάντο.

Ἦταν ἀγαπημένο ἀνδρόγυνο καί πέρα ἀπό τίς δουλειές, πηγαίνανε μαζί στά πανηγύρια καί τούς γάμους. Στό Γαῖδουρί καβάλα ἡ Χρουσή, μέ τά πόδια ὁ Παντελῆς.

Γιατί ἔτσι ἦταν στήν Κρήτη πάντα. Οἱ παπούδες μας ἐδῶ στήν Κρήτη μπορεῖ νά ἦταν ζευγάδες καί βοσκοί κι αὐστηροί, μά στά σπίτια των ἦταν ἱπποτικοί καί «καλογυναϊκάδες». Λένε μάλιστα πώς, τούτη ἡ εὐγένεια τῶν ἀνδρῶν ἐρχόταν ἀπό τά πανάρχαια Μινωϊκά χρόνια, πού οἱ Γυναῖκες τῆς Κρήτης εἶχαν μιά προνομιακή θέση στίς παλιές ἀνδροκρατούμενες κοινωνίες. Ἀλλά καί ἡ Ὁρθοδοξία, πού τοποθέτησε τήν εἰκόνα τῆς Γυναίκας στά εἰκονοστάσια της, ἔχει βάλει τή σφραγίδα της καί σ' αὐτή τήν τιμή τῆς Γυναίκας.

«Τό Χρουσό μου ἔλεγε ὁ Παντελῆς», ὅταν μιλοῦσε γιά τήν Γυναίκα του. «Τό Παντελιό μου» ἔλεγε ἡ Χρουσή γιά τόν ἄντρα της, κι ἀνταλλάζανε ἀστεῖα καί τρυφερές κουβέντες.

Ἄλλωστε ἡ Λαζαροχρουνή δέν ἦταν μόνο δουλεύτρα καί νοικοκυρά, εἶχε κι ἄλλες πλευρές κοινωνικῆς προσφορᾶς.

Ἦταν Μαμή καί ξεγεννοῦσε τίς γυναῖκες τοῦ χωριοῦ κι ἔδειχνε πολύ χαρούμενη σάν ἔπιανε στά χέρια της τά νεογέννητα παιδιά. Ἦταν καί «πρακτικός Ὁρθοπεδικός» κι ἔδενε τά σπασμένα χεροπόδαρα τοῦ χωριοῦ, ὄχι μόνο τῶν ἀνθρώπων μὰ καί τῶν ζώων. Καί τάκανε ὄλα αὐτά, ὅπως κάνανε τότε οἱ ἀνθρώποι τίς καλωσύνες των, χωρίς χρήματα.

Χαιρετοῦσε μεγαλόφωνα καί ἐγκάρδια τούς γειτόνους καί τούς χωριανούς στούς δρόμους καί στά χωράφια κί ὅταν δυνάμωνε τή φωνή της κι ἔκανε, κατά τήν περίπτωση πῶς μάλωνε, πάλι μαλάκωνε κι ἔλεγε χαμογελώντας «Ἄντεστε μωρέ παιδιά μου, ἀνθρώποι εἶμαστε τά... ζωντανά σιάζουμε...»

Ἦταν τακτική στίς λειτουργίες τοῦ χωριοῦ κι ὅταν τή Μεγάλη Σαρακοστή ἔκανε τίς στρωτές μετάνοιες της, ὅπως ἦταν μεγαλόσωμη, τά φουστάνια της πιάνανε τή μισή Ἐκκλησιά. Ἔδινε καί ἔπαιρνε δανεικό ψωμί, ἔλεοῦσε τούς ζητιάνους καί βύζαινε τά ὄρφανά παιδιά.

Κάποια ἀνοιξη λίγο πρίν ἀπό τό β' πόλεμο, ἡ Λαζαροχρουνή ἀρρώστησε ἀπό πνευμονία κι ἀπόθανε, χωρίς νά εἶναι ἀκόμη γριά. Τό χωριό τήν ἀναζήτησε κι ὄσοι τή θυμοῦνται τή συγχωροῦνε ἀκόμη.

Κι ὁ ἄντρας της ὁ Παντελῆς δέν ἄντεξε τό χωρισμό της. Τά παιδιά του τόν πήρανε νά τόν γεροκομίσουνε στά σπίτια των. Μὰ κείνος ἀναζητοῦσε τό Χρυσό του καί στέναζε ἀδιάκοπα. Πέθανε καί 'κεῖνος ὕστερα ἀπό λίγο. Δέν ἄντεξε τό χωρισμό τῆς Γυναίκας του.

Γιατί οἱ ἀνθρώποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου εἶχαν καθαρά καί

δυνατά αισθήματα. Άνδρες και Γυναίκες φυλάγανε τὰ κορμιά και τίς καρδιές των καθαρές και αμάλαγες, ως τήν επίσημη ὥρα του Γάμου. Δέν τίς σπαταλοῦσαν σέ ανούσια φλέρτ τῶν δρόμων και τῶν καναλιῶν.

Γι' αυτό κρατοῦσαν τήν ἀγάπη των θερμή και καθαρή ως τό τέλος, ως τό θάνατο. Και πέρα ἀπό τό θάνατο ἀκόμη.

«Γιατί ἡ ἀληθινή και τίμια ἀγάπη εἶναι πλειό δυνατή και ἀπό τό θάνατο ἀκόμη» (ἜΑσμα Ἀσμάτων).

Ἡ Ἀννίτσα

Σέ σμερουλάκι κάθουμουν κι ἔλεγα - 'νά τραγούδι
τραγούδι τσῆ πολιγαπαῶς καί τσῆ γλυκιᾶς μ' ἀγάπης
Κι ἡ γι' ἀγαπῶ - ἦταν στό βγορο, στό βγορο κι ἄκουσέ με
- Παιδιά ποιός εἶν' πού τραγουδεῖ στό σμερουλάκι ἀπάνω...

Ἐτσι τραγούδησε κάποτε ἕνας λεβέντης Κρητικός τό
αἶσθημα πούβαλε ὁ Θεός στό πλάσμα του γιά νά
διαωνίζη τό ἀνθρώπινο γένος. Τό τραγούδησε πρώτη φορά
Ριζίτης Κρητικός ἀπάνω στή Μαδάρα κι ὕστερα τό μάθανε κι
ἄλλοι πολλοί καί τό τραγουδοῦνε στά νιάτα καί τά χαροκο-
πιά των...

Τό μαθε λοιπόν κι ὁ νιός βοσκός ὁ Κωσταντής καί τό
τραγουδοῦσε πάνω σ' ἕνα λοφάκι στό χαμήλωμα τῆς
Μαδάρας πούβοσκε τά πρόβατά, ἀντικρυνά ἀπό τό χωριό
του. Τό τραγουδοῦσε ἀργά ταχιά κι ἡ φωνή του ἔφτανε ὡς
κάτω στό χωριό, πού ἡ Ἀννίτσα πρόβαινε «στ' ὄβγορο», στό
δῶμα τῆς, γιὰ νά ποτίση τίς γλάστρες μέ τίς μαντζουράνες
καί τούς βασιλικούς.

Καί πές το μιά καί πές τό δυό, τῶβαλε τό τραγούδι ἡ
κοπελιά στ' αὐτιά καί στήν καρδιά τῆς, ἤξερε ποιός τῶλεγε
καί συχνόβγαινε στό δῶμα γιά νά ποτίζη τούς βασιλικούς
καί τήν καρδιά τῆς...

Μά κι ὁ Κωσταντής ψυχανεμίστηκε τή «συμπάθεια» τῆς
Ἀννίτσας κι ὅταν κατέβαινε ἀπό τή Μαδάρα στολιζόταν,
συχνοπερνοῦσε ἀπό τή γειτονιά τῆς καί κοίταζε ψηλά στά
δῶματα.

Ἀπάνω στή Μαδάρα οἱ Βοσκοί τῆς Κρήτης ἦταν ἀκού-
ρευτοί, ντυμένοι μέ ῥασόκαρτσες καί παλιοστίβανα.
Μυρίζανε Μιτάτο, χουμά καί προβατίλα. Μά σάν κατεβαίνανε

στό χωριό, λουζόταν, φοροῦσαν τά καλά των, περνούσαν βασιλικούς στή ζώνη των καί πήγαιναν στήν Ἐκκλησιά, στό καφενεῖο, κι ὅπου ἔταν σύναξη ἀνθρώπων.

Ἔτσι κι ὁ Κωσταντής, σάν κατέβαινε στό χωριό φοροῦσε τά καλά του ροῦχα καί κοίταζε ψηλά στά δώματα καί στά παραθύρια. Καί μιά μέρα ἀκούστηκε τό χαρούμενο χαμπέρι. Ὁ Κωσταντής ἀρραβωνιάστηκε τήν Ἀννίτσα, μέ τήν εὐχή τῶν, Γονέων των.

Ὁ Κωσταντής δέν ἔπαψε νά ναι βοσκός καί νά πηγαίνει στή Μαδάρα, μά ἀρραβωνιασμένος τώρα ἔπρεπε νά κατεβαίνει συχνότερα στό χωριό, νά πηγαίνει μέ τήν Ἀννίτσα καί τούς κουνιάδους του στά πανηγύρια καί τίς ξεφάντωσης. Νά σέρνη τό χορό, νά καμαρώνη τήν ἀρραβωνιάρρα του καί ν' ἀνταλλάσῃ μαζί της πότε μιά ματιά καί πότε μιά γλυκοκουβέντα. Τίποτε ἄλλο. Οἱ καρδιές τῶν νέων κείνης τῆς ἐποχῆς νοιώθανε βέβαια τήν ἀγάπη των μά τή φυλάγανε ἀμάλαγη, καί παρθενική ὥσπου νάρθη τό στεφάνι. Γι' αὐτό κι οἱ κρητικοί λυράρηδες πειράζανε τούς ἀρραβωνιασμένους μέ τέτοιες μαντινάδες:

Ὡς καίγονται τά κάρβουνα κι ὄξω καπνός δέ βγαίνει

Ἔτσι καλό μου καίγονται κι' οἱ γι' ἀρραβωνιασμένοι...

Κι' οἱ συμπεθέροι καμαρώνανε καί κείνοι τά παιδιά των καί δίνανε τήν εὐχή γιά νά στεφανωθοῦνε γρήγορα καί νά ναι «καλορίζικα».

Μά ὥστόσο ἦρθαν τά χρόνια τοῦ δεύτερου πολέμου, ἡ Γερμανική Κατοχή, (1940-45). Ἡ Κρήτη λημέριαζε τά παλληκάρια της στά βουνίσια χωριά, κι οἱ Γερμανοί κάνανε ἐξορμήσεις καί μπλόκα. Καί μιά Μαγιάτικη μέρα ἀπολουτρούγα, πού ὁ Κωσταντής κι ἄλλοι λεβέντες τοῦ χωριοῦ γλεντίζανε σέ πανηγύρι, οἱ Γερμανοί ἀπρόσμενα μπλοκάρανε τό γλέντι. Ὁ Κωσταντής πιασμένος στό χορό ἄδειασε

τό μπιστόλι του στούς Ναζίδες, μά καί κείνοι ώστόσο τόν θερίζανε μέ τά πολυβόλα των.

Τό πανηγύρι σκόλασε, τό χωριό άναμυγίστηκε καί τήν άλλη μέρα στήν Έκκλησιά, πού ψάλλανε τό σκοτωμένο, ή Άννίτσα έκοψε τίς καστανές πλεξούδες της καί τίς έδεσε στά σταυρωμένα χέρια του Κωσταντή. Έτσι όπως κάνανε οί Έλληνίδες από τά χρόνια του Όμήρου. Κι άνάμεσα σέ θρήνους καί αναφιλητά ή Άννίτσα «άσπάστηκε τό λείψανο» κι έκαμε τόν ορκο της παρθενικης αγάπης. Δέ θά παντρευτή άλλον...

Νέα κοπέλα κι όμορφη ήταν ή Άννίτσα καί μπορούσε νά παρηγορηθή καί νά ξεχάση. Μά σά Γυναίκα της Κρήτης ήξερε τί κάνουν σέ τέτοιες περιστάσεις οί Γυναίκες της Κρήτης. Ήξερε τά ρωτήματα, πού κάνανε στό νιόφερτο του Νάδη οί άντρειωμένοι της.

Άν στέκη ό πάνω κόσμος, άν κτίζουν Έκκλησιές, άν βαπτίζουν παιδιά κι άνεξαναπαντρευόνται παλληκαριών Γυναίκες...

Ή Άννίτσα έχασε τόν άρραβωνιαστικό της, γιά τήν πατρίδα καί τή Λευτεριά της Κρήτης. Καί κείνη δέ θά παντρευτή άλλον. Θά πάη στ' Άντάρτικο καί θα χαθῆ στά μαύρα ρούχα καί στά μαύρα εκείνα χρόνια...

Μπορεῖ νάταν βαρύς ό ορκος της Άννίτσας, καί βαρύς αύτός ό άγραφος Νόμος γιά τίς Γυναίκες της Κρήτης. Δέν τόν διάλεγαν πάντα όλες. Μά μέ τήν Άννίτσα καί άλλες παρόμοιες Άννίτσες, ή Κρήτη κράτησε τήν τιμή καί τήν ανθρωπιά της καί τήν άφησε ξαμári καί κληρονομιά στίς κόρες της.

Ή Κρήτη έχει διάσελα καί κάμπους. Έχει κι άψηλές κορφές, πού τίς θαυμάζομε κι όταν άκόμη δέν μπορούμε νά τίς άνεβοῦμε.

Ἄς ἀφήνωμε λοιπόν τὰ ὑπέροχα παραδείγματα νά μᾶς
δείχνουν τίς κορφές τῆς ζωῆς καί νά ὑπενθυμίζουν τά ἰδανι-
κά της.

Αικατερίνη Χρ. Ἀνδρουλιδάκη (Μιά Ἀρχόντισσα τῆς Πίστης)

Ἐστερα ἀπό τήν Μεγάλη Κυρά τῶν Ἀγγέλων καί Δέσποινα τοῦ Κόσμου, τήν Μαρία τῆς Ναζαρέτ, ἡ ἱστορία τῆς Χριστιανῆς Γυναίκας λαμπρύνεται μέ μιά σειρά ἀπό Γυναικεῖες προσωπικότητες, πού μῆκανε στή χάρη καί διακονία τῆς Πίστης τοῦ Χριστοῦ καί τιμηθῆκανε ἀπό τήν Χριστιανική Συνείδηση τῶν αἰώνων.

Μυροφόρες, Διακόνισσες, Ἀδελφές καί Μοναχές σέ ἴδρύματα Ἀγάπης καί Προσευχῆς, Μαρίες καί Πρίσκιλλες, Αἰκατερίνες καί Ὀλυμπιάδες, γεμίζουνε τά Συναξάρια τῆς Ἐκκλησίας μας καί ὑπενθυμίζουνε τά ἰδιαίτερα χαρίσματα καί τό μεγαλεῖο τῆς Χριστιανῆς Γυναίκας.

Κι ἄλλες ἰσότιμες σέ ἀρετή καί πίστη: Μητέρες, Γιαγιάδες, Σύζυγοι καί κόρες, πού σταθήκανε μέσα στόν κόσμο καί σαηνέψανε ἄνδρες κι ἐραστές στή Χριστιανική Πίστη κι ἀναθρέψανε παιδιά, ἐγγόνια κι ἀδελφούς στίς ἀλήθειες της καί στή μεγαλωσύνη της.

Ἐμμέλειες, Ἀνθοῦσες καί Νόνες κι ἄλλες ἀναρρίθμητες Χριστιανές, πού δέν τίς ἀναγράφει κανένα Συναξάρι, εἶναι ὁμως σίγουρα γραμμένες στή Βίβλο Ζωῆς, γιατί κι αὐτές δώσανε ζωή σ' αὐτό τόν κόσμο, ὄχι μόνο μέ τήν σάρκα των, ἀλλά καί μέ τήν πνευματική των μαρτυρία.

Καί στή μεγάλη αὐτή Βίβλο καί ἀλυσίδα τῶν Χριστιανῶν Κυράδων εἶναι τώρα γραμμένη καί ἡ Αἰκατερίνη Ἀνδρουλιδάκη, μιά ἀληθινή ἀρχόντισσα τῆς Χριστιανικῆς Πίστης, πού τήν κάλεσε ὁ Θεός κοντά Του, στίς 3 Ἀπριλίου 1978.

Γεννημένη στά 1889 ἀπό τή Βυζαντινή γενιά τῶν

Σγουρών, είχε στην εμφάνισή της πολλά τά σημάδια της άρχοντικής αυτής οικογένειας. Άλλά ή Κερά Κατίνα είχε παραμέρισει αυτό τό καύχημα της γενιάς της κι είχε μεταφέρει όλη τήν άρχοντιά, στή Χριστιανική της Πίστη.

Ό Μεγάλος Άρχοντας γι' αυτήν ήταν ό Χριστός, πού τόν συναντούσε συχνά στην Έκκλησία της Μάνας Του, στην Τριμάρτυρη Χανίων. Στην Έκκλησιά, εκείνη πού σύχναζε γιά τίς λειτουργίες καί τίς Παρακλήσεις της καί πρόσφερε, μαζί μέ άλλες Χριστιανές, τήν συμπαράσταση καί συνεργασία της στό Ένοριακό Σωματείο τών «Τριών Ίεραρχών».

Γιατί πρέπει νά ειπωθή καί αυτό πώς, στην Όρθόδοξο Έκκλησία μας πολλοί πιστοί, άνδρες καί Γυναίκες, θέλουνε νά έχουνε Έκκλησιές, ψάλτες καί παπάδες, οί ίδιοι όμως δέν θέλουνε νά άγκαζαριστούνε σέ ζητήματα, πού χρειάζεται ή Ένορία των γιά τήν ζωή καί τίς δραστηριότητές της.

Στό σπίτι της καί στό σαλόνι της, πού δέν τούλειπε ούτε ή άπλότητα ούτε ό καλός κόσμος, ή Κερά Κατίνα χωρίς να παίρνη τό ύφος του Ίεροκήρυκα, συζητούσε θέματα της Πίστης καί της Χριστιανικής ζωής καί βοηθούσε πολλούς ανθρώπους νά ξαναβρούνε τόν Ίσιο δρόμο, ή νά πορευτούνε παρά - πέρα.

Καί μαζί μ' αυτά, μιά πλούσια άσκηση στά έργα της Χριστιανικής Φιλανθρωπίας συμπλήρωνε τήν Χριστιανική της ζωή.

Στόν πρώτο παγκόσμιο πόλεμο πρόσφερε τήν έθελοντική της φιλανθρωπία στό Πατριωτικό Ίδρυμα καί στόν Δεύτερο, μέ τήν κουτάλα στό χέρι, στά συσσίτια του Έρυθρου Σταυρού.

Καί πάντα πρόθυμη καί δραστήρια στην ιδιωτική καί την κρυφή έλεημοσύνη: Νά μαζέψη χρήματα, νά μοιράση ρούχα, νά δώση συμβουλές, νά ένοχλήση τούς άρχοντες γιά τούς

άνεργους, τούς άπροστάτευτους καί τούς άδικημένους. Καί όταν άργότερα θά μείνη χρόνια σχεδόν άκίνητη στό σπίτι της, θά κάνη τά ίδια πράγματα μέ τό τηλέφωνο.

Κι όλα αυτά χωρίς νά αφήνη τό σπίτι της, τόν άνδρα της καί τά δυό παιδιά της.

Κύριε, Σύ πού γνωρίζεις τά άδηλα καί τά κρύφια τής ανθρώπινης καρδιάς καί έχεις άριθμίσει καί τά μαλλιά τής κεφαλής μας, Σύ μόνο μπορείς νά μετρήσης καί τίς άγαθές πράξεις τής δούλης σου Αικατερίνης, τής άπλης αυτής Γυναίκας, πού στάθηκε σ' όλη της τή ζωή πιστή καί φιλάνθρωπη. Κι όταν σίμωνε τό τέλος της μπόρεσε νά γράψη καί νά αφήση σά Διαθήκη στά παιδιά της τουτα τά άπλά λόγια:

«Πάντα προσπαθοῦσα νά κάνω τό καλό κι αυτό νά συνεχίσετε».

Άρχόντισσα τής Πίστης: Αυτός ό τίτλος σοῦ άνήκει δικαιωματικά, άλησμόνητη, Κερά Κατίνα, κι όλοι μας, πού σε γνωρίσαμε, σοῦ τόν προσφέρουμε εις μνημόσυνον αιώνιον.

Ό Θεός, πού σε κάλεσε κοντά του, μπορεί νά σοῦ δώση καλύτερους τίτλους στίς αύλές τῶν Δικαίων καί τῶν Άγίων του. Μά μεις πού τραγουδοῦμε άκόμη στά Ριζίτικα τραγούδια μας τούς άρχόντους τῶν παλιῶν καιρῶν τής Κρήτης, πρέπει νά ξέρωμε πώς, ή άρχοντιά δέ μπορεί νά χωριστή από τήν Πίστη καί τήν καλωσύνη. Κι άκόμη πώς, ή άληθινή άρχοντιά εἶναι ψυχικό χάρισμα καί μεγαλειό κι όχι πολυκατοικία, αυτοκίνητο καί τηλεόραση.

Μία Άρχόντισσα τής Πίστης έφυγε από τά Χανιά, ποιά από τίς νέες Χανιώτισες θά πάρη τώρα τή θέση της;

(Βόνη, Άπρίλης 1978)

Θεοδώρα Χαρχαλάκη

Υηλά από τις Μαδάρες της Κρήτης (Ροδάκινο Σφακίων) ή φύτρα κι ή καταγωγή της Θεοδώρας Χαρχαλάκη (τό γένος Γαλανάκη). Στή Βυζαντινή οικογένεια τών Σκορδυλών ανέβαζε τήν προγονική της φύτρα. Μά ή ίδια γεννήθηκε στόν Πειραιά (σέ μιά οικογένεια έννιά παιδιών), ίσως γιατί οι παππούδες της σέ κάποια Κρητική Έπανάσταση φύγανε στό πρώτο έλεύθερο κομμάτι της Ελληνικής Πατρίδας.

Στόν Πειραιά μεγάλωσε ή Θεοδώρα, μά διατηρούσε σ' όλη της τή ζωή τήν ψυχή, τή γλώσσα καί τήν άρχοντιά της Κρήτης.

Άρσακειάδα στή μεταγυμνασιακή μόρφωση, διορίστηκε για λίγα χρόνια, Δασκάλα σέ περιφερειακό Σχολείο τών Άθηνών, μά ύστερα από τό γάμο της μέ τόν Διονύση Χαρχαλάκη, έμεινε στό σπίτι της χωρίς νά παραλείπη τό έργο της χριστιανής παιδαγωγού στά παιδιά της και σ' άλλους χριστιανικούς κύκλους.

Άργότερα ή πνευματική της άναζήτηση θά τήν όδηγήσει στήν κίνηση «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΩΣ», τήν όποία εκείνη θά μεταφέρει καί στό Λονδίνο καί θά όργανώσει μέ φίλιες καί γνωριμίες της παράρτημα της, στή ξένη αύτή χώρα.

Σύχναζε στίς λειτουργίες της Έκκλησίας μας, κοινωνούσε συχνά, παρακολουθούσε «κύκλους» μελέτης της Άγ. Γραφής καί τό σπίτι της ήταν ένα «άτυπο» Γραφείο Κοινωνικής Πρόνοιας. Φρόντιζε για φτωχούς καί άρρώστους καί πολλούς τούς έστελνε μέ δικές της ενέργειες καί στό έξωτερικό (Άγγλία) για θεραπεία.

Η ίδια δέν ήταν πλούσια, μά μέ τις γνωριμίες της μέ έφοπλιστές, έπιχειρηματίες κ.λ.π. μπορούσε νά κάνη πολλά.

Κάποια προγονική ρίζα από τήν ἀρχοντική της οἰκογένεια τήν ἔσπρωχνε νά ἔχη σχέσεις καί διασυνδέσεις μέ ὑψηλά πρόσωπα, τά ὁποῖα χρησιμοποιοῦσε στή χριστιανική της πρόνοια. Κι ὅλοι τήν ἄκουγαν γιατί εἶχαν ἐμπιστοσύνη στήν ἀρετή καί στήν ἐντιμότητα της. Ἐκούραστη, καλό-γυνωμη, εὐεργετική, ἔτρεχε στά Νοσοκομεῖα καί στά σπίτια γιά νά βλέπη ἀρρώστους, φτωχοῦς καί θλιμμένους.

Κι ὅταν ἀργά στά βαθειά της γεράματα (ἐννενήντα πέντε), δέν μποροῦσε νά τρέχη στούς δρόμους, ἀπό τό σπίτι της μέ τό τηλέφωνο ἀνακάτευε τήν Ἀθήνα καί συνέχιζε τή χριστιανική της Πρόνοια. Τήν πρόνοια ἐκείνη, μέ τήν ὁποία οἱ χριστιανοί εἴκοσι αἰῶνες τώρα ἡμερώνουν τή σκληρότητα τοῦ κόσμου καί πού καμμιά Κρατική Πρόνοια δέν μπορεῖ νά ἀναπληρώση. Τήν πρόνοια ἐκείνη, πού ὁ Χριστός τήν ἀποκάλυψε σάν ἐντολή Ἀγάπης καί τήν ἄφησε στούς χριστιανούς σημαία, τῆς Παγκόσμιας ἐλπίδας καί τῆς Πρόνοιας τοῦ Θεοῦ.

Στίς πρῶτες μέρες τῆς Χριστουγεννιάτικης Σαρακοστής, 16 Νοεμβρίου 1993, ἡ Θεοδώρα Χαρχαλάκη ἔφυγε ἀπό τόν κόσμο αὐτό μέ τό θάνατο τῶν Δικαίων. Χωρίς πόνους ψυχομαχητοῦ, ἤρεμα καί γλυκά ἄφησε τήν τελευταία της πνοή καί πέρασε στόν κόσμο τῆς «Βασιλείας τῶν οὐρανῶν», πού τόσες φορές τόν ζητοῦσε στίς προσευχές της καί τόσες φορές τόν κήρυξε καί σέ ἄλλους

Μακαρία ἡ ὁδός σου καί αἰωνία ἡ μνήμη σου.

Ἡ Θεοδώρα Χαρχαλάκη ἔζησε στόν τόσο ταραγμένο καί «μεταχριστιανικό», ἀντιχριστιανικό δηλ. εἰκοστό μας αἰῶνα.

Κι ὁμως ἡ ζωή καί τό παράδειγμά της θυμίζουν Βιβλική μορφή τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων.

Τό παράδειγμά της ἀποστομώνει ἐκείνους, πού προφασίζονται πώς εἶναι ἀνεφάρμοστο τό Εὐαγγέλιο στήν ἐποχή

μας.

Τονώνει δέ καί ἐνθαρρύνει ἐκείνους, πού ἀγωνίζονται καί μέσα στό σημερινό κόσμο ν' ἀντισταθοῦνε στήν «κατανάλωση» καί τή διαφθορά του καί συνεχίζουν τήν «καλή ζύμη» τοῦ Εὐαγγελίου (Ματθ. 13,33).

Τή ζύμη ἐκείνη, πού ζυμώνη σιγά τό ζυμάρι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί δῶ πάνω στό φθαρτό κόσμο.

Σοφία Γ. Γαλανάκη (Μιά Χριστιανή Μητέρα)

Οταν πέθανε οί έφημερίδες έγραψαν τό όνομά της καί άφιέρωσαν τή συνηθισμένη στήλη τής ανθρωπινής ματαιοδοξίας. Καί αυτό μου φάνηκε τόσο παράξενο, τόσο άσχημο. Σάν νάταν μία άσέβεια στήν ύπαρξη καί στ' όνομά της, μία σωστή Ίεροσυλεία.

Γιατί 77 όλόκληρα χρόνια ό κόσμος δέ μίλησε ποτέ γι' αυτήν. Δέν τήν ήξερε. Γιατί 77 όλόκληρα χρόνια ήταν κρυμμένη στους ταπεινούς καί τούς έλαχίστους, εκεί πού σπάνια ή σχεδόν ποτέ δέ φτάνει τό μάτι του κόσμου. Φτάνει όμως τό μάτι του Θεού... Τό μάτι Έκείνο στό όποϊον ή **Σοφία Γαλανάκη - Μαριακάκη** είχε μέ αποκλειστικότητα προσηλωμένα τά δικά της μάτια.

Οί έφημερίδες δέν έγραψαν τότε πού γεννήθηκε κι όρφάνεψε από τή Μάνα της στά πρώτα παιδικά χρόνια. Δέν έγραψαν κανένα από τά βάσανα καί τά μαρτύρια, πού πέρασε στής Μητρογιάς τά χέρια. Οί έφημερίδες δέν έγραψαν τότε πού γεννούσε τό ένα της παιδί κι έθαβε τό άλλο (γέννησε 11 παιδιά κι είδε μεγαλωμένα μόνο τα 6) μέσα στις στερήσεις καί τίς άρρώστιες του πτωχού άγροτικού σπιτιού. Τότε πού πήγαινε τίς χειμωνιάτικες ήμέρες στά χωράφια καί γύριζε βρεγμένη, κρατώντας στό ένα χέρι τό παιδί καί στό άλλο τό καλάθι μέ τίς έλιές, τά ξύλα και τά χόρτα. Τότε πού σηκωνότανε νύχτα νά μαγειρέψη, νά φουρνίση νά πάη στό θέρος κι ύστερα νά γυρίση κουρασμένη κι άποστεμένη νά ποτίση τόν κήπο, νά «ταΐση» το μεταξариό καί νά πλύνη τή μπουγάδα. Τότε πού άγράμματη εκείνη, έστελνε τά παιδιά της στό Σχολείο μέ τή μεγάλη λαχτάρα νά τα μορφώση

κι έμενε ή ίδια στερημένη και πεινασμένη. Τότε πού ο φθόνος και οι μικρότητες τής ζωής του χωριού πλήγωναν τήν ψυχή της κι έβλεπε τα όνειρα για τά παιδιά της, πότε πότε να τρεμοσβήνουν...

Οί έφημερίδες δέν έγραψαν τίποτε τότε, πού εκείνη πονεμένη γονάτιζε κι έλεγε, στή μόνη Μάνα πού γνώρισε, στήν Παναγία, τά βάσανα και τούς καημούς της. Τότε πού τήν έπαιρνε τό παράπονο κι έκλαιγε τήν όρφάνεια της, τά πεθαμένα της παιδιά και τή σκληρή της μοίρα. Τότε πού έκανε τά τάματα στους 'Αγίους, τίς μετάνοιες και τίς νηστείες της, τότε πού έλεοϋσε τούς ζητιάνους και καλωσόριζε τούς μουσαφίρηδες. Τότε πού είχε στείλει τρία παιδιά για τήν Πατρίδα στον 'Αλβανικό πόλεμο κι ή καρδιά της χτυπούσε μέρα νύχτα.

Δέν ήξερε ανάγνωση και γραφή, δέν άκουσε Κατηχητικά Σχολεία, ούτε κηρύγματα Θεολόγων, όμως είχε μιá γνήσια γυναικεία θρησκευτικότητα, μιá λογική πίστη κι όλος ο δυναμισμός τής ζωής της πήγαζε από τή θρησκευτική αυτή οικοδομή.

Δέν ήξερε ούτε παιδαγωγική, ούτε ψυχολογία κι όμως μέ τό αλάθητο ένστικτο τής Μάνας και μέ τή ζωντανή θρησκευτικότητα έδωσε μιá στέρεη πνευματική οικοδομή στά παιδιά της.

Θυμοϋμαι πού μάς μάθαινε στή νηπιακή μας άκόμη ηλικία να σταυρώνωμε τά χέρια μας και να κάνωμε τίς μετάνοιες μας. Θυμοϋμαι πού θύμιαζε στά σκολόβραδα, άναβε τό καντήλι και μάς έβαζε να τής διαβάζωμε τούς βίους των 'Αγίων. Και κάθε μεγάλη μέρα στό φτωχό σκαμνί πού τρώγαμε, εκείνη μνημόνευε μ' ένα θλιμμένο σκοπό τούς παππούδες και τά πεθαμένα αδελφάκια μας κι έστελνε ένα γεμάτο πιάτο στους φτωχούς του χωριού μας. Και παράλ-

ληλα μάς μάθαινε νά δουλεύωμε. Νά δουλεύωμε αδιάκοπα καί σκληρά, μπορώ νά πώ γιά τήν ηλικία μας καί μάς όρμήνευε νά ψηφοῦμε τούς ανθρώπους.

Πέρασε μιά σκληρή καί δοκιμασμένη ζωή, μά κρατήθηκε παντοῦ κσὶ πάντα, μέ τήν παρηγοριά τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας μας, πού τήν ἀγαποῦσε καί τήν ὑπεράσπιζε μέ παρρησία όμολογητή. Κι όταν στά στερνά της χρόνια κόπασαν κάπως τά βάσανα καί οἱ καημοί της, μιλοῦσε μέ ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη γιά τό Θεό, πού τῆς ἔδωσε τή δύναμη νά νικήση στούς ἀγῶνες της. Κάποτε πού τῆς εἶπαν τά παιδιά της ν' ἀφήση τό χωριό καί νά πάη στά Χανιά ἐκείνη ἀπάντησε.

«Δεν θέλω νά φύγω. Θέλω νά μείνω ἐδῶ πού ἀγωνίστηκα».

Ἄγωνίστηκες πολύ, Μαμά μου στήν ζωή σου. Μά τώρα ἀναπαύσου στούς τάφους τῶν πατέρων σου καί στ' ἄλλα, σου παιδιά πού τ' ἀναζητοῦσες πάντα... Ἄναπαύσου στή συντροφιά τῶν ἱερωμένων παππούδων σου, πού τόσο συχνά μιλοῦσες στά παιδικά μας χρόνια. Ἄναπαύου στό φῶς τοῦ Χριστοῦ, πού τόσο Τόν ἀγαποῦσες καί πού τόσο ὀμορφα σέ κάλεσε κοντά Του, στά χαράματα μιᾶς Ἁγίας Κυριακῆς, 22 Μαρτίου 1970.

Τά χέρια σου, πού μάς χαϊδεύανε καί μάς μαλώνανε πότε, πότε, θά τά φιλοῦμε αἰώνια ὄλα τά παιδιά σου μέ μιά ἀπεραντη εὐγνωμοσύνη. Οἱ θυσίες της ζωῆς σου, εὐλογημένες σάν τίς θυσίες ὄλων τῶν Δικαίων, δέν πήγανε χαμένες.

Για ὄλα αὐτά δέν ἔγραψαν, Μαμά μου, οἱ ἔφημερίδες, γιατί καμμία ἔφημερίδα, οὔτε μπορεῖ, οὔτε ἐπιτρέπεται νά γράψη γιά τήν κρυμμένη καί θυσιασμένη ζωή, μιᾶς Μάνας. Γιατί οἱ ἔφημερίδες γράφουν μόνο τά ἐφήμερα... Ἐνῶ σύ ζοῦσες κι ἀποζητοῦσες πάντα σου τό αἰώνιο...

Ἵμως στήν πλάκα, πού σκεπάζει τώρα τό ἱερό σου λείψανο, τό κοντύλι τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας θά μπορούσε νά

χαράξη, έτσι όπως στα παλιά χρόνια:

Ἐδῶ ἀναπαύεται ἡ πιστὴ δούλη μου Σοφία.

Μιά ἀληθινὴ Χριστιανὴ Μητέρα.

Τὰ Παιδιά σου: Μιχάλης ὁ Κ. Σ. Εἰρηναῖος

Ἄντιγόνη

Ἄθανάσιος

Χρῆστος

Ἐμμανουήλ

Ἰωάννης

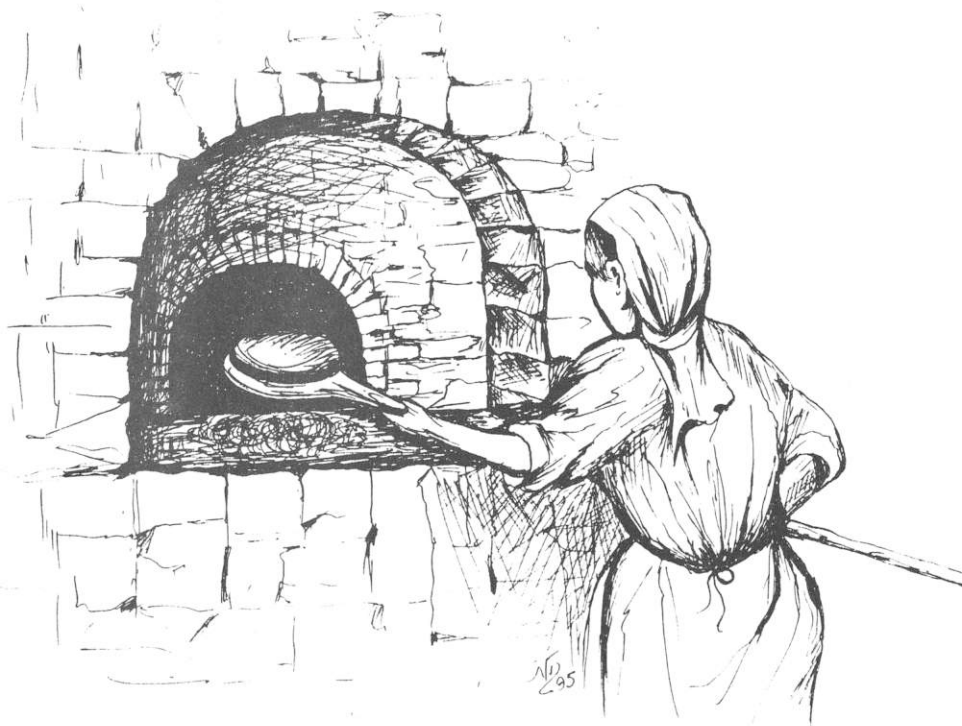
Ἐλευθέριος

Αἰκατερίνη

Τίτος

Μιλτιάδης

Μαρία

Ἄνθούλα Παπαδαντωνάκη

Στίς μέρες πού σταυρωνόταν ὁ Χριστός, τή Μεγάλη Βδομάδα τοῦ 1973, τέλειωνε τούς σταυρούς τῆς ἐπίγειας ζωῆς της, σέ κάποιο Ἀθηναϊκό Νοσοκομεῖο καί ἡ Ἄνθούλα Παπαδαντωνάκη, ἀπό τά Χανιά τῆς Κρήτης.

Κόρη Ἱερατικῆς οἰκογένειας πῆρε ἀπό το σπίτι της μιά χριστιανική ἀνατροφή καί μιά σημαντική παιδεία τῶν καιρῶν της. Πλειό μπροστά ὁμως φαίνεται πώς, πῆρε ἀπό τόν ἴδιο τό Δημιουργό τό χάρισμα τῆς ἀρετῆς καί τῆς καλωσύνης.

Τά ἐφηβικά της χρόνια τά «δοκιμάσανε» ἀλλεπάλληλα οἰκογενειακά πλήγματα, πού τά κρατοῦσε πάντα μέσα στήν ψυχή της μόνον σάν ἕνα μυστικό παράπονο, πού δέν πρόσβαλε οὔτε τήν πίστη της οὔτε τίς ἀνεξερεύνητες Βουλές τοῦ Θεοῦ.

Στό γάμο της δοκιμάστηκε τό ἴδιο σκληρά, γιατί ὁ βραχύτατος συζυγικός της βίος σκιαζόταν ἀδιάκοπα μέ τήν ἀπειλή τοῦ θανάτου, ἀπό τό καρδιακό νόσημα τοῦ καλοῦ της συζύγου. Κι ὅταν ἤλθε ἡ πρόωρη χηρεία της, τήν ἔζησε ὅπως τή ζοῦσαν αἱ «χῆραι καί αἱ Διακόνισσαι» τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας: Μέ σεμνότητα Παρθένου καί μέ ἔργα χριστιανικῆς φιλανθρωπίας. Μέ σεμνότητα Παρθένου, «προσκαρτεροῦσα» στούς Ναούς τοῦ Κυρίου καί «δι ακονοῦσα ταῖς χρεῖαις τῶν Ἀγίων».

Ἡ σύνταξη τοῦ συζύγου της σκορπιζόταν πάντα σέ πτωχοῦς καί ἀρρώστους καί ἡ ἴδια περνοῦσε τίς μέρες, πού δέν τήν δέσμευαν οἱ ἀρρώστιες της, στίς ἱερές λειτουργίες καί στήν παρηγοριά τῶν Πονεμένων.

Γιατί τά προαισθήματα τῆς ἀρρώστιας τῶν καιρῶν μας

(καρκίνος), άρχισαν από νωρίς νά τη δοκιμάζουν, μαζί μέ τή δοκιμασία τοῦ μοναδικοῦ ἀδελφοῦ, πού τῆς ἔμενε στόν Κόσμο...

Ἔομως καί στά διαλείμματα αὐτά τῶν πόνων καί τῶν δοκιμασιῶν της, ἐκείνη πάντα κρατοῦσε τήν πίστη καί τήν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἴδιο τρόπο, πού τήν κράτησε ὁ ἥρωας τῆς Βίβλου, ὁ Ἰώβ.

Οἱ δοκιμασίες της ἦταν τόσο μεγάλες καί ἀλλεπάλληλες, πού ὅποιαδήποτε ἄλλη θά ἔχανε τήν ὑπομονή της καί θά πετοῦσε στό Θεό κατάμουτρα, τά παράπονα καί τούς γογγυσμούς τῶν δειλῶν καί τῶν ἀπίστων.

Ἔομως ἐκείνη τά κρατοῦσε ὅλα μέ ὑπομονή καί σεμνότητα, μέ ἐγκαρτέρηση καί ἀγογγυσία, ὡς τήν ἡμέρα πού ἔφτασε τό τέλος κι ἐναπόθεσε τούς σταυρούς τῆς ζωῆς της, στά πόδια τοῦ Μεγάλου Σταυρωμένου.

Καί τώρα ἀλησμόνητη μας Ἀνθούλα, ἀναπαύου εἰς τό αἰώνιον φῶς τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ «ἐνθα οὐκ ἔστι πόνος, οὐ λύπη, οὐ στεναγμός, ἀλλά ζωή ἀτελεΰτητος».

Μέ τή ζωή σου στάθηκες ἕνα ζωντανό παράδειγμα ὑπομονῆς καί καλωσύνης, γιά νά δείχνης πῶς Αἰώνιος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καί πῶς παντοῦ καί πάντα μπορούμε νά τόν ζοῦμε καί νά ἐπαναλαμβάνωμε τή ζωή τῶν Δικαίων καί τῶν Ἀγίων του.

Τά Χανιά μας, στά ὁποῖα τόσο πολύ ὑμνεῖται ὁ ἀνδρειωμένος τῶν Βουνῶν καί τῶν Πολέμων, θά μπορούσαν τώρα νά μιλήσουν καί γιά τή δική σου ψυχική ρώμη, πού θυμίζει συναξάρι ἀρχαίας, βιβλικῆς, ἠρωίδας. Καί πάνω ἀπ' ὄλες τίς ματαιότητες, πού θορυβοποιοῦνε στά σαλόνια καί στούς δρόμους τῆς ἀγαπημένης αὐτῆς πολιτείας καί μέσα στό

μεγάλο χαλασμό πού περνᾶ ἡ Χριστιανική της πίστη στά σημερινά χρόνια, ἡ ζωὴ καί τό παράδειγμά σου στέκουν μιὰ μαρτυρία, πού ἐλέγχει καί ὑπενθυμίζει...

Μιά Μαρτυρία, πού δικαιώνει καί ἀγλαίζει τή διακονία τοῦ Λευίτη Πατέρα σου στό Ναό τῆς Τριμάρτυρης.

Μιά Μαρτυρία, πού συνεχίζει τήν παράδοση τῶν Ἁγίων Γυναικῶν τῆς Βίβλου καί ἀποστομώνει ἐκείνους, πού καυχῶνται, πώς δολοφονήσανε τό Θεό...

Διότι «ζεῖ Κύριος ὁ Θεός καί αἱ Δίκαιαι ζῶσιν εἰς τόν αἰῶνα.

Βόνη, Ιούνιος 1973

Ἡ θειά Κλεάνθη

Τό χαλασμένο Ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Ἀσπράτηγου βρισκόταν κάτω στή ρεματιά τοῦ χωριοῦ μέ τά πολλά κυπαρίσσια. Ἦταν ἓνα παλιό Ἐκκλησάκι, κτισμένο ἴσως τήν ἐποχή πού οἱ Βενετσιᾶνοι δυνάστευαν τήν Κρήτη καί γώ τό θυμοῦμαι στά παιδικά μου χρόνια χαλασμένο κι ἔβλεπα τούς βοσκούς, πού τό κάνανε μάντρα γιά τ' ἄρμεγμα, ὅταν τό καλοκαίρι ποτίζανε τά πρόβατά των, στή διπλανή βρύση, τήν Πλάκα. Ποιός ξέρει. Ἰσως τό γκρεμίσανε οἱ Τοῦρκοι ὅταν ἦρθαν στήν Κρήτη, ἴσως χαλάστηκε σέ μιά ἀπό τίς ἀμέτρητες ἐπαναστάσεις, πού κάνανε οἱ παπποῦδες μας γιά τή Λευτεριά, τότε πού οἱ στρατιές τοῦ Μουχαμέτη καίγανε καί γκρεμίζανε τά χωριά καί τά Μοναστήρια τοῦ Νησιοῦ μας. Καί σήμερα ἀκόμη βλέπει κανείς παντοῦ τά ρημάδια καί τ' ἀποκαΐδια ἐκείνης τῆς μεγάλης σκλαβιάς. Καί στά ζωγραφισμένα ἐκκλησάκια τῶν χωριῶν μας ἀκόμη φαίνονται τά ξεχυμένα μάτια τῶν Ἁγίων καί τῆς Παναγίας, ἀπό τίς σπαθιές καί τίς μπάλες τῶν Γιανιτσάρων, τῶν Μουσταφάδων καί τῶν Χασάνηδων.

Παντέρμη Κρήτη.

Ἔτσι γκρεμισμένο καί ῥημαγμένο ἦταν τό Ἐκκλησάκι δίπλα στόν ξεροπόταμο τοῦ χωριοῦ μας, ὡς τήν ἡμέρα, ἥ καλύτερα ὡς τή νύχτα, πού ὁ Ἅγιος Ἀσπράτηγος, ὀνειρεύε τή θειά Κλεάνθη γιά νά τό ξαναχτίσει στή χάρη του.

Ἡ Θειά Κλεάνθη, ἦταν μιά θρήσκα καί προχωρημένη στά χρόνια χήρα τοῦ χωριοῦ μας. Ὁ ἄνδρας της ἦταν χρόνια πεθαμένος κι ὁ γιός της, ποῦταν πλούσιος κι ἀρχοντάνθρωπος στή χώρα τήν ἤθελε μαζί του, μά κείνη ἔμενε στό χωριό καί διαφέντευε τήν περιουσία της. Πλέρωνε ζευγαρές γιά τά χωράφια της, ἔβαζε σκάφτες στ' ἀμπέλια κι ἔκανε καλό

κρασί, πού τό πουλούσε σ' άλλους χωριανούς, όταν εκείνοι είχαν τελειώσει τό δικό των. Ήταν αύστηρή σέ κείνους πού ζημιώνανε τήν παρουσία της, μά ήταν δίκαιη κι αγαπούσε τούς φτωχούς. Μερικοί τήν έλεγαν τσιγκούνα γιατί δέν καλοπερνούσε, ή γιατί δέν τούς έδινε τσάμπα το κρασί. Κι είναι αλήθεια πώς ήτανε σφιχτή, μά ή τσιγκουιά της αϋτή, δέν είχε ούτε συμφέρον ούτε έγωισμό, αλλά ήταν μια νοικοκυροσύνη και μια θυσία για τό καλύτερο. Μάζευε τίς δραχμές και τίς δεκάρες του καιρού εκείνου για να κάμη ένα κόνισμα, για να δώσει σ' ένα ζητιάνο και προπάντων για να αποτελειώσει τον "Αϊ Άστράτηγο. Η θειά Κλεάνθη ανήκε σε κείνες τίς άγιασμένες γενιές της Κρήτης, πού στεροούσαν τον έαυτό τους για να δώσουν στό Θεό και στόν άνθρωπο: δηλ. δύο φορές στόν άνθρωπο, γιατί ή δωρεά στό Θεό γίνεται πάντα και δωρεά στόν άνθρωπο.

Ω πόσο τή θυμούμαι κείνη τή γενιά της άρχοντιās και της λεβεντοσύνης. Οί ζευγάδες και οί βοσκοί, όπως ήτανε οί πλειότεροι στά χρόνια εκείνα, δουλεύανε τό χῶμα κι ή γῆ γέμιζε τά σπίτια των μέ σοδήματα και πλούτη. Κι όμως ή ζωή ήταν άπλή και στερημένη. Τό οικογενειακό τραπέζι ήταν λιτό και μέτριο, μά όταν τύχαινε ο ξένος κι ο μουσαφίρης κι όταν τό χωριό γιόρταζε τον "Άγιο του, τό Κρητικό τραπέζι γινόταν τάβλα και σκαμνί μαλαματένιο, για να γεμίση και να φορτωθῆ από πιοτά και φαγητά, πού θύμιζαν ήγεμονική φιλοξενία. Οί κόρες δουλεύανε σκληρά στό πατρικό σπίτι, ή στό μαζωχτό και στό θέρος για να κάμουν τά προικιά των, μά όταν παντρευόταν οί όρφανές του χωριού, οί κασέλες άνοιγαν κι έδιναν μέ τά πανέρια τά σκεπάσματα και τά νοικοκεράτα, σε κείνες πού δε μπορούσαν να χουν δικά των.

Κι οί Γιαγιάδες, πού ζούσαν σαν καλόγριες στό παλιό

σπίτι τοῦ νοικοκυριοῦ των κι εἶχανε ἀκόμη τό γεροντομοῖρι (λίγο ἀμπέλι καί μερικές ἐλιές, γιατί τά μεγάλα σώχωρα τάχαν μοιράσει στά παιδιά των), πουλοῦσαν πότε μιά ντουζίνα αὐγά, πότε μιά κότα, πότε μιά μπουκάλα λάδι καί δένα - νε κόμπους στό ξεθωριασμένο μαντήλι τῆς κεφαλῆς των. Κόμπους πού θά γινόταν κάποια στιγμή φιλοδώρημα στά ἐγγονάκια, ἐλεημοσύνη στούς φτωχοῦς καί τάξιμο στούς ἀγίους. Τί ἦταν ὅμως ὅλα αὐτά, παρά τό ἴδιο τό κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς θυσίας στήν πρακτικότερη, ἐφαρμογή του; Τί ἦταν ὅλα αὐτά τά ὑπέροχα κοινωνικά αἰσθήματα καί ἔθιμα, πού τά ἐνέπνεε ἡ χριστιανική πίστη στό Λαό τοῦ νησιοῦ μας, σέ μιά ἐποχή πού δέν ὑπῆρχαν οὔτε ἱεροκήρυκες, οὔτε Κέντρα Πρόνοιας, οὔτε Κοινωνικές Ἀσφαλίσεις.

Κι ἡ θειά Κλεάνθη ἦταν ἀπό κείνες τίς Γιαγιάδες πού νηστεύανε καί δένανε κόμπους στά κεφαλομάντηλά των. Ἀπό κείνες τίς Γιαγιάδες πού ζούσανε μέ τό ὄραμα τοῦ Παραδείσου καί μιλοῦσαν τή νύχτα μέ τούς Ἀγίους.

Καί ἓνα βράδυ ἡ θειά Κλεάνθη εἶδε στόν ὕπνο της πώς ἐκτιζε τό ἐρημοκλήσι τ' Ἀγιοῦ Ἀσρατήγου κάτω στόν ποταμό. Κι ὕστερα ἀπό τό ὄνειρο ἐκεῖνο ἦρθε πάλι τό καλοκαίρι: Τά σπαρτά θερίστηκαν κι οἱ θημωνιές γέμισαν κεῖνο τό χρόνο τά λιόφυτα καί τά ξεύγορα τοῦ χωριοῦ. Τά τζιτζίκια τραγουδοῦσαν πάνω στά δέντρα τοῦ μεσημεριοῦ καί τά βόδια γυρίζανε ἀργά κι ἀποσταμένα τό βολόσυρο στ' ἀλώνια. Ὁ ἥλιος ἔκαιγε, οἱ φαμιλιές τοῦ χωριοῦ καθόντανε κάτω ἀπό τίς ἐλιές κι ὁ καθένας μέ τή σειρά ἔκανε «τή δούλα του» μέσα στό πυρωμένο ἀλώνι.

Πολλοί ἦταν πλαγιασμένοι στό μεσημεριανό ὕπνο, ὅταν ξαφνικά χτύπησε ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ: «ντάν - νταν - ντάν...» Τί σημαίνει ὅμως τέτοια ὦρα ἡ καμπάνα; Σχολειό δέν εἶναι, γιορτή δέν εἶναι, ρωτοῦσαν καί ξαναρωτοῦσαν οἱ

γειτονικοί άλωνάρηδες καί μεις τά παιδιά ἐτρέχαμε κιάλας νά δοῦμε ποιός χτυπά τέτοια ὦρα τήν καμπάνα.

Ἡ θειά Κλεάνθη, λέει, κτίζει τόν Ἅγιο Ἀστράτηγο κάτω στόν ποταμό καί ὄσοι θέλουνε νά πᾶνε νά βοηθήσουνε τώρα τό μεσημέρι πού ἔχουνε καιρό...

Καί θυμοῦμαι τώρα ἀκόμη τήν εικόνα, πού εἶδανε τά παιδικά μου μάτια κείνο τό καλοκαιρινό μεσημέρι. Ἦταν μεσημέρι κι οἱ ἄνθρωποι, αὐτοί ποῦταν ξυπνημένοι ἀπό τά μεσάνυχτα τῆς περασμένης νύχτας, εἶχαν ἀνάγκη νά κοιμηθοῦν καί νά συνεχίσουν τό ἀπόγευμα τῆ σκληρή δουλειά των. Κι ὁμως ὅταν ἐκτύπησε ἡ καμπάνα, σηκώθηκαν χωρίς καμιά ἄλλη προσταγή. Ἦταν φτωχοί πολλοί ἀπ' αὐτούς κι ἦταν «ἀγγαρεία» αὐτό πού πήγαιναν νά κάμουν, γιατί δέν ὑπῆρχε πληρωμή καί δέν ὑπῆρχε τό ὀκτάωρο, καί τό ΙΚΑ. Κι ὁμως σηκώθηκαν καί πήγαιναν νά δουλέψουν τό μεσημέρι, γιά τόν Ἅγιο Ἀστράτηγο. Θυμοῦμαι πώς ξεκινούσαν ἕνας ἕνας ἀπό τά σκόρπια ἀλώνια τοῦ χωριοῦ καί σμίγανε ὕστερα στό δρόμο γιά νά πάνε ὄλοι μαζί, ἄρματωμένοι μέ φτυάρια καί κοφίνια, ἀδελφωμένοι καί χαρούμενοι.

Ναί, θυμοῦμαι αὐτή τήν ὁμορφη σκηνή, θυμοῦμαι αὐτή τήν ἀξέχαστη γενιά, θυμοῦμαι αὐτή τήν ἀγιασμένη Κρήτη.

Ἕγπαρχει ὁμως τό πνεῦμα αὐτό καί σήμερο στήν Κρήτη;

Δέν κρίνω αὐστηρά, μά πολύ φοβοῦμαι πώς κάποιος ἢ κάποιιοι ξαρμάτωσαν τό λαό μας ἀπό τίς μεγάλες του ἀρετές καί τόν κάμανε ἄδουλο καί συμφεροντολόγο. Τί λένε γι' αὐτό οἱ διανοούμενοι κι οἱ ὁδηγοί τοῦ λαοῦ μας;

Τί λένε ἐκεῖνοι, πού πᾶνε σκυφοί, ἄψυχοι, ἄπιστοι, δημαγωγοί καί καταφερτζῆδες νά φωτίσουνε καί νά ὑψώσουνε τάχα τόν μεγάλο αὐτό λαό, πού γέμισε τήν ἱστορία του μέ τρόπαια καί θαύματα;

Ἡ θειά Σταυρούλενα

Τό ἀλώνι μας στό χωριό ἦταν γειτονικό μέ τ' ἀλώνι τῆς Σταυρούλενας καί κάθε καλοκαίρι κάναμε τά «δανεικά». Δίναμε τήν ἀγελάδα μας γιά τό «μάλαμα» καί κείνη πάλι ἔδινε τά δικά της ζῶα στό δικό μας. Τό ἴδιο κάναμε καί μέ τα θρινάκια, τή βολίστρα καί τό κόσκινο, πού λιχνούσαμε τό «μάλαμα», ξεκαθαρίζαμε τόν καρπό ἀπό τ' ἄχυρα, καί τόν στήναμε σωρό στή μέση τ' ἀλωνιοῦ, μέ τό θρινάκι ἢ τά φτυάρια ἀπάνω του σάν Σταυρό εὐχαριστίας στό Θεό.

Μά ὅπως τά καλοκαιρινά μεσημέρια εἶναι μεγάλα στήν Κρήτη, ἐμεῖς μικρά παιδιά καθόμασταν στούς ἰσκιους τῶν δέντρων κι ἀκούγαμε τίς Ἱστορίες τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Κι ἡ θειά Σταυρούλαινα, μιά γερόντισσα ἑβδομήντα χρονῶν ἔλεγε ὠραῖες συγκινητικές Ἱστορίες.

«Ὁ ἄνδρας μου πέθανε νωρίς καί μ' ἄφησε μικρά ὀρφανά παιδιά. Τά χρόνια ἐκεῖνα δηλ. στίς ἀρχές τοῦ αἵωνα μας, ὕστερα ἀπό πολέμους καί ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης ἦταν φτώχεια. Ψωμί δέν εἶχαμε καί περνοῦσε ὀλόκληρη βδομάδα γιά νά στέσωμε τσικάλι. Τρώγαμε λάδι καί ψωμί, ὅταν τόχα-με κι αὐτό...

Γιατί στίς χρονιές πού δέν ἦταν βεντέμα δέν εἶχαμε λάδι, ἀδειάζαμε λοιπόν ἀπό τόν πάτο τοῦ πιθαριοῦ τούς κατσιγάρους (κατακάθια τοῦ λαδιοῦ) καί τά βάζαμε στόν ἥλιο νά λειώσουν νά μαζέψωμε λίγο λάδι.

Καί τά μικρά ὀρφανά μου πεινοῦσαν, μοῦ ζητοῦσαν φαγητό καί ψωμί καί γώ δέν εἶχα νά τούς δώσω. Ἐκεῖνα κλαίγανε καί μένα μ' ἔπαιρνε ἡ παραπόνεση. Κατέβαζα χαμηλά τό μαῦρο τσεμπέρι κι ἔκλαιγα κι ἐγώ τή φτώχεια μου καί τήν κακομοιριά μου.

Πολλές φορές σάν κλαίγανε έτσι τά παιδιά μου δέν μπορούσα νά τ' άκούω, γιατί σκιζόταν ή καρδιά μου. Τά κλείδωνα λοιπόν στό σπίτι καί έφευγα τάχα πώς πηγαίνω στά ζώα, μά έγώ πήγαινα έξω γιά νά κλάψω τή δυστυχία μου. Καί να ζητιανέψω κάτι άπό τή γειτονιά. Καί μιá μέρα, πού κλαίγανε πάλι τά παιδιά μου καί μου ζητούσαν ψωμί, κλείδωσα τό σπίτι καί κλαίγοντας πήρα τό δρόμο νά πάω στό χωράφι, περνώντας άπό τό δρόμο του 'Αγίου 'Αντωνίου, πούναι τό Νεκροταφείο μας. Κι ώς είδα άπό μακριά τήν εκκλησία καί τό μνήμα του συγχωρεμένου του άνδρα μου, μεγάλωσε ή παραπόνεσή μου κι είπα στό Θεό. 'Αφοϋ μουδωσες τόσα βάσανα Θε μου νά μου δώσης καί τή μπόρεση νά τά βαστάξω. Κι όταν περνούσα ακριβώς δίπλα άπό τόν 'Αγ. 'Αντώνη, μέ μάτια θολωμένα βλέπω στή μέση του δρόμου δυό πρόσφορα. Στήν αρχή νόμισα πώς ήταν δυό στρογγυλές πέτρες, αλλά όταν τάπιασα στά χέρια μου είδα πώς ήταν μαλακά σάν ψωμί. Καί πέφτοντας εκεί στή μέση του δρόμου έκλαψα, έκλαψα γιά τήν άπάντηση πού μου δωσε ο Θεός. Κι άμέσως γύρισα ξοπίσω στό σπίτι, άνοιξα τήν πόρτα κι έδωσα τό ψωμί στά πεινασμένα παιδιά μου.

Κι άλλες φορές πάλι είδα στ' όνειρο μου τήν Παναγία, τόν τάδε 'Αγιο καί μέ τή βοήθεια των βάσταξα τά βάσανα καί μεγάλωσα τά παιδιά μου».

Τέτοιες ιστορίες μάς έλεγε συχνά ή θειά Σταυρούλαινα στ' άλώνι π' άλωνίζαμε καί σπούσαμε τά πετραμύδαλα γιά νά πουλήσωμε τήν ψύχα των. Έλεγε, έλεγε καί κάθε τόσο σκούπιζε τά μάτια της. Κι έκλαιγε όχι μόνο γιά τά βάσανά της, μά καί γιά τή δύναμη του Θεου πού τήν άξίωσε νά δη μεγάλα τά παιδιά της. Γιατί ώστόσο, τόν καιρό πού μάς έλεγε αυτές τίς ιστορίες, είχε παντρέψει τή μιá της κόρη στή χώρα μέ καλό γαμπρό κι ο γιός της πού πολεμούσε στή

Μ. Ἀσία (1922) καί πιάστηκε αἰχμάλωτος, γύρισε σέ λίγο στό σπίτι της.

Σ' ἀναστοροῦμαι θειά Σταυρούλαινα, στ' ἀλώνι, στόν ἴσκιο τῆς ἐλιάς, καμπουριασμένη ἀπό τά χρόνια καί τά βάσανα, νά σπάζης τά πετραμύγδαλα καί νά διηγᾶσαι μέ λυγμούς τά βάσανα καί τά θάματα τῆς ζωῆς σου. Καί μαζί μέ σένα θυμοῦμαι κι ὅλες ἐκεῖνες τίς ἀγιασμένες Γυναῖκες τῆς Κρήτης. Φτωχές, χηρευάμενες καί χαροκαμένες, μά τίμιες, πιστές, στερημένες καί θυσιασμένες πάνω στό ἱερό χρέος τῆς Μάνας καί τῆς πιστῆς συζυγίας.

Οι Καπετάνισσες

• **Η** Μοίρα τῆς Κρήτης ἦταν πάντα δύσκολη. Θεμελιωμένη στή μέση τῆς Μεσόγειας θάλασσας, ἦταν πάντα γέφυρα και σταυροδρόμι Λαῶν καί πολιτισμῶν, πολέμων καί συγκρούσεων. Καί στή μοίρα αὐτή μπαίνανε πάντα καί οἱ Γυναῖκες τῆς Κρήτης, ἥρωῖδες καί Καπετάνισσες.

Καπετάνισσες, Γυναῖκες δηλ. Μανάδες, που γεννοῦσαν κι ἀναθρέφανε τούς ἀνδρειωμένους τῆς Κρήτης. Καπετάνισσες, Γυναῖκες δηλ. που παντρευόταν τούς Ἄρχηγούς - πολεμάρχους, και Καπετάνισσες, γυναῖκες δηλ. πού ντυνόταν κι οἱ ἴδιες τ' ἄρματα καί γινόταν καπετάνιοι καί πολεμάρχοι.

Γιά τοῦτες τίς τελευταῖες δέ μιῶ, γιατί εἶναι γνωστές ἀπό τίς σελίδες τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας. Μιῶ περισσότερο γιά κεῖνες τίς Γυναῖκες τῆς Κρήτης, πού γεννοῦσαν καί μεγάλωναν τούς ἀνδρειωμένους καί γιά κεῖνες, πού παντρευόταν τούς καπετάνιους και μπαίνανε κι αὐτές στούς ἀγῶνες των καί στή τιμή των.

Ἄπό παπποῦδες καί Γιαγιάδες τῶν Παιδικῶν μου χρόνων, ἔχω ἀκούσει γι' αὐτές τίς Γυναῖκες πολλές ἀληθινές ἱστορίες.

Στήν ἐπανάσταση τοῦ 21 μιά ριζίτισσα (ἀπό τό Μαδαρό), γέννησε ἀπάνω στή Μαδάρα κάτω ἀπό χιονισμένα πρινάρια ἕνα Γιό, πού ἔγινε ἀρχηγός καί καπετάνιος στήν Ἐπανάσταση τοῦ 66. Μιά γέννα σέ τέτοιες σκληρές συνθήκες και μέ ἀνατροφή πού ἀκολούθησε πάλι σέ παρόμοιες δυσκολίες, ἦταν φυσικό νά θεριέψη τίς ψυχές τῆς Μάνας καί τοῦ Γιοῦ καί νά τίς κάμη δυνατές καί παλληκαρίσιες.

Μιά ἄλλη καπετάνισσα, ἀπό τά ψηλά χωριά τοῦ

Ἀποκόρωνα, στήν Ἐπανάσταση τοῦ 66, σέ ὦρα Μάχης, πού γινόταν ἀνάμεσα σέ χριστιανούς καί Τούρκους στίς χαλέ- πες τῶν χωριῶν μας (γύρω ἀπό τή σημερινή Ἄγ. Σοφία), ἀκούοντας τίς τουφεκιές καί βλέποντας σύννεφο τόν καπνό τοῦ μπαρουτιοῦ, πού σκέπαζε τόν ἥλιο, ἔσυρε φωνή ἀπό ἕνα μουράκι στούς γιούς της: «χτυπᾶτε παιδιά μου τούς σκύλους», καί πῆρε νά κατεβαίνει κατὰ τόν πόλεμο. Μά ἀπό τη βιάση καί τή σαστιμάρα της ἔβαλε ἀνάποδα τά στιβάνια της καί στραμπούλισε τά πόδια της στό δρόμο.

Μιά ἄλλη καπετάνισσα, σά λευτερώθηκε ἡ Κρήτη, ἔβαζε πάλι τίς κόρες της νά σηκώνουν ἄρματα κι ὅταν οἱ γειτό- νισσες τῆς λέγανε πώς δέ ταιριάζει τώρα τοῦτο τό πράγμα, ἐκεῖνη ἀπαντοῦσε: Ἔσ μάθουν οἱ κόρες μου τά δύσκολα πράγματα τῆς ζωῆς, νά τά ξέρουν ἄν χρειαστοῦνε:

Γιατί πέρα ἀπό τούς πολέμους καί τούς «σηκωμούς» τα καπετανόσπιτα εἶχαν πάντα κι ἄλλες πολεμοσκοτούρες.

«Τόν ἀντρειωμένο μή τόν κλαῖς ὅσο κι ἄν ἀστοχήση
(ἔτσι λέει τό Ριζίτικο τραγούδι)

μ' ἄν ἀστοχήση μιά καί δυό, πάλι ἀντρειωμένος εἶναι.

Παντ' εἶναι οἱ πόρτες του ἀνοιχτές κι οἱ τάβλες του στρωμένες...»

Στά καπετανόσπιτα γινόταν συχνά σύναξη παλληκαριῶν καί ξεσπιτωμένων, τοῦ πολέμου. Κι ἡ καπετάνισσα ἔπρεπε νά ἐτοιμάζη τραπέζια καί στρωμιά γιά τόν περαστικό κόσμο.

Ἄξιώθηκα μιά φορά νά μπῶ σέ σπίτι Καπετάνιου καί νά ἀκούσω τή Γυναίκα του νά διηγᾶται μνηῆμες καί βάσανα ἀπό τή ζωή της.

«Συχνά ὁ καπετάνιος μου ἔλειπε σέ στρατιές καί σέ πολέμους κι ἔπρεπε γώ νά διαφεντεύω τό σπίτι του καί τό νοικοκυριό του. Νά δίνω ψωμί καί κουράγιο στίς Γυναῖκες τῶν παλληκαριῶν πού τόν ἀκολουθοῦσαν. Ὅταν γινόταν πόλεμος στά κατωμέρια, ἐρχόταν στό σπίτι μου κι οἱ ἄλλες Γυναῖκες καί κάναμε τασίματα καί μετάνοιες στους Ἄγιους

μέ χίλια καρδιοκτύπια για τούς άνδρες μας. Κι όταν έρχόταν άσχημα χαμπέρια, έπρεπε νά σταθοῦμε παλληκαρίσια...».

Γυναίκα Καπετανίτσα τῆς Κρήτης, πού αἰῶνες γεννοῦσες, ἀνάθρεφες καί συντρόφευες τούς «ἀνδρειωμένους» τῆς. Ἄραγε ζῆς ἀκόμη;

Τώρα που οἱ πόλεμοι κι οἱ σηκωμοί γίνονται σ' ἄλλα «στρατόπεδα» τῆς ζωῆς (ξενιτειά, σπουδές, ἐπιχειρήσεις), πῶς γεννᾷς καί πῶς ἀνατρέφεις τίς κόρες καί τούς γιούς σου; Καί πῶς συντροφεύεις τά «παλληκάρια» τῶν καιρῶν, κείνους πού σηκώνουνε στήν ἐποχή μας «ἀξιώματα», εὐθῦνες καί ἀξίες ἠθῶν καί παραδόσεων; Τώρα πού τό ραχάτι τῆς κατανάλωσης, τῶν καναλιῶν, καί οἱ κρέμες τῶν καλλυντικῶν καί τῶν ἀπορρυπαντικῶν γεμίζουν τά 24/ωρα τῆς ζωῆς σου, θά ἀντέξεις ἄραγε σ' αὐτό τό χαλασμό; Τώρα, πού οἱ καιροί, πήρανε ἀπό τό παιδικό σου στήθος τήν Παναγίτσα καί στή θέση τῆς κρεμοῦνε τά μαγικά εἰδωλα, ποιός Ἄγγελος θά σέ φυλάη; Τώρα πού ὁ ἐλεύθερος ἔρωτας παίρνει ἀπό το κεφάλι σου τό στεφάνι τοῦ τίμιου Γάμου, ποιός θά σοῦ ὑπενθυμίζη τό χρέος τῆς Μάνας καί τῆς Συζύγου;

Τώρα πού δέ θέλεις νά παντρευτῆς στό χωριό σου καί νά δουλέψης στό χῶμα τῆς Κρήτης, ἀπό ποῦ θά παίρνης τό αἷμα καί τό πνεῦμα τῆς γιά νᾶσαι Γυναίκα τῆς Κρήτης;

Κι ἀκόμη ἓνα λόγο: Στίς καπετανιές τοῦ σημερινοῦ κόσμου (ἐπιστήμες, τέχνες, οἰκονομία, πολιτική κ.λ.π.) μπορεῖς καί σύ Γυναίκα τῆς Κρήτης νά σηκώνης τίς σημαίες των. Δέν σοῦ ἀρνούμεθα κανένα τίμιο σκαλοπάτι, ὅμως νά τό ξέρης. Ἡ πλειό Μεγάλη καί Ἱερή Καπετανιά γιά τή Γυναίκα ἦταν καί παραμένει πάντα ἡ Καπετανιά τῆς Μάνας. Ἡ Μάνα, πού γεννᾷ τό Μέγα Καπετάνιο τοῦ κόσμου: Τό ν ἄ ν θ ρ ω π ο .

Θυμάστε τή Λάλη σας;

Γενάρης μήνας. Ώρες χειμώνα. Οί νύχτες εἶναι μεγάλες κι οί ἀποσπερίδες τοῦ σπιτιοῦ χρειάζονται συντροφιά καί παραμύθια. Τά καλύτερα παραμύθια ὁμως, τά λένε πάντα κείνοι ποῦχουνε χρόνια κι ἄσπρα μαλλιά. Κείνοι πούχουνε χρόνια καί περιστατικά, βάσανα καί ἱστορίες. Οἱ παπποῦδες κι οἱ Γιαγιάδες. Καιρός λοιπόν νά θυμηθοῦμε καί δῶ στή χριστιανική μας Κρήτη, τή Γερόντισσα τή Λάλη μας.

Ἄλήθεια θυμᾶστε τή Λάλη σας; Θυμᾶστε τή Γιαγιά σας; Θυμάστε κείνη τή γερόντισσα; Ἐγώ θυμοῦμαι μιά σκυφτή Γερόντισσα, πού μπαινόβγαине στό σπίτι, κανάκευε τά παιδιά, καί σύβαζε τά ἀντρόγυνα: «Γιάννη, μή μαλώνεις τή Γυναίκα σου... Μη τοῦ συνορίζεσαι μωρή παιδί μου καί σύ».

Ἐγώ θυμοῦμαι μιά γερόντισσα, πού περνοῦσε τή ρόκα στό κόκκαλο της κι ἔστριβε τό ἀδράχτι της μέ τά γεροντικά καί ζαρωμένα χέρια της.

Τή θυμοῦμαι, πού σκούπιζε τίς αὐλές, ἔκανε τίς «ἀμπασάδες» τοῦ νοικοκυριοῦ καί μασούλιζε σιγά σιγά στό τραπέζι. Τή θυμοῦμαι πού καθότανε τά καλοκαιρινά μεσημέρια στή μεσόπορτα, ἔξενε τά μαλλιά κι ἔλεγε παλιές ἱστορίες: Στόν καιρό τοῦ 66 (1866)... στόν κατακλυσμό τοῦ Μάη... ὅταν ἐσφάξανε τσί Χριστιανούς οἱ Τούρκοι ... ὅταν ἀπόθανε ὁ συχωρεμένος ὁ κύρης μου...

Ἐγώ θυμοῦμαι μιά γερόντισσα κουκουλωμένη στό μαῦρο της τσεμπέρι, σκυφτή κι ἀκουμπισμένη στό κατσοῦνι της (μπαστοῦνι τῶν γηρατειῶν στήν Κρήτη), μά ὅταν γύριζε ἀπάνω κι ἀναδίπλωνε το κορμί της, φαινότανε ἡ Μάννα πού γέννησε τά παλληκάρια καί τούς ἄρχοντες τῆς Κρήτης. Ἄνάστημα καί μπόϊ, λαμπερά μάτια, φωτεινό πρόσωπο, εὐγενικά χαρακτηριστικά, νοικοκυρά καί χρυσοχέρα. Δίπλα

στό ζευγά τόν άνδρα της καί κείνη στάθηκε μαζώχτρα καί θερίστρα καί στόν άργαλειό της ύφανε μαλλί, λινάρι καί μετάξι. Τό μίτο τής Άριάδνης τόν έπλεκε στά χέρια της καί τό δώμα τοϋ σπιτιοϋ τό γέμιζε μέ γλάστρες άπό τά κρίνα τής Κνωσσοϋ.'

Τή θυμοϋμαι παραμάνα, γητεύτρα καί παρηγορήτρα. Πολύπειρη παράστεκε στή γέννα τών νυφάδων, μετροϋσε τό λάβωμα τών παιδιών κι άράδιαζε εϋχές καί ξόρκια στίς άρρώστιες τών μεγάλων. Καί πάλι στούς θανάτους καί στίς συμφορές, εκείνη παράστεκε καί παρηγοροϋσε. Άράδιαζε τά βάσανα τών άλλων, διηγούτανε τά μαρτύρια τών Άγίων κι έδινε ύπομονή καί κουράγιο στίς πληγωμένες ψυχές. Τή θυμοϋμαι, πού καθότανε στή ξώπορτα τών σπιτιών κι έδινε εϋχές στούς περαστικούς καί στούς διαβάτες. «Ωρα καλή θειά... Στην εϋχή τοϋ Θεοϋ παιδί μου... Νά σέ χαροϋνε οί γονέοι σου καί καλομοίρα νάσαι...».

Έγώ θυμοϋμαι μιά Γερόντισσα τυλιγμένη στά μακρυά μαϋρα φουστάνια της, πού πήγαινε κάθε γιορτή καί Κυριακή στήν Έκκλησία, προσκυνοϋσε τά Κονίσματα κι έλυνε τό κομπόδεμα άπό τό μαϋρο της μαντήλι, γιά τό κερι καί γιά τήν αίτηση τών πεθαμένων.

Έγώ θυμοϋμαι μιά Γερόντισσα, πού πλυνότανε κάθε πρωϊ ψαλμουδίζοντας σάν άναγνώστης τό «έλέησον με ό Θεός» καί κάθε βράδυ σταυροκοπιότανε κι άναβε τό καντήλι.

Τή θυμοϋμαι πού στά Έσπερνά καί στ' Αϋγικά τής Μεγάλης Σαρακοστής έκανε στό πάτωμα τής Έκκλησιās τίς μακρυές συρτές μετάνοιες της κι έκλαιγε κάθε Μεγάλη Παρασκευή, όταν τά παιδιά μοιρολογοϋσανε στήν πόρτα της τά πάθη τοϋ Χριστοϋ. Τή θυμοϋμαι, πού θύμιαζε τά Σαββατόβραδα καί ρωτοϋσε πότε θάρθη ό Ξαγοράρης (έξομολόγος), νά πη τά κρίματά της.

Ἐγώ θυμοῦμαι μιά Γερόντισσα, πού δασκάλευε καί κατηχοῦσε τά ἐγγόνια της; Σημάδευε τό Σταυρό μέ τά μικρά χεράκια των, τ' ἀκουμποῦσε στό εἰκόνημα νά φιλήσουν τό Χριστό καί τά σίμωνε στ' Ἅγιο Δισκοπότηρο τάζοντας των «μελάκι» καί καλό «ψωμάκι». Ἐγώ θυμοῦμαι μιά Γερόντισσα πού παράγγελλε στίς νυφάδες της νά μη ζυμώνουνε τά σκολόβραδα καί νά μή μαγαρίζουν τίς Σαρακοστές. Τή θυμοῦμαι πού μάθαινε τά νιάτα νάχουν «σοβαρότη καί ντροπή» κι ἔκανε μιστά καί τάματα... Μιστά στούς φτωχοῦς καί τάματα στούς Ἁγίους. Ἐγώ θυμοῦμαι μιά Γερόντισσα, πού σάν ἔφτανε ἡ στερνή μεγάλη ὥρα τῆς ζωῆς, μάζευε παιδιά καί ἐγγόνια γύρω της, τούς ἔδινε τό «Γεροντομοῖρι» καί τήν εὐχή της, ψιθύριζε τό «Μνήσθητί μου Κύριε» κι ἔκλεινε τά μάτια της. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ χτυποῦσε πένθιμα, οἱ νυφάδες βράζανε τό στάρι, οἱ γιοί σηκώνανε τό φέρετρο ἀμίλητοι, πενθισμένοι καί τά μικρά ἐγγονάκια μαθαίνανε, πώς ὁ καλός Θεός πῆρε τή Γιαγιά των στόν οὐρανό. Ποῦ ἀλλοῦ μαθές μποροῦσε νά πάη μια τέτοια ψυχή;

Θυμάστε λοιπόν τή Λάλη σας;

Ναί. Ἐγώ σέ θυμοῦμαι ἀξέχαστη, καληνωρισμένη κι ἐλεησμένη Γιαγιά καί Λάλη τῆς Κρήτης.

Σέ θυμοῦμαι καί δέ σέ ξεχνῶ ποτέ, γιατί σύ στάθηκες Μοῦσα καί Ποίηση τῆς Κρήτης. Κήρυκας καί Ἀπόστολος στό Χριστιανικό Νησί μας. Σύ μᾶς εἶπες τίς Ἱστορίες τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἁγίων του, σύ ἄφησες τόν ἀνεκτίμητο θησαυρό τῶν Ἱερῶν παραδόσεων τῆς Πίστης καί τῆς Ἀνθρωπιᾶς, αὐτό τό ἀκατάλυτο «γεροντομοῖρι» τῶν χρόνων καί τῶν γενεῶν.

Ὁ Χριστός πού σημάδεψε τήν Κρήτη, τά βουνά, τά φαράγγια, τίς σπηλιές κι ὅλα τά στοιχεῖά της, Ἐκεῖνος σημάδεψε καί τή δική σου τήν καρδιά καί τήν ἔκανε βιβλίο καί Συναξάρι τῆς Πίστης καί τῆς Ἀρετῆς, γιά νά λαλής καί

νά διηγᾶσαι στίς γενεές τόν Ἱερό θρύλο τῆς Κρήτης καί τῆς ζωῆς.

Ἔστερα ἄρχισαν τά σχολειά καί τά βιβλία, τά ραδιόφωνα καί τά κανάλια: Καί φάνηκε ἕναν καιρό, πώς ὁ ἀδιάντροπος μοντερνισμός τῶν καιρῶν μας θά γκρεμίση τήν Ἱερή παράδοση τῆς ζωῆς καί θά καταλύση τό βασίλειο τοῦ θρύλου καί τοῦ σεβασμοῦ σου...

Μά νά πού οἱ καιροί ἀλλάζουν πάλι καί γυρίζομε, ἦ τέλος πάντων σταματοῦμε. Στά παλιά; Στά καινούργια; Ἦχι, οὔτε στά παλιά, οὔτε στά καινούργια, ἀλλά στά αἰώνια.

Ξαναβάζομε τήν κασέλα σου στά μοντέρνα μας σπίτια καί κρεμοῦμε στό σαλόνι μας, τά ὑφαντά καί τά πλεχτά σου.

Ξεναστήνομε τόν ἀργαλειό καί μετροῦμε τίς κλωστές καί τίς δεσιές, ποῦκανες στά προικιά καί τά νοικοκερᾶτα σου.

Μᾶς χρειάζονται ἴσως ἀκόμη πολλά γιά νά φτάσωμε κεῖ πού πρέπει καί νά ξεναστηλώσωμε τήν ἱερότητα τῆς ζωῆς. Μᾶς χρειάζεται ἴσως ἀκόμη ἕνα βῆμα, ὄχι μπροστά ἢ πίσω, ἀλλά βαθύτερα. Ἔνα βῆμα γιά νά κρεμάσωμε καί πάλι στό σπίτι μας καί στήν καρδιά μας τό Χριστό.

Τό Χριστό, τήν Παναγία καί δίπλα τήν φωτογραφία σου ... ἀξέχαστη κι ἀγιασμένη Λάλη τῆς Κρήτης.

Ξεκινοῦμε κιόλας γιά τό βῆμα αὐτό... Δῶσε μας Λάλη τήν εὐκή σου...

Μαρία... Ἡ Παρθενομάρτυς

Στό Δημοτικό Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ τῆς Μαρίας, ὁ δάσκαλος ἄφησε ἓνα μεσημέρι τὰ παιδιά ὄρθια καί νηστικά... Γιατί ἡ Μαρία, πού πήγαινε τότε στήν τρίτη τάξη, ἔγραψε στήν πλάκα της κακά λόγια... καί τᾶλλα παιδιά τὰ λέγανε ὕστερα μεταξύ των καί γελοῦσανε χωρίς νά ντρέπονται...

Μιά ἄλλη φορά ἡ Μαρία ἦταν ἀρχηγός σ' ἓνα πετροπόλεμο, πού κάνανε τὰ δασκαλάκια τοῦ χωριοῦ της μέ τὰ δασκαλάκια τοῦ ἄλλου χωριοῦ

Ἐπιανε τίς πέτρες ἀπό τό δρόμο καί τίς πετοῦσε μέ βλαστήμιες καί σβελτάδα στό ἀντίπαλο στρατόπεδο: «Πάρτε μωρέ μπαστάρδια... ὅποιος τ' ἀκούει ἄς σιμώση...».

Ἡ Μαρία θᾶταν τότε δέκα - δώδεκα χρονῶν, νοστιμούλα καί ζωηρή. Ὁ πατέρας καί τὰ μεγάλα ἀδέλφια της βόσκανε πρόβατα κι οἱ γλῶσσες κι οἱ ψυχές τῶν παιδιῶν, πού μεγαλώνανε στό σπίτι αὐτό ἦταν ἀγριωπές καί ἀπελέκητες. Στίς εἰκόνες τῶν Ἐκκλησιῶν μας καί στούς πίνακες μεγάλων καλλιτεχνῶν, πού παρασταίνουν τή Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, οἱ «ἀγραυλοῦντες ποιμένες» παρουσιάζονται ἀγαθοί καί ἀπλοϊκοί. Δέ συμβαίνει ὁμως τό ἴδιο καί μέ τούς βοσκούς τῶν βουνῶν τῆς Κρήτης, πού ζοῦνε σάν θεριά στίς κορυφές καί στούς γκρεμούς των. Γιατί ἔτσι ὅπως παλεύουνε μέ τὰ στοιχεῖά καί μέ τὰ Γιδοπρόβατα των παίρνουνε κι αὐτοί σιγά σιγά τή γλώσσα καί τήν ἀγριάδα των. Μουγκρίζουνε, σφυρίζουνε, πετροβολοῦν καί βλαστημοῦνε... Κι ἡ ἀγωγή αὐτῆς τῆς βοσκικῆς εὐκόλα κατεβαίνει ἀπό τίς κορυφές τῆς Μαδάρας κάτω χαμηλά στά ριζοχώρια καί γίνεται γλῶσσα τῶν παιδιῶν καί τῶν ντελικανίδων. Βέβαια πίσω ἀπό τήν τραχεῖά ὄψη τῆς βουνίσιας ζωῆς, ὑπάρχει πάντα κρυμμένος

στό βάθος της ό βοσκός - άνθρωπος, αυτό τό άρχέγονο καί πολύτιμο φυσικό ύλικό πού μπορεί νά μεταβληθῆ σέ ύπέροχο άνθρωπο. Χρειάζεται όμως πάντα ό πολιτισμός τῆς άγωγῆς καί τῆς άνατροφῆς. Τά μεγαλύτερα καί τά καλύτερα παιδιά τῆς Κρήτης, τουλάχιστον στά τελευταία χίλια χρόνια της, βγῆκαν από τέτοιες βουνίσσιες καί άγροτικές οικογένειες.

Κι ἡ Μαρία μεγάλωνε κρύβοντας στήν ύπαρξή της, όλο αυτό τό πολύτιμο ύλικό, πού τῆς ἔδωσε τό χῶμα καί ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης. Στά ἔφηβικά της χρόνια ἔγινε σάν καί τίς άλλες κοπέλες τοῦ χωριοῦ στά χρόνια ἐκεῖνα, μιά βοσκοπούλα. Ἡ οικογένεια της δέν διατηροῦσε βέβαια ἀκόμη μεγάλο κοπάδι, ἀλλά μερικά ζωντανά. Μιά ἀγελάδα, ἕνα γαῖδούρι, τρία τέσσερα πρόβατα, μιά κατσίκα, κι ἕνα γουρούνι πού ἦταν πάντα συμπλήρωμα καί ἀγίδα σέ κάθε άγροτική οικογένεια, βρισκότανε καί στό σπίτι τῆς Μαρίας. Ἡ Μαρία ἦταν πλειά μεγάλη κοπέλλα δεκαπέντε δεκάξι χρονῶν, μά ἦταν ἡ μικρότερη στό σπίτι καί κατά τούς νόμους τῆς άγροτικῆς ζωῆς στήν ἐποχή ἐκεῖνη, ἔπρεπε νά πορίζη αὐτή τά ἔχνη. (ζῶα) Καί τά πόριζε πότε μοναχή της καί πότε μέ άλλες χωριατοπούλες καί φιλενάδες της. Οἱ παπποῦδες μας δέν εἶχανε ἀκόμη ἀνακαλύψει τήν ἀστυφιλία καί τήν ἀποδημία. Οἱ νέοι δέν φεύγανε τότε πολλοί στήν ξενητεία καί τά βοσκαρούδικα, ἀγόρια και κορίτσια (σέ χωριστές παρέες πάντα), γεμίζανε τά χρόνια ἐκεῖνα τήν ἐξοχή μέ τά τραγούδια, τίς φωνές καί τά παιγνίδια των. Τά ἀγόρια κρατοῦσαν σφεντόνες, χουρχουδοράβδια καί μπασαλιά καί συχνά κάνανε πόλεμο, οἱ μισοί χριστιανοί κι ἄλλοι μισοί Τούρκοι σπάζοντας τά κεφάλια των.

Τά κορίτσια πάλι κρατοῦσαν τά σύνεργα τῆς νοικοκυροσύνης. Τό βελόνι, τήν κλωστή, τό ψαλιδάκι καί τό κέντημα κι

δλα αὐτά μέσα σ' ἓνα μικρό ὄμορφο πλεγμένο καλαθάκι, ποῦταν πάντα τό κινητό ἐργαστήριο κι ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῶν κοριτσιῶν τῆς Κρήτης. Οἱ πλείο τολμηρές κοπέλες κι αὐτές πού ξέρανε λίγα γράμματα, στό καλαθάκι αὐτό κάτω ἀπό τό κέντημα κρύβανε καί τόν ... Ἐρωτόκριτο, νά τόν διαβάσουν στό χωράφι, γιατί στό σπίτι δέν τό ἐπιτρέπανε οἱ Γονεοί των... Ὅποια διαβάζει τόν Ἐρωτόκριτο θά παντρευτῆ γρήγορα, λέγανε στά χρόνια ἐκεῖνα...

Θέλω ὁμως νά ξαναμιλήσω γιά κείνο τό ἀλησμόνητο καλαθάκι, πού σέ γενεές γενεῶν στάθηκε τό σεμνό ἐργαστήριο τῆς νοικοκυροσύνης καί τό ἱερόν ἄδυτον τῶν μυστικῶν γιά τίς κοπέλλες τῆς Κρήτης. Κι ἐμεῖς πού θαυμάζομε σήμερο τά παλιά ὑφαντά καί τά πλεχτά ἐργόχειρα τῆς Κρήτης, πρέπει νά ξέρωμε πῶς τά ἀληθινά ἀριστουργήματα τῆς Κρητικῆς τέχνης ξεκίνησαν ἀπό τά καλαθάκια αὐτά καί πῶς πρὶν ἀπό τά βελόνια καί τίς χρωματιστές κλωστές οἱ Γιαγιάδες μας ξεκίνησαν τό πλέξιμο μέ μυτερά ξύλα, κι ἀθανατόκορδες... Ἀπό τά καλαθάκια αὐτά γινότανε σιγά σιγά οἱ χρυσοχέρες κι οἱ ξομπλιάστρες τοῦ Κρητικοῦ νοικοκυριοῦ.

Κι ἡ Μαρία ἔτσι ἦταν στά χρόνια ἐκεῖνα. Μιά ὄμορφη βοσκοπούλα, πού πόριζε τά ἔχνη της καί κρατοῦσε τό καλαθάκι της γεμάτο κλωστές καί ὄνειρα... Μόνο που δέν ἦταν τώρα τό ἀγριοκόριτσο τῶν παιδικῶν χρόνων. Ἡ παρθενική ἐφηβεία εἶχε σκεπάσει μέ τούς ὠραίους καί καθαρούς πέπλους ὀλόκληρη τήν ὑπαρξή της. Τό ἄσπρο κοριτσίστικο τσεμπερί τύλιγε το κεφάλι της, κι ἄφηνε νά φαίνεται μόνο τό παρθενικό της πρόσωπο μέ τά μαῦρα Κρητικά μάτια. Κι ὄταν στό χωράφι πούβουσκε κάθιζε στόν ἴσκιο τῆς καλοκαιρινῆς μέρας γιά νά πλέξη καί νά κεντήση, σκέπαζε τά πόδια της μέ μιὰ μεγάλη φαντῆ πετσέτα. Ἐτσι ἔκαναν

ὄλες οἱ κοπέλες τῆς Κρήτης στά χρόνια ἐκεῖνα...

Δέ μιλοῦσε πολύ, δέ φλυαροῦσε κι ὄλη ἐκείνη ἡ ζωηράδα τῶν παιδικῶν της χρόνων ἦταν μετουσιωμένη σέ ντροπή, σέ σιωπή καί μυστικότητα. Ἡ ὠραία, ἡ αἰώνια σιωπιή τῶν ἐφήβων... Ἡ σιωπή πού πλάθει μυστικά τίς μεγάλες καί τίς ὁμορφες ψυχές.

Ποιός νάκαμε τάχα τή μεταβολή αὐτή στή Μαρία; Ἡ ἐφηβεία μονάχη της; Τό σιωπηλό Κόνισμα πού κρεμότανε στούς τοίχους τοῦ ποιμενικοῦ σπιτιοῦ; τό ἐρειπωμένο ξωκλήσι τῆς Παναγίας, πού πήγαινε συχνά ἡ Μαρία; Κάποιο ἄγνωστο θρησκευτικό φυλλαδάκι μέ βιογραφίες ἀγίων πού κυκλοφοροῦσαν ἐκεῖνα τά χρόνια στόν τόπο μας; Τί ἀπ' ὄλα αὐτά, ἡ μήπως ὄλα αὐτά; Ἄγνωστες εἶναι οἱ βουλές τοῦ Κυρίου καί ἀόρατο εἶναι τό παντοδύναμο χέρι Του, ὅταν χαράσση τούς μυστηριώδεις δρόμους πού θά περάσῃ ἀργότερα ἡ ψυχὴ καί ἡ ζωὴ μας. Τί νά σήμαινε ὅμως ὄλη αὐτή ἡ μετουσίωση στήν ὕπαρξη τῆς Μαρίας; Ἦταν τάχα μόνο ἡ ἐφηβεία της, ἡ ἦταν κάποιο ἄλλο βαθύτερο Μυστικό... Κάποια ἄλλη προαίσθηση;

Ἦνα καλοκαιριάτικο Μεσημέρι, ἡ Μαρία δέ γύρισε στό σπίτι. Τ' ἄλλα βοσκαροῦδια μέ τό σήκωμα τῆς μέρας ἀναμαζώξανε, μέ σφυρές κι ἀγριοφωνάρες τά ζωντανά των, τά ποτίσανε στά ποτιστήρια τοῦ χωριοῦ καί τά σταλήξανε στίς γέρικες ἐλιές καί στίς αὐλές τῶν σπιτιῶν των. Ἡ Μαρία ὅμως ἀργοῦσε νά φανῆ καί οἱ δικοί της πῆγαν νά τήν ἀναζητήσουν, ἐκεῖ πού ἤξεραν πῶς ἔβοσκε. Ἡ ἐρημιά καί ἡ φοβέρα τοῦ καλοκαιριάτικου μεσημεριοῦ ἐσκέπαζε τήν πλάση. Ξαφνικά, νά τό γουρούني πού παρουσιάστηκε στίς φωνές τοῦ πατέρα, νά καί ἡ ἀγελάδα πού ἀναχάραζε κάτω ἀπό τή χαρουπιά. Ἦσως καί ἡ Μαρία νά κοιμᾶται ἐκεῖ κάπου. Τήν ξαναφώναξαν, γύρισαν ὄλες τίς πλαγιές καί ἀργά τ'

ἀπομεσήμερο τή βρήκαν πραγματικά κοιμισμένη... Κοιμισμένη όμως καί ματωμένη. Τό κεφάλι της ἦταν γεμάτο πληγές καί τό κορμί της γεμάτο σημάδια ἀπό ἄγρια πάλη. Τήν πῆγαν στό σπίτι καί πρόφτασε νά πῆ μόνο μιά λέξη... καί νά φανερώση τό δῆμιο της. Ὁ γιατρός ἦλθε ὡστόσο μά δέν πρόφτασε νά κάμη τίποτε ἄλλο, παρά νά πῆ πώς ἡ Μαρία ἀγωνίστηκε γιά τήν τιμή της καί πέθανε παρθένα.

Ἄργά στό ἡλιοβασίλεμα ἡ καμπάνα χτυπούσε πένθιμα κι ἐκλαιγε μαζί μ' ὄλο τό χωριό, τό θάνατο τῆς παρθενομάρτυρος Μαρίας, ἐν ἔτει σωτηρίῳ χίλια ἑνιακόσια εἴκοσι.....

Ἐτσι ἡ Κρητικοπούλα Μαρία συνεχίζη τήν παράδοση τῶν παρθενομαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας μας, καί βάζει στήν ἐποχή μας, σ' αὐτή τήν ὑλιστική καί χαλασμένη - ὅπως λέμε ἐποχή μας, τὸνομα καί τό μαρτυρολόγιο της δίπλα στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης καί τῆς Ἁγίας Μαρίας. Καί μέσα στό Συναξάρι τῶν ἰδιαιτέρων Μαρτύρων τῆς Κρήτης, παλαιῶν καί νέων, μπορεῖ τώρα νά προστεθῇ καί τὸνομα τῆς Μαρίας... γιὰ νά δείχνη τήν ἀδιάκοπη παρουσία καί προσφορά τοῦ Μεγάλου Νησιοῦ στήν ἡρωϊκή ζωὴ τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

«Ἀπό φλόγες, εἶπαν, πὼς εἶναι ζωσμένη ἡ Κρήτη...» καί μερικοὶ θάθελαν νά μονοπωλήσουν τίς φλόγες αὐτές μόνο στόν Ἄρη καί τό μικρό φτερωτό Θεό... Ξεχνοῦμε ὅμως πὼς ἀνάμεσα στίς φλόγες αὐτές παντοδύναμη καί καταλύτρα εἶναι κι ἡ Πύρινη φλόγα τοῦ Παρακλήτου, πού πυρπολεῖ τίς καρδιές τοῦ Νησιοῦ καί τό γεμίζει μέ Μάρτυρες καί ἁγίους. Κι ἡ φλόγα αὐτὴ π' ἀνάβει πάντα μυστικά, εὐχομαί νά κρυφοκαίει καί σήμερο στήν Κρήτη μας...

Κοπέλλες τῆς Κρήτης διαλέγετε τοὺς δρόμους σας.....

Χριστίνα Γ. Θεοδωρίδου

• **Α**νάμεσα στα ψηλά βουνά της Κρήτης, υπάρχουν κοιλάδες και λαγκαδιές, φαράγγια και ρεματιές. Και μέσα σ' αυτά τά «ρούματα» φυτρώνουν πρινάρια και βελανιδιές, αλλά κι έλιές, μηλιές, άμπέλια κι άλλα ήμερα και καρπερά δέντρα. Κι αυτό είναι τό θαῦμα της Κρήτης, πώς συνταιριάζει στή φύση και στό κλίμα της όλες τίς αντιθέσεις. Βουνά και κάμπους, Βοριάδες και Νότους, ήλιο και χιόνια, άμπέλια κι άγριόπρινα, κάστανα και πορτοκάλια. Κι αυτή ή φυσική πολυμέρεια της Κρήτης, έχη σφραγίσει βαθειά τήν ψυχή και τήν Ιστορία της. Κι όπως άπάνω στα βουνά και στα φαράγγια της φυτρώνουν άντάμα βελανιδιές και κρεβατινες, τό ίδιο και στα Ριζιτοχώρια της μεγαλώνουν δουλευτάδες, άντρειωμένοι και σεμνές άρχόντισσες γυναίκες.

Η Κερά Χριστίνα Θεοδωρίδη, από τά Παλιά Ρούματα της Κισάμου, πού πέθανε στις 24 Σεπτεμβρίου 1978 ήταν σίγουρα μία τέτοια Γυναίκα της Κρήτης. Γεννημένη στό Ροδωπού από τή Λευϊτική οικογένεια τών Πολυχρονίδηδων παντρεύτηκε τό 1913 σέ άλλο βουνήσιο χωριό, στα Παλιά Ρούματα, τόν Γιώργη Θεοδωρίδη, άρχοντάνθρωπο και κείνο κι έκαμε έπτά παιδιά.

Τήν εποχή εκείνη δέν υπήρχαν Σχολεία για νά μετρούνε τήν αξία του άνθρώπου, μέ τό χάρτινο Άπολυτήριο του Γυμνασίου. Υπήρχε όμως τό μεγάλο Σχολείο της οικογενειακής παράδοσης, πουδινε σ' όλους, φτωχούς και πλούσιους, άνατροφή και άνθρωπιά. Στο οικογενειακό αυτό σχολείο και στό χωριό των τά κοπέλλια μάθαιναν νά ζευγαρίζουν, νά βόσκουν πρόβατα, νά φυτεύουν έλιές κι άμπέλια και ν' ανασταίνουν νοικοκυριά. Κι ακόμη μάθαιναν νά κτίζουν Έκκλησιές, νά βαπτίζουνε παιδιά, νά ρίχνουν στό

σημάδι καί νά χαροκοποῦνε στίς μεγάλες μέρες. Τό ἴδιο καί οἱ κοπελλιές μαθαίνανε μαγειρική καί ζυμωτό, μπουγάδα κι ἀργαστήρι, θέρος καί λιομάζωμα. Κι ἀκόμη μάθαιναν ν' ἀνάβουν τό καντήλι στό κόνισμα τοῦ σπιτιοῦ των, νά δίνουν ἐλεημοσύνη στούς ζητιάνους, νά στολίζουν τόν Ἐπιτάφιο τοῦ χωριοῦ των καί νά χορεύουν σεμνοῦς χορούς, στά πανηγύρια καί τίς ξεφάντωσης.

Σ' ἓνα τέτοιο κόσμο γεννήθηκε, ἀναθράφηκε κι ἔζησε κι ἡ Κερά Χριστίνα. Στό πατρικό της σπίτι ἔζησε ζωντανή τήν πίστη καί τήν ἀνθρωπιά κι ἀργότερα στό δικό της σπίτι, ψηλά στο βουνήσιο ἀρχοντοχώρι, πού τήν ἔριξε ἡ μοίρα της, στάθηκε χριστιανή, νοικοκυρά καί φιλάνθρωπη.

Τά Παλιά Ρούματα εἶχαν πάντα, μιά ιδιαίτερη παράδοση φιλοξενίας καί τό σπίτι τοῦ Θεοδωριδογιώργη ἦταν Μοναστήρι γιά τούς Πολεμάρχους, τούς Δεσποτάδες, τούς Πολιτικούς, ὅπως ἐπίσης καί γιά τούς περαστικούς καί τούς ζητιάνους. Κι ἀπό γενιά κι ἀπό παντρειά, λοιπόν, κι ἄν πῆς κι ἀπ' ἀξισύνη, ἡ Κερά Χριστίνα εἶχε πολλούς λόγους νά ναι περήφανη καί «ἀναγυρισμένη». Ἐκείνη ὅμως ἦταν ἀπλή κι εὐγενικιά κι εἶχε στό λόγο καί στά ἔργα της ταπεινοσύνη καί φρονιμάδα.

Καί θέλω δῶ μαζί μέ σένα, ἀξέχαστη Κερά Χριστίνα, νά μνημονέψω ὅλες ἐκείνες τίς ἀγιασμένες Γυναῖκες τῆς Κρήτης, πού ζήσανε ἔτσι ἀπλά καί ταπεινά, σιωπηλές καί κρυμμένες στ' ἀπόμερα χωριά της, στά χωματένια σπίτια της καί στά μαῦρα της τσεμπέρια. Σιωπηλές καί κρυμμένες μά ἄξιες, δουλεῦτρες πονόψυχες, χριστιανές. Γυναῖκες πού σταθήκανε δίπλα σέ ἀντρειωμένους καί νοικοκυρούς κι ἀναθρέψανε ζευγάδες, στρατιῶτες, παπάδες, δασκάλους καί γιατρούς, χριστιανούς καί τίμιους ἀνθρώπους.

Ξέρω πώς οἱ τάφοι τῶν ἀγιασμένων ἐκείνων γυναικῶν

θάνατι σφραγισμένοι ως τή Δευτέρα Παρουσία, μά οί ψυχές των μπαινοβγαίνουν από τώρα στό βασίλειο του Θεού καί μάς στέλνουνε τό μήνυμα καί τήν εὐχή των. Κι αὐτό τό πνεῦμα τῆς πίστεως καί τῆς ἀρχοντιᾶς, ὅπως τόπλασε αἰῶνες τώρα ἡ Χριστιανική Κρήτη στίς γυναῖκες της, ἤθελα ν' αναστήσω τίς Μάνες καί τίς Κόρες τῶν Ἐπαρχιῶν Κισάμου καί Σελίνου μέ τούς Ἐνοριακοῦς Συλλόγους «Κυριῶν καί Δεσποινίδων» στά χρόνια τῆς ἐκεῖ Ἀρχιερατείας μου. Κι εὐχομαι νά συνεχίζεται στόν αἰῶνα αὕτη ἡ Ἀνάσταση.

Γνωρίζω σέ ποιό κόσμο ζοῦμε καί πόσο ἀλλαγμένη εἶναι σήμερο ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία. Ὅμως ἡ ἀνθρώπινη ψυχή εἶναι αἰώνια καί καμμιά «ἐξέλιξη» δέν τήν ἐμποδίζει νά εἶναι ἀπλή καί καλή, ὅπως τήν ἐπλασε ὁ Θεός κι ὅπως μάς τήν ἐκφράζουνε σέ κάθε ἐποχή, μερικά ὑπέροχα παραδείγματα.

Ἄλησμόνητη Κερά Χριστίνα.

Στό τραπέζι τοῦ σπιτιοῦ σου, πού κάτσανε Ἀρχόντοι καί ζητιάνοι, ἔφαγα καί γώ ψωμί. Σέ θυμοῦμαι πού ἀνέβαινες σκυφή ἀπό τά γερατεῖα τήν πέτρινη σκάλα του σπιτιοῦ σου κρατώντας στά χέρια σου πιάτα καί ποτήρια. Θυμοῦμαι ἀκόμη τά λόγια σου στήν τελευταία μας ἀντάμωση, πώς εἶχες τό προαίσθημα τῆς ἱερῆς ἀποδημίας σου...

Θά σέ θυμοῦμαι λοιπόν καί στό θυσιαστήριο τοῦ Θεοῦ. Αἰωνία ἡ μνήμη σου...

Κι ἀπό τόν ἄλλο κόσμο πού βρίσκεσαι μαζί μέ τίς ἄλλες ἁγισμένες Γυναῖκες τῆς Κρήτης, στέλνετε τήν εὐχή σας, στά παιδιά καί τά ἐγγόνια σας. Στέλνετε τήν εὐχή σας γιατί εἶναι οἱ χρόνια δίσεχτοι κι ἡ ἀνθρωπιά ὄλο καί λιγοστεύει.

Βόνη, 4 Νοεμβρίου 1978

Ἡ Δασκάλα τοῦ χωριοῦ μας

Τή θυμοῦμαι μικρό παιδί στό τέλος τῆς δεύτερης δεκαετίας τοῦ αἰώνα μας.

Δέν ἦταν Ἀρσακειάδα. Ἦταν μιὰ «ἀπόφοιτη Σχολαρχείου» (ἀντιστοιχοῦσε περίπου μέ τή σημερινή τρίτη τάξη Γυμνασίου), κι εἶχε παντρευτῆ ἕνα νοικοκυρόπαιδο τοῦ χωριοῦ. Δέ φοροῦσε τό τσεμπέρι, πού φοροῦσαν ἄλλες Γυναῖκες τοῦ καιροῦ ἐκείνου, στόλιζε ὅμως τό κεφάλι της μέ ἕνα ὦραϊο κότσο, πού τόν σκέπαζε τό καλοκαίρι ἕνα πλατύ-γυρο ψάθινο καπέλο. Τό χειμῶνα κρατοῦσε πάντα, ἔβρεχε δέν ἔβρεχε, μιὰ μαύρη ὀμπρελίτσα καί τό καλοκαίρι ἕνα πολύχρωμο παρασόλι γιά τόν ἥλιο.

Χτυποῦσε πρωῖ καί ἀπόγευμα τήν καμπάνα τοῦ χωριοῦ καί συμμαζώνε τά παιδιά τοῦ χωριοῦ, πού -ἦταν σκορπισμένα στίς γειτονιές καί στά χωράφια. Κι ἦταν πολλά κείνα τά χρόνια τά παιδιά τῶν χωριῶν μας.

Τά πρωῖνά μαθήματα ἀρχίζανε πάντα μέ τήν προσευχή τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» καί τήν ψαλμωδία τοῦ «Εὐλογητός εἶ Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν». Τά Χριστούγεννα καί τό Πάσχα ὅμως ψάλλαμε τό «Χριστός Ἀνέστη» καί τή «Γεννήση τοῦ Χριστοῦ».

Ἡ Δασκάλισσα τοῦ χωριοῦ μας δέν ἤξερε ἀσφαλῶς τίς πολύπλοκες παιδαγωγικές θεωρίες τῶν σημερινῶν καιρῶν, μάς μάθαινε ὅμως μέ ἀκρίβεια Ἀνάγνωση καί Γραφή, Ἀριθμητική, Θρησκευτικά, Ἱστορία καί λίγη Πατριδογνωσία, πού σήμερο τή λέμε Γεωγραφία.

Στό Μάθημα τῆς χειροτεχνίας, ἡ δασκάλα μάθαινε στά κορίτσια νά πλέκουν ὠραίες δαντέλλες καί νά ράβουν φουστανάκια στίς κοῦκλες των, πού σημαίνει πῶς ἤξερε κι ἡ ἴδια

νοικοκυριό. Οί Δασκάλοι πάλι μαθαίνανε στ' αγόρια νά πελεκοῦν ξύλα καί νά στελιώνουν ζυγάλετρα, θρινάκια, χειρόμυλους καί Κρητικά μαχαίρια. Τά σύνεργα τοῦ καιροῦ, πού δέν ἔφερναν τή ρύπανση τῶν σημερινῶν μηχανῶν. Πολλοί Δασκάλοι συντηροῦσαν στήν αὐλή τοῦ Σχολείου των μικρά Ἀγροκήπια, καί μάθαιναν στα παιδιά τίς Ἀγροτικές καλλιέργειες.

Στήν Ἑορτή τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, 30 Ἰανουαρίου καί στήν Ἐθνική Ἑορτή 25 Μαρτίου, ἡ Δασκάλα μας ἐτοίμαζε σχολικές Ἑορτές μέ ποιήματα καί τραγούδια, πού μιλοῦσαν γιά τό Θεό, τήν Πατρίδα καί τήν Λευτεριά καί τίς παρακολουθοῦσε ὄλο τό χωριό. Καί τόν Ἰούνιο πού τέλειωνε τό Σχολικό ἔτος καί παίρναμε τά Ἐνδεικτικά μας, τότε γίνονταν μεγάλη Γιορτή κι ἐρχότανε ὄλοι Γονιοί, Παπποῦδες καί Γιαγιάδες νά καμαρώσουν παιδιά κι ἐγγόνια, νά δώσουν καί κεῖνοι τήν εὐχή των καί νά σκουπίζουν οἱ γεροντότεροι τά μάτια των, γιατί φτάξανε νά δοῦνε καί στή Κρήτη Ἑλληνικό Σχολεῖο καί ν' ἀκούσουν τό ἐγγονάκι των νά διαβάζη...

Τή Μεγάλη Σαρακοστή, σάν σίμωνε ἡ Λαμπρή, μᾶς μάθαινε μέ τή γλυκειά Γυναικεία φωνή της, νά ψάλλωμε τή «ΖΩΗ ΕΝ ΤΑΦΩ» καί κάθε Σάββατο, λίγη ὥρα πρίν νά σχολάσωμε, μᾶς ἐξηγοῦσε τό Εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς, καί μᾶς παράγγελλε, πώς τήν ἄλλη θά μᾶς περίμενε κι ἡ ἴδια στή λουτρογιά τοῦ Χωριοῦ.

Χαιρετοῦσε καλόκαρδα τούς ἀνθρώπους, πού συναντοῦσε στούς δρόμους τοῦ χωριοῦ κι ἔγραφε τά Γράμματα καί τή «σύσταση», γιά κείνους, ὅταν δέν ἤξεραν νά γράφουν στά παιδιά των, ὅταν ἦταν στρατιῶτες καί ξενιτεμένοι. Ἔτσι γινότανε ἡ Δασκάλα ὄλου τοῦ χωριοῦ κι ὄλοι τήν ἀγαποῦσαν. Κι ὅταν ἀργότερα πῆρε τή Σύνταξή της, πάλι ὄλοι τή λογάριζαν καί τήν ἀγαποῦσαν.

Ήταν τότε τὰ καλά χρόνια τῆς Κρήτης. Τὰ χωριά της ἦταν γεμάτα παιδιά καί νιάτα. Οἱ δρόμοι της βουίζανε ἀπό ζευγάδες καί βοσκούς, ἀπό μαζῶχτρες καί θερίστρες. Κι ἡ Δασκάλα τῆς Κρήτης ζευγὰς καί δουλευτῆς στό Σχολεῖό της, καλλιεργοῦσε τόν ἀγρό τῆς κρητικῆς ψυχῆς καί τοῦ φύτευε τή γνώση, τήν πίστη καί τήν ἀνθρωπιὰ μαζί. Ἔκανε ὀλοκληρωμένη ἀγωγή, κείνη ἡ Δασκαλίτσα τοῦ Σχολαρχείου.

Δασκάλες καί Δασκάλοι τῆς Κρήτης. Ἀναστηθεῖτε. Προβάλλετε νά δῆτε τὰ σημερινά σχολεῖα της.

Τζανάκη Μαρία

Γεννήθηκε στις Άχλαδιάκες Σελίνου το 1914. Ήταν τό πέμπτο παιδί μιᾶς πτωχῆς ἀγροτικῆς οἰκογένειας μέ 7 παιδιά. Πέντε κορίτσια καί δυό ἀγόρια. Καί μεγάλωσε ὅπως μεγάλωναν τά παιδιά τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Μέ στερήσεις, ἀλλά καί μέ τίς παραδόσεις τοῦ Κρητικοῦ σπιτιοῦ, πούθελε τά παιδιά του «καλαναθρεμμένα».

Τό 1937 παντρεύτηκε στή Μαλάθυρο Κισάμου μέ τό Στυλιανό Τζανακάκη Γεωργό, ἀλλά καί ξακουστό λαγουτιέ-ρη. Παντρεύτηκε μέ τόν Κρητικό Γάμο, πούμοιαζε μέ λιτανεία Πανηγυριοῦ. Μπροστά ἡ Ἑλληνική σημαία, ὁ Παπάς Καβαλάρης στ' ἄλογό του, ὁ Γαμπρός, ἡ Νύμφη, οἱ συμπεθέ-ροι πάνω στ' ἄλογά των μέ τούς πλουμιστούς συντζαντέ-δες, οἱ λυράρηδες κι ἀπό πίσω ἀγκαλιασμένοι οἱ τραγουδι-στές νά τραγουδοῦνε τά τραγούδια τῆς Στράτας καί τοῦ Γάμου. Κι ὅταν φτάνανε στό σπίτι τοῦ Γαμπροῦ, ἡ πεθερά νάποδέχεται τή νύφη της μ' ἕνα πιάτο μελοκάρυδα καί δυό κρητικά ἀσπρομάνικα Μαχαίρια νά χαράσσουν τό σταυρό πάνω στό ἀνώφλιο τῆς Πόρτας, τήν ὥρα πού οἱ νιόπαντροι πατοῦσαν τό δεξί των πόδι στό καινούριο των νοικοκυριό.

Θέ μου καί πούναι τώρα, κείνη ἡ ἱερότητα κι ἡ ἀρχοντιά τοῦ Κρητικοῦ Γάμου. Μ' αὐτές τίς χαρούμενες προοπτικές ξεκίνησε κι ἡ Μαρία τήν οἰκογενειακή της ζωή.

Μά ὥστόσο ἔφτανε ὁ φοβερός δεῦτερος Παγκόσμιος πόλεμος, τοῦ 1939-40. Τό Μάιο τοῦ 1941 οἱ φασιστικές ὀρδές τοῦ Χίτλερ φτάνανε στήν Κρήτη καί στίς 28 Αὐγούστου 1944 οἱ Γερμανοί μπλοκάρανε τή Μαλάθυρο καί τουφεκίσανε ἐξήντα δύο (62) ἄντρες, γιατί λέει τό χωριό ἦταν λιμέρι ἀνταρτικῶν ὁμάδων. Μέσα στους ἐξήντα δύο λεβέντες κι ὁ ἄντρας τῆς Μαρίας, πού εἶχε ἀποχτήσει ἤδη

τό πρώτο κοριτσάκι της και περίμενε σέ λίγο και τό δεύτερο παιδί. Νύχτα βαθειά, κείνης τῆς μαύρης μέρας, ἀκούστηκαν στή ρεματιά, ανάμεσα Βουλγάρω και Μαλαθύρου, οί ριπές τῶν Γερμανικῶν πολυβόλων, πού θερίσανε τούς ἄνδρες τοῦ χωριοῦ κι οί Γυναῖκες των τραγικές, χαροκαμένες, ξεκίνησαν νά κουβαλοῦν τούς σκοτωμένους, ἄλλους μέ τή ράχη των κι ἄλλους φορτωμένους στά γαϊδουράκια, γιατί δέν ὑπῆρχαν ἄλλοι ἄντρες γιά νά τούς θάψουν πάνω στό χωριό.

Μέσα σ' αὐτές τίς χαροκαμένες Γυναῖκες και ἡ νιόπαντρη Μαρία, στόν πέμπτο μήνα τῆς δεύτερης ἐγκυμοσύνης της και μέσα στό σύθρηνο τοῦ χωριοῦ, ἀνοίγει μέ τά χέρια της τό μνήμα γιά νά θάψη τόν ἀδικοσκοτωμένο ἄνδρα της.

Γυναῖκες. Γυναῖκες τῆς Κρήτης. Πόσοι σᾶς ξέρουν και πόσοι σᾶς θυμοῦνται... Μιλοῦμε μέ θαυμασμό γιά τίς Σπαρτιάτισσες και τίς Σουλιώτισσες μας. Μά κι οί Κρητικοπούλες μας ἀπό τό ἴδιο Ἑλληνικό αἷμα κι ἀπό τό ἴδιο Ἑλληνικό Πνεῦμα. Μόνο πού σήμερα οί Μοντέρνοι καιροί, αὐτό τό αἷμα θέλουν νά τό νερώσουν και νά τό λερώσουν...

Και σάν ἔθαψε τόν ἄντρα της ἡ Μαρία, μαυροντυμένη χήρα γύρισε στό σπίτι της κι ἄρχισε νά μεγαλώνη τά δύο της ὄρφανά κοριτσάκια τῆ Βαγγελιώ και τῆ Στέλλα. Και γιά νά τά μεγαλώση ἔπρεπε νά ξενοδουλεύη σέ θέρη, σέ μαζωχτά και τρυγητά και νά περνᾷ τή ζωή της τίμια και ἀσκητικά μέσα στίς σεμνές παραδόσεις τῆς χριστιανικῆς μας πίστες και τοῦ Κρητικοῦ σπιτιοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία μας διδάσκει πώς «ἡ τίμια χηρεία εἶναι μιά δεύτερη παρθενία» και σ' αὐτή τήν ἡρωϊκή παρθενία ἔζησε τήν ὑπόλοιπη ζωή της ἡ Μαρία, ἀφοσιωμένη στήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν της και στή μνήμη τοῦ ἀνδρός της. Κι ὅταν ἀργότερα πάντρεψε τίς ὄρφανές, μά καλοαναθρεμμένες κόρες της, ἔμεινε πάλι στή μοναξιά της φροντίζοντας μέ

στοργή τή γριά πεθερά της. Χαροκαμένη μά πάντα ἀρχοντική, φιλόξενη καί πρόθυμη, στίς λύπες καί στίς χαρές τῶν ἄλλων.

Ἐζησε χριστιανή ἡρώιδα ἀντλῶντας ἀπό τή χριστιανική πίστη ὅλη ἐκείνη τή δύναμη, πού χρειάστηκε στίς μεγάλες φουρτίνες τῆς ζωῆς της. Γι' αὐτό καί ἔλεγε σέ μιά γειτόνισσα της, λίγες μέρες πρὶν ἀπό τό θάνατό της (18/2/95), «κι αὐριο νά πεθάνω δέ μέ νοιάζει, ἔκαμα ὅτι ἔπρεπε νά κάμω σ' αὐτό τόν κόσμο».

Ἄλησμόνητη χριστιανή Μαρία. Δέν ἔτυχα στό γάμο σου. Δέν ἔτυχα στά πένθη σου καί στόν καημό σου. Ἐτυχα ὅμως στό θάνατό σου. Ἄκουσα τά παινέματα, πού σοῦ εἶπανε οἱ χωριανοί σου κι εἶπα καί γώ στό Θεό ν' ἀναπάψη τήν πολύπαθη χριστιανική ψυχή σου. Καί γράφω τήν ἡρωϊκή σου ἱστορία γιά νά τή μάθουν κι οἱ νέες Κρητικοπούλες, πού κινδυνεύουν σήμερο ἀπό τά πορνικά κανάλια καί τόν ἐλεύθερο ἔρωτα, μιᾶς σαπημένης κοινωνίας.

Γράφω κι ἀνασταίνω τήν μορφή σου γιά νά μή χαθῆ ἡ Κρήτη. Ἡ Κρήτη καί ἡ ἀνθρωπιὰ τοῦ κόσμου.

Ἡ παπαδιά τῆς Κρήτης

Ἡ Ἑλένη ἦταν μιά κοπέλλα σάν τίς ἄλλες κοπέλλες τοῦ χωριοῦ της. Εἶχε τελειώσει τό Δημοτικό Σχολεῖο, μά τό Γυμνάσιο ἦταν στή Χώρα καί τά «οἰκονομικά» τῆς οἰκογένειας δέν ἄντεχαν γιά παραπέρα κι ἀσχολήθηκε, ὅπως ὄλες οἱ κοπέλλες τοῦ καιροῦ ἐκείνου, μέ τό νοικοκυριό. Ἄλλωστε ἦταν πλειά μεγάλη κοπέλλα κι ἔπρεπε νά κάνη τά προικιά της. Νά ὑφάνη τίς δεξιμάτες πατανίες, τά κιλίμια, τά τραπεζομάντηλα, τίς πλουμιστές πετσέτες... Κι ὡστόσο ἐρχόταν καί τα προξενειά. Γιατί στά χρόνια ἐκεῖνα οἱ παπποῦδες καί οἱ Γονοί μας ἐκεῖ πού μαζεύανε τίς ἐλιές, ἐκεῖ πού θερίζανε κι ἀλωνίζανε, στελιώνανε καί τά προξενειά τῶν παιδιῶν των.

Ἐνα προξενεῖο μάλιστα εἶχε βάλη τήν Ἑλένη σέ μεγάλη σκέψη: Τή ζητοῦσε κάποιος νέος πού ἤθελε - λέει - νά γίνη παπάς. Ἡ Ἑλένη ἦταν σεμνή κοπέλλα, πίστευε ὅπως ὄλοι οἱ νέοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου (λίγο πρὶν ἀπό τό Β' πόλεμο), μά γιά παπαδιά τῆς φαινόταν πολύ παράξενο. Οἱ γονεῖς της θέλαν νά κάμουν τήν κόρη των παπαδιά, γιατί ξέρανε πώς ἦταν τιμή γιά τό σπίτι των, μά ἔπρεπε νά τό θέλη καί κείνη...

Ὑστερα ἦταν κι οἱ ξαδέλφες τῆς Ἑλένης, πού δέν τήν ἀφηναν: «Ἄντε μωρέ καί σύ, τῆς λέγανε, πού θά πάης νά μπερδευτῆς στά ράσα, νά νηστεύης τίς Σαρακοστές, νά μήν πηγαίνης στά γλέντια, νά καί νά...»

Μά ἓνα βράδυ ἡ Θειά Μαριγώ ἔκοψε τήν κλωστή. Ἦξερε τί τιμές ἔχη μιά Παπαδιά. Νέα κοπέλλα ἦταν παραδουλεύτρα στό σπίτι τοῦ θεῖου της, τοῦ Παπαῖ Μανώλη κι Ἦξερε τί ἦταν οἱ Παπαδιές. Μίλησε λοιπόν στήν Ἑλένη καί τήν ἔκαμε νά πῆ τό ναί καί νά τελειώσῃ τό προξενεῖο.

Ἐγινε ὁ Γάμος κι ὕστερα ἀπ' ἓνα χρόνο, ποῦγινε καί τό

πρώτο παιδί, ὁ ἄντρας τῆς ὀ Νικολάκης ἔγινε παπα Νικόλας.

Τὴν ἡμέρα τῆς χειροτονίας τὰ λόγια τοῦ Δεσπότη, πού παράγγελνε στὸν ἄνδρα τῆς: «νά λογαριάζῃ ὅλους τους ἀνθρώπους σάν παιδιά του καί νά μή προσκολλᾶται μόνο στήν οἰκογένειά του», τῆς φάνηκαν κάπως παράξενα, μά σιγά σιγά ἔμπαινε καί κείνη στό νόημα των.

Οἱ χωριανοί ὥστόσο μαζί μέ τοῦ παπα Νικόλα ἔδειχναν σέβος καί στήν παπαδιά του. Στό δρόμο οἱ ἄλλες Γυναῖκες τή χαιρετοῦσαν σοβαρά, τῆς φιλοῦσαν τό χέρι καί τῆς δίνανε τήν πρώτη θέση στά τραπέζια. Οἱ γειτόνισσες τή βοηθοῦσαν στίς σπιτικές δουλειές καί τῆς ἀναβαστοῦσαν τά μωρά τῆς.

Ἡ Ἑλένη λησμόνησε σιγά σιγά τίς «ἐπιφυλάξεις» ποῦχε γιά τήν παπαδική κι ἔβλεπε καθαρά τό χρέος τῆς. Ρωτοῦσε τόν ἄνδρα τῆς γιά τὰ λόγια τῆς Ἐκκλησίας κι ἄρχισε νά σιγοψέλνει καί νά τόν βοηθᾷ στά Σπερνά καί στίς χωστο-λειτουργιές του.

Συντρόφευε τόν παπα Νικόλα στό σεβάσμιο ἔργο του καί πρόσεχε τή ζωή τῆς νά μή δίνη ἀφορμή γιά «σχόλια». Συχνά σκεπτόταν κείνες τίς ἱστορίες τοῦ Εὐαγγελίου, πού μιλοῦνε γιά τίς Μαθήτριες τῆς Γαλιλαίας, πού ἀκολούθησαν τό Χριστό κι ἤθελε νά τῶν μοιάζῃ.

Καί μιά μέρα οἱ χωριανοί εἶδαν τήν παπαδιά νά βαστᾷ ἓνα μεγάλο πανιέρι καί συντροφιασμένη μέ γυναῖκες τῆς Ἐνορίας νά περνᾷ ἀπό τὰ σπίτια καί νά κάνῃ ἔρανο σέ προικιά, γιατί θά παντρευόταν μιά ὀρφανή κοπέλλα. Κι εἶπαν ὅλοι: Μπράβο στήν παπαδιά μας, πού νοιάζεται γιά τὰ ὀρφανά τοῦ χωριοῦ.

Τό παπαδόσπιτο εἶχε συχνά ἐπισκέψεις: Πότε ὀ Δεσπότης, πότε ὀ Ἐπιθεωρητής, πότε ὀ Νομάρχης, περνοῦσαν ἀπό τό χωριό κι ἔπρεπε νά φιλοξενηθοῦν καί νά

ξωμείνουν στό σπίτι τοῦ παπά Νικόλα. Κι ἡ Παπαδιά νοικοκυρά καί πρόσχαρη ἐτοίμαζε τό σπίτι της γιά ὄλους καί γιά ὄλα.

Ἄλλες φορές πάλι πήγαινε νά ἐπισκεφθῆ ἀρρώστους, πενθισμένους καί νά πῆ ἕνα λόγο παρηγοριᾶς καί συμπόνοιας. Κι ὄλα αὐτά κάνανε τίς χαρές τῆς ζωῆς της, πού νόμιζε πώς θά τίς ἔχανε, ὅταν τήν προξενιάζανε γιά παπαδιά. Κι εὐχαριστοῦσε τό Θεό, πού τήν ἀξίωσε σ' αὐτή τή ζωή.

Μά ὕστερα ἦρθε καί ἡ δική της σειρά στό πένθος καί τή θλίψη. Τό τρίτο παιδί της, ἡ Ἀρτεμισία, ἕνα κοριτσάκι 12 χρονῶν, πού πῆγε νά φέρει τή φοράδα ἀπό τό χωράφι, μπερδεύτηκε στά σχοινιά της, σύρθηκε στίς πέτρες καί σκοτώθηκε.

Ὁ πόνος τῆς Μάνας ἦταν μεγάλος. Μά σάν παπαδιά δέν μπορούσε ν' ἀνασύρη τό ἀναφώνι καί νά μοιρολογᾶται σάν τίς ἄλλες γυναῖκες. Κι ἔτσι πονεμένη ὅπως ἦταν τώρα, μπορούσε νά νοιώθει καλύτερα τούς πονεμένους καί νά παρηγορῆ τά πένθη καί τά βάσανά τῶν ἄλλων.

Τά χρόνια κύλησαν. Τά παπαδοπαῖδια πήραν τούς δρόμους των, ἄλλος δάσκαλος, κι ἄλλος γιατρός, κι οἱ παπαδοπούλες παντρεύτηκαν μέ καλοῦς γαμπρούς. Πέθανε κι ὁ παπά Νικόλας στά γεράματα του κι ἦλθε στό χωριό ἄλλος παπάς κι ἄλλη καινούργια παπαδιά. Μά ἡ Ἐλένη ἔμεινε ὡς τό τέλος, Γερόντισσα παπαδιά, ἀγαθός ἀγγελος στήν Ἐνορία τοῦ παπαῖ της.

Παπαδιά τῆς Κρήτης: Πόσα σοῦ χωρστᾶ ἡ οἰκογένεια τῆς Κρήτης;

Παπαδιά τῆς Κρήτης: Πόσα σοῦ χρωστᾶ ἡ ἀρχοντιά τῆς Κρήτης;

Παπαδιά τῆς Κρήτης: Πόσα σοῦ χρωστᾶ ἡ χριστιανοσύνη τῆς Κρήτης;

Ἡ Γερόντισσα Μακαρία

Ο Παπὰς τοῦ χωριοῦ τῆς Γερόντισσας Μακαρίας ἦταν ἱερομόναχος ἀπὸ κάποιο Βουνίσιο Μοναστήρι τῆς Κρήτης. Ὑστερα ἀπὸ πνευματικὲς ἀναζητήσεις του καὶ σὲ ἄλλα Μοναστήρια, ἡλικιωμένος πλειά, καταστάλαξε σ' αὐτὸ τὸ καμπίσιο κεφαλοχώρι.

Μὲ τὸ «ἦθος» καὶ τὸ «κῦρος» του συμμάζεψε τοὺς χωριανούς, ἔκτισε μιά καινούργια Ἐκκλησία, στή μέση τοῦ χωριοῦ, καὶ στὸν αὐλόγουρό της, ἓνα παλιὸ Σχολεῖο τόκαμε κελλί καὶ ζοῦσε κεῖ τὴν καλογερικὴ του. Ἔκανε πρωτὶ - βράδου τίς Ἀκολουθίες του, καὶ μὲ τίς Λειτουργίες καὶ τὸ κήρυγμά του κουμάνταρε τίς ψυχὲς καὶ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ.

Σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν ἀσκητικὸ αὐτὸ Καλόγερο, καλλιεργήθηκε στὸ χωριὸ ἓνα «φιλομοναχικὸ - καλογερικὸ» πνεῦμα καὶ μερικοὶ νέοι ἄνθρωποι του, ἄνδρες καὶ Γυναῖκες «φύγανε ἀπὸ τὸν κόσμου» καὶ πήγανε σὲ Μοναστήρια.

Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ ἡ Μάρθα, πού στά δεκαοκτώ της χρόνια, ἀφοῦ καλογέρεψε κάμποσο καιρὸ στὸ σπίτι της καὶ στίς Ἐκκλησίες τοῦ χωριοῦ της, πήρε τὴν εὐχὴ τῶν Γονιῶν της καὶ πῆγε στὸ Μοναστήρι τοῦ Προδρόμου. Ἦταν ὄμορφη κοπέλλα τότε καὶ πολλὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ τὴν «λυπήθηκαν», πού πῆγε νὰ σκλαβώση τὰ νιάτα της στὸ Μοναστήρι. Μά κείνη ἦταν «ἄρραβωνιασμένη» μὲ τὸ Χριστό κι ἦταν εὐτυχισμένη μὲ τὸν «Νυμφίο» της.

«Ἐθελεξας πόθῳ με Χριστέ καὶ ἡλλοίωσας τῷ θείῳ σου ἔρωτι...» λένε οἱ ὠραῖες Μυστικὲς εὐχὲς τῆς λειτουργίας καὶ ὑπενθυμίζουνε τὸν ἀρχέγονο καὶ μεγάλο ἔρωτα, πού νοιώθει τὸ πλάσμα γιὰ τὸν πλάστη του. Ἡ προγονικὴ «ἁμαρτία», πού

«ἀμαύρωσε» τήν «εἰκόνα» τοῦ πρωτόπλαστου ἀνθρώπου, λερώνει συχνά κι αὐτό τόν ἔρωτα καί τόν κἀνή ἀμαρτωλὸ σέξ. Ὅμως στό βάθος τῆς πρωτόπλαστης καθαρότητας μας, παραμένει αἰώνιο αὐτό τό θεανθρώπινο εἰδύλιο κι ἀνάμεσα σ' ὄλες τίς ἀνώτερες θρησκείες τοῦ κόσμου, Μοναχοί καί Μοναχές δέν ἔπαψαν νά ἐρωτεύονται μέ τό Θεό καί νά ἀφιερώνουν τήν καρδιά καί τή ζωή των στήν πίστη, τήν ἀγάπη του, ἀλλά καί τήν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου.

«Βαρεία - ναί ἡ καλογερική» λέει ὁ Γεροντικός λόγος τῆς Κρήτης. Κι' αὐτό πού τόχε ἀκούσει πολλές φορές κι ἡ Μοναχή Μακαρία, τό δοκίμαζε καί τό ζοῦσε τώρα στό Μοναστήρι της. Μέ τόν καιρό πέρασαν οἱ πρῶτες παρθενικές χαρές μέ τίς τρυφερές προσευχές στόν ἀγαπημένο Νυμφίο κι ἦρθαν οἱ «δοκιμασίες» κι οἱ «ξηρασίες» τῆς ψυχῆς, γιά τίς ὁποῖες μιλοῦν συχνά οἱ Ἅγιοι. Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ δέν εἶναι ὄλες τίς ὥρες «δυνατή». Οἱ ρίζες τῆς ἀμαρτίας, ὅσο καί νά τίς κόβωμε, βγάζουν πάλι βλαστάρια κι ὁ Διάβολος πειράζει καί κυνηγᾷ ἰδιαίτερα κείνους, πού ἀγωνίζονται γιά τήν τελειότητα. Τούς ἄλλους, τούς πονηρούς καί τούς χυδαίους, τούς ἔχη ὅπως ὅπως μαζί του καί μάχεται τούς καθαρούς καί τούς Ἁγίους.

Ἐπειτα κι ὁ ἴδιος ὁ Θεός συχνά σωπαίνει στίς ἀγωνίες μας καί φαίνεται νά μᾶς ἐγκαταλείπη, ὅπως φάνηκε γιά μιὰ στιγμή καί στήν κραυγὴ τοῦ Σταυρωμένου Γιοῦ του στό Γολγοθᾶ.

Σωπαίνει γιά ν' ἀπάντηση ἀργότερα ὕστερα ἀπό τρεῖς (ἢ καί περισσότερες) ἡμέρες μέ κάποια θαυματουργή ἀνάστασή μας.

Αὐτές τίς «δοκιμασίες» τίς ἔζησε κι ἡ Γερόντισσα

Μακαρία. Μά μέ τίς «ἀδιάλειπτες» προσευχές, τίς συμβουλές τοῦ Πνευματικοῦ της καί τή θεία Χάρη τίς ξεπέρασε, τελείωσε τόν Πνευματικό της ἀγώνα «ἐν ὀσιότητι καί εἰρήνῃ» καί μπῆκε στή Μακαριότητα τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ. Τό «χωματένιο» κορμί, πού τῆς ἔδωσε ἡ Κρήτη, ἐκείνη τό μετάπλασε καί τόκαμε «Ἀγγελικό Σχῆμα». Κι ἄφησε τήν ἀφιέρωση καί τή ζωή της καί γιά τίς ἐρχόμενες κοπελλιές τῆς Κρήτης...

Δέν πιστεύω, Χριστέ μου, νάχης παράπονο ἀπό τήν Κρήτη.

Ἄνάμεσα στούς ἀντρειωμένους καί τούς μερακλήδες της κι ἀνάμεσα στίς «μαυρομάτες» καί τίς «λυγερές» της, βρεθήκανε τόσοι καί τόσες, πού ξεκόψανε ἀπό τά χαροκόπια καί τά νοικοκυριά της, κι ἤρθανε στά Μοναστήρια σου, Καλόγεροι καί καλογράδες. Ἀσκητές κι ἀγωνιστές τῆς τελειότητας.

Ἦρθανε στά Μοναστήρια σου ντυμένοι στό μαῦρο ράσο νά ὑμνήσουνε, σέ Σπερνά καί Μεσονύχτια, τή Μεγαλωσύνη καί τήν Εὐσπλαχνία σου καί νά θυμίζουνε στόν κόσμο τήν Ἀγάπη καί τήν Εὐσπλαχνία σου. Ἰππότες καί φρουροί τῆς πίστες Σου καί Μαχητές τῶν πολεμίων καί τῶν Ἀοράτων ἐχθρῶν».

Δέν πιστεύω Χριστέ μου, νάχης παράπονο ἀπό τήν παλιά τή «χριστιανική Κρήτη», πού γεννοβολοῦσε Γιούς καί θυγατέρες, στέλιωνε ἀνδρόγυνα καί νοικοκυριά, μά ἔδινε καί σέ Σένα Καλογεράκια καί Γερόντισσες, ἀφοσιωμένες ψυχές στήν πίστη καί τήν ἀγάπη σου.

Δέν πιστεύω νάχης παράπονο ἀπό τήν παλιά Κρήτη. Μά ἄν μέ ρωτήσης, γιά τή «μοντέρνα» τή σημερινή Κρήτη:

στέκω καί συλλογίζομαι εἶντα νά σ' ἀπαντήσω... ὥστόσο
ἔχω ἐμπιστοσύνη στίς «ρίζες» τῆς ποῦναι βαθειές καί ἱερές.
Καί πλειότερα ἔχω ἐμπιστοσύνη στήν Πρόνοια καί τήν
εὐσπλαχνία σου.

Ἔχω ἐμπιστοσύνη στίς «ρίζες» τῆς Κρήτης, γιατί καί
μέσα στό χαλασμό τοῦ σημερινοῦ κόσμου, τραγουδοῦμε
ἀκόμη τό προγονικό τραγούδι:

*«Ἄγιε Παντελεήμονα κι Ἄγιε Ἀστράτηγέ μου
ἀϊδιάρετέ με τό φτωχό νά χτίσω Μοναστήρι
νά λειτουργοῦνται οἱ χριστιανοί καί νά μεταλαβαίνουν
καί νά βαπτίζουνε παιδιά...*

Ἀριάδνη Ξενάκη

Μετά τό Β' παγκόσμιο πόλεμο, πού προκάλεσε τόσες ύλικές καταστροφές καί τόσα ἀνθρώπινα θύματα, ἡ ἀνθρωπότητα φάνηκε μετανοιωμένη.

Ἐποσχέθηκε μέ μεγάλους παγκόσμιους ὀργανισμούς (ΟΗΕ, Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, κ.λ.π.) πώς δέν θά ξανακάμῃ πολέμους καί σέ πολλές χριστιανικές χῶρες δημιουργήθηκαν χριστιανικά ἀναγεννητικά Κινήματα καί ἐλπιδοφόρες ἱεραποστολικές προσπάθειες...

Στό Νομό Χανίων, πού κι αὐτός δοκίμασε σέ μεγάλο βαθμό τή φρίκη καί τόν πόνο τοῦ πολέμου αὐτοῦ, μέ Κέντρο τά Χανιά καί συγκεκριμένα τήν Ἐπισκοπή Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου, δημιουργήθηκε μιά ἀξιόλογη ἱεραποστολική Κίνηση, στήν ὁποία στρατευθήκανε καί ἐργαστήκανε πολλοί Κληρικοί καί Λαϊκοί, ἄνδρες καί Γυναῖκες.

Γύρω ἀπό τόν τότε ἐπίσκοπο, ἀοίδιμο Ἀγαθάγγελο Ξηρουχάκη, μιά ὁμάδα Θεολόγων, Κληρικῶν καί Λαϊκῶν, πρωτοστατήσανε σέ μιά πρωτοποριακή πνευματική Κίνηση, πού βρῆκε πλατεῖα ἀπήχηση στό Λαό τῆς Κρήτης κεῖνα τά χρόνια καί συνέβαλε πολύ στήν ἰδιαίτερη Πνευματική καί Κοινωνική δραστηριότητα, πού παρουσίασε ἡ Ἐκκλησία Κρήτης στή δεύτερη πεντηκονταετία τοῦ αἰῶνα μας.

Ἀνάμεσα σέ πολλές ἄλλες Χανιώτισες, πού δούλεψανε καί στηρίξανε τήν Κίνηση αὐτή, ἦταν κι ἡ Ἀριάδνη Δ. Ξενάκη.

Ἀναθρεμμένη ἡ ἴδια στό χριστιανικό σπίτι τῶν Γονέων της καί ἔχοντας σύζυγο, πού ἀγαποῦσε τήν Ἐκκλησία (ὁ Δημήτριος Ξενάκης εἶχε ἰδιαίτερο δεσμό μέ τόν Ἐπίσκοπο Ἀγαθάγγελο Ξηρουχάκη), ἦταν ζωντανό μέλος της καί

χωρίς να παραλείπητά οικογενειακά της καθήκοντα, διέθετε και χρόνο και ενδιαφέρον για τα Έκκλησιαστικά πράγματα.

Τακτική στον Έκκλησιασμό, τή Θ. Κοινωνία και τήν έξομολόγηση, θησαύριζε μέσα της τό χάρισμα τής πίστης και μπορούσε ύτερα να προσφέρει σε άλλους «έκ του περισσεύματος» τής καρδιάς και τής ζωής της.

Υπάρχουν χριστιανοί «έρασιτέχνες», πού βαπτίστηκαν βέβαια και ανήκουν τυπικά στην Έκκλησία, αλλά δεν τρέφονται από τα Μυστήρια της και δε γνωρίζουν τή δύναμη πού δίνει ή χάρη του Θεού. Και σωστά ειπώθηκε από Άγιο τής Έκκλησίας ότι «όποιος δεν έχη τήν Έκκλησία Μητέρα του δεν μπορεί να έχη ούτε τό Θεό πατέρα».

Ή Αριάδνη Ξενάκη υπεράσπιζε άπολογητικά τόν θεσμό, τά πρόσωπα, τήν παράδοση τής έκκλησίας και πάσχιζε να συνδέη νέους ανθρώπους μαζί της. Πολλοί θά ένθυμοούνται τίς συνάξεις κοριτσιών στό σπίτι της, στίς όποιες ή ίδια, ή άλλοι όμιλητές μέ όμιλίες, άναγνώσματα και συζητήσεις βοηθούσαν τίς νεαρές γυναίκες να έτοιμάζονται μέ χριστιανικά έφόδια για τήν οικογενειακή ζωή. Και πολλοί θά ένθυμοούνται τίς δραστηριότητες της, «Κρητικής παράδοσης», στό Λύκειο Έλληνίδων, μέ τίς όποιες συχνά πρόβαλε και καταστόλιζε τήν Κοινωνική ζωή τών Χανίων.

Τώρα μέ τό θάνατο τής Αριάδνης Ξενάκη, μου φαίνεται πώς τελειώνει εκείνη ή «παλαιά φρουρά» τών χριστιανών Γυναικών, πού έργαστήκανε στην Έκκλησία τών Χανίων τήν έποχή πού αναφέραμε. Όσοι τίς γνωρίσαμε, μέσα στην άφάνεια και τή σιωπή πού έχη πάντα ή άληθινή χριστιανή δράση, τίς ένθυμούμεθα μέ πολλή εύγνωμοσύνη και συχνά τίς αναφέρομε στίς λειτουργίες μας.

Τίς ένθυμούμεθα, τίς άναζητούμε κι εύχόμαστε οί ιερα-

ποστολικές προσπάθειες καί τοῦ σημερινοῦ Ἐπισκόπου Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κ.κ. Εἰρηναίου νά εὐλογηθοῦνε καί νά βρεθοῦνε νέες χριστιανές Γυναῖκες, πού θά συνεχίσουνε τό πνεῦμα καί τό ἔργο τῶν παλαιότερων ἐκείνων γυναικῶν τῆς πόλης μας.

Σέ μιά ἐποχή πού, ἡ σημερινή Γυναίκα γυρίζει μέ ἄδεια χέρια ἀπό τήν περιλάλητη «χειραφέτηση», μιά χειραφέτηση πού μπορεῖ νά τῆς πρόσφερε τά ἀνδρικά δικαιώματα «τοῦ παντελονιοῦ καί τοῦ τσιγάρου», ἀλλά τήν ἀποστέρησε ἀπό τή γοητεία καί τήν ἱερότητα τοῦ «αἰωνίου θήλεος», ἡ Ἐκκλησία ὑπενθυμίζει πώς, ἡ ἀληθινή προσωπικότητα τῆς Γυναίκας, μέ τό κόνισμα τῆς Παναγίας στά προσκυνητάρια τῶν Ναῶν της, εἶναι τοποθετημένη ψηλά στό εἰκονοστάσι τῶν σεβασμίων ἀξιῶν τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Κάθε «ἐξέλιξη», κάθε «νεωτερισμός» καί κάθε «μόδα» πού κατεβάζει τή Γυναίκα ἀπό τή θέση αὐτή τήν ὑποτιμᾶ, τή ζημιώνει καί μαζί ζημιώνει καί τό ἀνθρώπινο γένος.

Αἰωνία ἡ μνήμη τῆς Ἀριάδνης Ξενάκη, πού καί σ' αὐτή τήν ἐποχή μᾶς ἄφησε παράδειγμα χριστιανῆς, Βιβλικῆς Γυναίκας.

Μαζῶχτρες καί θερίστρες

• **Α**πό Μάρτη καλοκαίρι κι από Αύγουστο χειμώνα. Έτσι έλεγαν οί Παπουδες μας στήν Κρήτη. Καί τά πρωτοβρόχια πέφτανε στήν Κρήτη, πρίν νάρθη ή μόλυνση τοῦ «όζοντος», τό Σεπτέμβρη. Συχνά θυμοῦμαι βροχερές τίς Γιορτές τῆς Παναγίας καί τοῦ Σταυροῦ, 8 και 14 Σεπτεμβρίου. Καί μέ τά πρωτοβρόχια ἄρχιζαν οί ἐτοιμασίες γιά τή σπορά καί τό λιομάζωμα. Ἀρχές τοῦ Ὀκτώβρη οί ζευγάδες πηγαίνανε νά σπείρουν τίς χαλέπες καί οί γυναῖκες πήγαιναν στά «κατωμέρια» νά μαζέψουν τίς ἐλίες.

Κι ἦταν κάθε πρωί, δηλ. μέ τήν πρώτη αὐγή, πού γινόταν μεγάλος σαματάς στίς πόρτες καί στούς δρόμους τῶν χωριῶν. Οί ἄνδρες ξεκινούσαν μέ τά ζευτικά των (ἀγελάδες), μέ τά ζυγάλετρα καί τά σποροσάκκουλα των κι οί Γυναῖκες μέ τίς παλέτσες, μέ τά ντεμπλοκάτσουνα καί τά καλάθια.

Πέρα ἀπ' αὐτά, οί Μανάδες εἶχαν καί τά μωροκόπελλα των, ἄλλα στίς καπουῖλες τοῦ γαιδάρου κι ἄλλα στά χέρια καί στούς ὦμους των. Γιατί στά καλά ἐκεῖνα χρόνια οί Γυναῖκες κάνανε πολλά παιδιά (8, 10, 12) καί τά παίρνανε μαζί των στά χωράφια, χειμώνα, καλοκαίρι.

Στόν Ἀποκόρωνα ραβδίζαμε τίς λιανολιές καί τό ράβδι-σμα δέν ἦταν εὐκολη δουλειά καί τέχνη. Οί νιές μαζῶχτρες, οί κοπέλλες τοῦ χωριοῦ, ἀνέβαιναν ψηλά στά δέντρα καί χτυποῦσαν μέ ἀνάλαφρα κατσούνια, τίς φοῦντες καί τά μεσάδια τῆς ἐλιάς. Οί μεσοκαιρίτισσες γυρίζανε τίς παλέτσες καί ραβδίζανε μέ ψηλές ντέμπλες τά ξέκορφα τοῦ δέντρου. Κι οί γερόντισσες μέ τά 70 και 80 χρόνια «χαμολογοῦσαν», μαζεύανε δηλ. τίς ἐλίες, πού πέφταν ἔξω ἀπό τίς παλέτσες καί μουρμουρίζανε, σάν παλιές

μαζώχτρες, όρμήνιες κι ιστορίες στίς κόρες καί στίς έγγονές των. Δουλεύανε χωρίς ρολοί καί τό μεσημεριανό φαγητό, ήταν έλιές καί ψωμί, μιά πιτακίδα σύκα καί σπάνια ένα κομμάτι ρέγκα.

Τα βραδινά γύριζαν πάλι στό χωριό φορτωμένες παλέτσες (στο γαιόδουρι φόρτωναν τίς έλιές), κλαδιά καί σύνεργα του μαζωχτου.

Κι όταν έβρεχε, (καί γινόταν συχνά αυτό), γύριζαν βρεγμένες ώς τό κόκκαλο κι έπρεπε νά στεγνώνουν τά ρούχα των καί να έτοιμάζουν τό τσικάλι των.

Τό καλοκαίρι (Μάη, Ιούνιο καί Ιούλιο) οί ίδιες γυναίκες βγαίνανε στό θέρος καί στ' άλώνι. Τώρα κρατούσαν δραπάνια, θρινάκια καί βολίστρες καί στάμνες γιά τό νερό. Κι οί κοπέλλες φορούσαν στό κεφάλι των άσπρες μαντήλες νά μή τίς μαυρίζη ό ήλιος.

Έφευγαν νηστικές από τό σπίτι, μά σέ τουτα τά καλοκαιριάτικα μεσημέρια, καθόταν όλοι κάτω σέ μιά σκιά κι άνοιγαν τά σακούλια των. Βραστές πατάτες μέ ξυδόλαδο καί σκόρδο, (γιά νά μη τίς πειράζουν τά φίδια) καί συχνά ένα κομμάτι ζηλοκοῦμπι (σπιτίσιο τυρί), πού κάνανε μέ τό γάλα, όταν νηστεύανε τη Μ. Σαρακοστή. Καμμιά φορά όταν τό θέρος ήταν μακρυσά, συνέχιζαν τό θέρισμα ώς τή νύχτα μέ τό φεγγάρι ή καί μέ τό λύχνο καί πλάγιαζαν μέ τά παιδιά καί τούς άνδρες των στά χωράφια, τίς λίγες ώρες τής καλοκαιρινής νύχτας. Έτσι ήταν ή δουλειά καί ή ζωή των Γυναικών τής Κρήτης εκείνα τά χρόνια πριν από τό 1950 καί ώς τό Μεγάλο πόλεμο του 1940.

Οί δουλειές μπορεϊ νά ήταν κουραστικές, μά ήταν καί χαρούμενες καί εύλογημένες. Τό χειμώνα στό λιομάζωμα οί κοπέλλες τραγουδοῦσαν τήν ήμέρα άπάνω στίς έλιές καί τά βράδια στίς φάμπρικες (έλαιοτριβεία) οί αλετριβιδιάροι (οί

νέοι του χωριού), σφίγγανε τὰ «πετρώματα», μετρούσανε τὰ «μίστακια» καί τραγουδοῦσαν καί κείνοι τὰ νιάτα καί τὰ ὄνειρά των.

Στό λιομάζωμα οἱ κοπέλλες λογάριαζαν πῶς θά πουλήσουν τό λάδι νά πάρουν καινούργια φορέματα καί «λογάδι» γιά νά κάμουν τὰ προικιά των.

Τό θέρος πάλι περίμεναν τήν ἑορτή τοῦ Ἁΐ Γιάννη (24 Ἰουνίου) νά βγάλουν τόν Κλήδωνα καί μέ καινούργιο στάρι νά κάμουν τὰ ἐφτάζυμα ψωμιά καί νά χορέψουν στά πανηγύρια τῆς Ἁγ. Μαρίνας, τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονα, καί τό 15/Αὐγουστο τῆς Παναγίας. Στίς ἀποσπερίδες τοῦ χειμῶνα μαζεύανε τὰ «λιόφυλλα» πού φέρνανε ἀπό τό χωράφι μ' ἱστορίες κι ἀστεῖα, πού ξεκαρδιζόταν στά γέλια καί τό καλοκαίρι πάλι στά θέρη καί στ' ἀλώνια μιλοῦσαν γιά προξενειά, γιά συντεκνιές καί γιά πανηγύρια.

Τά χωριά τῆς Κρήτης δέν ἦταν σάν τώρα πεθαμένα. Εἶχαν τούς ἀνθρώπους των καί τίς δουλειές των καί τὰ ὄνειρα τῶν ἀνθρώπων ἦταν σέ κοντινά πράγματα καί τὰφταναν ὄλοι μέ τὰ χέρια των καί τήν καρδιά των. Πτωχοί ὑπῆρχαν, μά δέν ὑπῆρχαν ἄνεργοι, δέν ὑπῆρχαν νευρωτικοί, ναρκωτικοί, ἀεριτζήδες καί εἰτζήδες.

Ἡ Κρήτη ὕστερα ἀπό τόσους πολέμους γιά τή λευτεριά της ζοῦσε, δούλευε καί τραγουδοῦσε. Πάντρευε τούς γιούς καί τίς κόρες της, ἀνάστανε νοικοκυριά, ἄνοιγε δρόμους, καί ἔκτιζε ἐκκλησίες καί Σχολειά.

Καί τώρα μέ τὰ Σχολειά καί τὰ Σούπερ Μάρκετ ἡ Κρήτη ρῆμαξε. Ἀληθινά τώρα εἶναι παντέρμη ἡ Κρήτη. Γιατί ἡ Κρήτη δέν εἶναι μόνο τό Κάστρο, τὰ Χανιά καί τό Ρέθυμνο, Κρήτη δέν εἶναι μόνο τὰ σουβλατζίδικα, τὰ ντίσκο καί τὰ κανάλια. Ἔσβησαν τὰ χωριά τῆς Κρήτης καί ποιοί θά τ' ἀναστήσουν;

Μά ωστόσο, μαζῶχτρες καί θερίστρες τῆς Κρήτης, σεῖς κάμετε τό χρέος σας καί γράψετε τήν ἱστορία σας.

Πόσα σᾶς χρωστᾶ ἡ Ἑλληνική οἰκογένεια;

Πόσα σᾶς χρωστᾶ ἡ Ἑλληνική οἰκονομία; καί πόσα σᾶς χρωστᾶ ἡ Ὀρθοδοξία μας; Σεῖς ἀνάβετε τό καντήλι της. Σεῖς ζυμώνετε τό πρόσφορό της.

Μαζῶχτρες καί θερίστρες τῆς Κρήτης: Σᾶς ἐνθυμοῦμαι μ' εὐγνωμοσύνη. Κι ἂν φέρνω τήν ἀθιβολή σας τώρα κι ἀνασταίνω τή ζωή σας, εἶναι γιατί πιστεύω, πῶς καί πεθαμένες μπορεῖτε νά πῆτε ἀκόμη ἓνα λόγο στίς κόρες καί στούς γιούς σας:

Ἐνα λόγο, πού ν' ἀνασταίνει τήν Κρήτη...

Ἐμφαντοῦδες καί νοικοκυρές...

Κοιτάζω μιά φαντή πατανία μέ τόν Αἱ Γιώργη καβαλά-ρη, πού στολίζει τό Ἐπισκοπικό μου Γραφεῖο, (δῶρο μιᾶς ὑφάντρας ἀπό τή ρίζα τῆς Κρήτης) καί ἀναστοροῦμαι τή Γυναίκα τῆς Κρήτης, ὑφάντρα καί νοικοκυρά.

Σ' ἀνιστοροῦμαι Γυναίκα τῆς Κρήτης, να κλώθης τό σπιτικό μαλλί καί τό λινάρι, νά τό κάνης φάδια καί στιμόνια, νά τό περνᾶς στόν ἀργαλιό σου καί νά ὑφαίνης τά προυκιά καί τά φορέματα σου. Νά ὑφαίνης πατανίες, κιλίμια, συντζαντέδες, πετσέτες, τραπεζομάντηλα γιά τό σπίτι σου καί «βημόθυρα. καί καλύμματα γιά τίς Ἐκκλησιές τοῦ χωριοῦ σου. Νά ὑφαίνης, νά κτυπᾶς τό πέταλο καί νά τραγουδᾶς, νέα κοπέλλα τό νιό πού περίμενες στό γάμο σου, ἤ τόν ἄνδρα καί τόν ἀδελφό σου, ποῦλειπε στόν πόλεμο, στήν ξενητεία ἤ στή Μαδάρα. Νά ὑφαίνης καί νά τραγουδᾶς τίς Κρητικές Μαντινάδες, πού μιλοῦνε γιά τήν ὀμορφιά τοῦ κόσμου, γιά τήν πιστή ἀγάπη, γιά τό Θεό καί τούς Ἁγίους του. Νά ὑφαίνης καί νά ξομπλιάζης ἀπάνω στά φαντά σου τή ζωή τῆς Κρήτης. Τό Γάμο καί τή συντεκνιά, τίς δουλειές τῆς ἀγροτιᾶς, τούς πολέμους καί τά παλληκάρια της.

Σέ θυμοῦμαι τό Σπερνό τ' Αἱ Γιαννιοῦ (24 Ἰουνίου), ν' ἀπλώνης στά δώματα τοῦ χωριοῦ τά προικιά καί τά φαντά σου, γιά νά μή τα πειράζῃ ἡ «κοτσιπίδα», καί τήν παραμονή τοῦ Γάμου σου νά τά φωτίζῃ ὁ παπάς μέ τόν ἀγιασμό, γιά νά μποῦνε εὐλογημένα στό καινούργιο σου νοικοκυριό. Σέ θυμοῦμαι νά στρώνης ὀμορφα τραπέζια, κάθε φορά πού ὁ Κύρης σου, ὁ ἄνδρας ἢ ὁ γιός σου, σοῦφερνε στό σπίτι ξαφνικά τούς Μουσαφίρηδες. Δέν τούς περίμενες καί δέν τούς ρωτοῦσες τί θέλανε καί ποιοί εἶναι, μόνο μπαινόβγαινες σάν ἀγαθή μοῖρα στό Μαγερεῖο σου καί πότε μέ τό κουνέλι σου

καί πότε μέ τήν ὄρνιθά σου καί πότε μέ τό δανεικό ψωμί τῆς γειτονιᾶς, νά ἐτοιμάζης τό τραπέζι. Νά βγάζης ἀπό τήν κασσέλα τά φαντά τραπεζομάντηλα καί τίς πλουμιστές πετσέτες, πού μυρίζανε μαντζουράνα καί κυπαρίσσι καί ν'ἀποσιάζης τό σπίτι καί τόν ἄνδρα σου.

Τά παλαιϊκά μας (Ριζίτικα) τραγούδια, πού τραγουδοῦνε ἀκόμη τήν τάβλα (τραπέζι), τοῦ Κρητικοῦ σπιτιοῦ, οἱ ξενοδόχοι τῶν καιρῶν μας, πού προσκαλοῦνε τοὺς ξένους νάρθου-νε καί νά χαροῦνε τήν Κρητική φιλοξενία, σε Σένα τή Γυναίκα τῆς Κρήτης χρωστοῦμε αὐτή τήν κληρονομιά, αὐτό τό νόμι (φήμη) τοῦ Νησιοῦ μας.

Γυναίκα τῆς Κρήτης. Ὑφάντρα καί Νοικοκυρά. Μεγάλα καί θαυμαστά τά ἔργα σου. Ἡ ἀνθρωπιά καί ἡ ἀξιοσύνη σου.

Μά τώρα, πού ἀντί γιά ρόκα κρατᾶς στά χέρια σου τιμόνι καί ἀντί γιά τό πέταλο τ' ἀργαλειοῦ χτυπᾶς τά πλήκτρα τῶν κομπιοῦτερ, πότε θά τραγουδῆς, πότε θά ξομπλιάζης κιλίμια καί πότε θά στρώνης τ' ἀρχοντικό σου τραπέζι;

Πιάστηκες καί σύ στή φάκα τοῦ «τεχνικοῦ πολιτισμοῦ», πού λύνει πολλά προβλήματα, μά στό τέλος σβήνει καί τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο. Τό ξέρω, δέν μπορείς νά γυρίσης πίσω, μά πρέπει ὡστόσο νά περισώσης τήν ψυχὴ σου, τήν προσωπικότητα καί τό νόημα τῆς ζωῆς σου. Κι ὅπως μέ περηφάνεια καί καμάρι φυλάεις κάποιο παλιό κιλίμι τῆς Μάνας σου ἢ τῆς Γιαγιᾶς σου, φύλαξε μέσα στό στήθος σου καί κάποιο ἀπομεινάρι ἀπό τήν ἀξιοσύνη καί τήν ἀρχοντιά της. Μπορεῖ μέ τοῦτο τό ψυχικό προζύμι ν' ἀναπλάσση πάλι ὁ Θεός μιὰ μέρα τήν Κρήτη. Τήν Κρήτη καί τήν ἀνθρωπότητα.

Καλοπαιδοῦσες καί καλαναθρεμμένες...

Σήμερα, πού παραπονιούμαστε γιά τό Δημογραφικό πρόβλημα στήν πατρίδα μας καί φοβούμαστε τή συρρίκνωση καί τόν ἀφανισμό τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ἐπίκαιρο νά θυμηθοῦμε καί νά ποῦμε, πώς οἱ γυναῖκες τῆς Κρήτης ἦταν καλοπαιδοῦσες καί καλαναθρεμμένες. Γεννοῦσαν δηλαδή πολλά παιδιά καί τ' ἀνατρέφανε μέ στοργή καί μετῆθος, πού δέν ἔχη καμμιά σχέση μέ τήν ἀνεύθυνη - ρέμπελη ἀγωγή τῶν σημερινῶν σχολειῶν.

Στά παλιά χρόνια, λένε οἱ ἱστορικοί, ἡ Κρήτη εἶχε πάνω ἀπό τό ἕνα ἑκατομμύριο ἀνθρώπους. Ἀργότερα μέ τούς πολέμους καί τίς ἐπαναστάσεις, χαμήλωσε πολύ ὁ Χριστιανικός πληθυσμός της, μά μετά τήν ἀπελευθέρωση ἀπό τούς Τούρκους (1898), ἡ Κρήτη ἄρχισε πάλι ν' ἀνασταίνεται καί ν' ἀναγεννᾶται. Οἱ γυναῖκες της γεννοῦσαν πολλά παιδιά (6, 8, 10 καί 12) καί γέμιζαν τά χωριά της χριστιανόπουλα.

Εἶχανε τίς πικρές ἐμπειρίες τῶν Τουρκοπολέμων κι ἤθελαν νά τά πληθαίνουν γιά τήν Πατρίδα καί τό Γένος. Ἀλλά βαθύτερα στό θέμα τῶν γεννήσεων, Γυναῖκες καί ἄνδρες, ἀκολουθοῦσαν τό Νόμο τοῦ Θεοῦ καί τό θεωροῦσαν μεγάλη ἁμαρτία νά μή κάνουνε παιδιά, ἤ νά τά σκοτώνουν, ὅπως τό κάνουν σήμερα μέ ἐκτρώσεις κι ἄλλες ἁμαρτίες... Οὔτε καί ἀπασχολοῦσε τίς Γιαγιάδες μας ἡ μόδα τῆς σιλουέτας. Γυναῖκες κι ἄνδρες μπαίνανε παρθένοι στό Γάμο των, κρατοῦσαν ἀμόλευτα τά κορμιά καί τίς ψυχές των καί γεννοῦσαν, φτωχοί καί πλούσιοι, γιά τή δική των τή χαρά καί τό συμφέρον τῆς πατρίδας, πολλά παιδιά.

Καλοπαιδοῦσες καί καλαναθρεμμένες οἱ γυναῖκες τῆς Κρήτης. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στήν ἐπιστολή του στόν

πρώτο Ἐπίσκοπο τῆς Κρήτης τόν Τίτο, ανάμεσα σέ ἄλλες συμβουλές τοῦ παραγγέλλει: «Πρεσβύτειδας ὡσαύτως παράγγελε νά σωφρονίζουσι τάς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σόφρωνας, ἀγνάς, οἰκουρούς. (Τιτ. 2, 1-8) Δηλαδή οἱ ὄριμες γυναῖκες, Μητέρες, Γιαγιάδες, νά διδάσκουν τίς νεώτερες, ν' ἀγαποῦν τούς ἄνδρες των, νά γεννοῦν παι-διά καί ν'ναί σεμνές καί καλές νοικοκυρές».

Δέν ξέρω πόσα στοιχεῖα ἀπό τούς Μινωϊκοὺς Πολιτισμοὺς περάσανε σιγά σιγά καί μπήκανε στή ζωὴ τῆς νεώτερης, τῆς χριστιανικῆς Κρήτης. Μά ὅσο μελετᾶ κανεὶς βαθύτερα τὰ ἦθη καί τίς παραδόσεις τῆς σημερινῆς Κρήτης, «ὄχι βέβαια τῆς ξένης ψευδοκουλτούρας», τὰ βρίσκει σφραγισμένα καί μυρωμένα ἀπ' τὸ Ἅγιο Μῦρο τῆς Ὁρθοδοξίας.

Σχολεῖα καί Φροντιστήρια δέν ὑπῆρχαν στοὺς δύσκο-λους καιροὺς τῆς Κρήτης. Μά τὸ Χριστιανικὸ σπίτι, αὐτὸ τὸ πανάρχαιο διδασκαλεῖο τῆς ἀνθρωπότητας, ἔδινε κι ἐδῶ στὸν τόπο μας μιὰ σοβαρὴ ἀγωγή, πού τὴ λέγανε «ἀνατροφὴ».

Στὴν Κρητικὴ μας γλῶσσα ὑπάρχουν ἀκόμη καί σήμερο οἱ βαρυσήμαντες λέξεις: Καλαναθρεμμένος - Κακαναθρεμμένος, πού στάθηκαν μετράδι ἀνθρωπιάς καί ποιότητας, γιὰ ἄνδρες καί γυναῖκες, καί δείχνουνε τὸν παι-δαγωγικὸ ρόλο πού ἀσκοῦσε ἡ Γυναίκα στό σπίτι καί τὴν κοινωνία της. Κι ὅταν οἱ παποῦδες μας παντρεύανε τὰ παι-διά των, δέν ἔβαζαν στὴν πρώτη γραμμὴ τὰ κάλλη καί τὰ πλοῦτη, ἀλλὰ τὴν ἀνατροφὴ.

Καλοπαιδοῦσες καί καλαναθρεμμένες ἦταν οἱ γυναῖκες τῆς Κρήτης...

Μά τώρα, πού ἡ εἰδωλολατρεία τῆς κατανάλωσης καί ὁ ἐλεύθερος ἔρωτας καταστρέφουνε τὸ Διδασκαλεῖο τοῦ σπιτιοῦ μας, ποῖός θὰ δίνει τὴν καλὴ ἀνατροφὴ;

Τώρα πού τὰ νιάτα παιδαγωγοῦνται κι ἀνατρέφονται στά Σχολεία τῶν καταλήψεων καί τῶν ναρκωτικῶν, ποιός θ' ἀναθρέψη τίς νέες Κρητικοποῦλες νᾶναι φιλότεκνες, ἀγνές καί νοικοκυράδες; Τώρα, πού τὰ «παιδιά τοῦ σωλήνα» κι ἄλλες γενετικές ἀλχημεῖες, μπορεῖ νά ὀδηγήσουνε σέ τερατογονίες, ποιός μπορεῖ νά ἐγγυηθῆ τό μέλλον τῆς Κρήτης; Τάχα δέν εἶναι καιρός, μέσα σ' αὐτό τό χαλασμένο κόσμο πού μπήκαμε, νά ἀνακαλύψωμε πάλι τήν οἰκογένεια, ὅπως τή σφράγισε ἡ Χριστιανική μας Παράδοση, ἡ Ὁρθοδοξία μας καί νά ἐμπιστευτοῦμε πάλι στά χέρια της, τήν ἀγωγή τῶν παιδιῶν μας;

Μπορεῖτε σημερινές γυναῖκες τῆς Κρήτης, νά ξαναπάρετε στά χέρια σας αὐτό τό μέγα προνόμιο, πού πρωτόπλαστα σᾶς ἔδωσε ὁ Θεός;

Τό πατρογονικό Κόνισμα...

• Από μικρά παιδιά τό βλέπαμε μέ τ' ἀδέλφια μου κρεμασμένο σ' ἓνα τοῖχο στήν ἀνατολική πλευρά τοῦ σπιτιοῦ μας, πάνω ἀπό τό πανιόλο μας. Ὅλόγυρα του ἦταν κι ἄλλα μικρά χάρτινα κόνισματα κι ἀγιόχαρτα, πού τάχε μαζέψει ἡ θεοσέβεια τῆς Μάνας μας, μά κείνο ξεχώριζε ἀπό τά ἀσήμια πού σκέπαζαν τό Σῶμα τῆς Παναγίας καί τοῦ μικροῦ Χριστοῦ κι ἄφηναν νά φαίνωνται μόνο τά πρόσωπά των.

Ἦταν ἓνα Κόνισμα τῆς Γλυκοφιλόσας Παναγίας, Ρωσικῆς μάλλον τέχνης, πού κληρονόμησε ἡ Μάνα μας ἀπό τόν παπού της τόν Παπαγιωργάκη (Μαριακάκη), πού καί κείνος πάλι τόχε κληρονομήσει ἀπ' ἄλλους παλαιότερους παπούδες.

Στά χρόνια τῆς Τουρκικῆς σκλαβιάς πολλοί Κρητικοί, κρυφά καί φανερά ταξιδεύανε στήν Ὁρθόδοξη Ρωσσία καί φέρνανε μαζί των κόνισματα, Δισκοπότηρα καί ἐλπίδες ἐλευθερίας...

Ἐκεῖ στόν τοῖχο ἦταν κρεμασμένο τό Κόνισμα τῆς Παναγίας. Καί δίπλα Του τό καντήλι μέ τό λάδι τῆς παλιάς φάμπρικας φώτιζε τά Σκολόβραδα τίς Ἁγίες μορφές τῆς Θεομάνας καί τοῦ «Μονογενούς» Υἱοῦ της, κι ἄπλωνε στό φτωχικό μας σπίτι ἓνα ἰλαρό σύθαμπο, πού καλοῦσε τόν ἄνθρωπο σέ περισυλλογή καί γαλήνη.

Ἐκεῖ μικρά παιδιά εἶδαμε τούς Γονιούς μας νά κάνουν τό σταυρό των σαν πῆγαιναν νά κοιμηθοῦνε καί κεῖ μάθαμε καί μεῖς νά γονατίζωμε καί νά λέμε τίς παιδικές μας προσευχές. Καί τή Μεγάλη Σαρακοστή, πού οἱ Ὁρθόδοξοι χριστιανοί κάνουνε τίς Μετάνοιες των, ἡ Μητέρα μᾶς παράγγελλε σάν πηγαίναμε νά κοιμηθοῦμε: «Νά γονατίζετε καλά καί νά

χτυπᾶ τό κούτελό σας στίς τάβλες γιά νά μετρῶ καί γώ ἀπό τό μαγειριό (κουζίνα) πόσες μετάνοιες κάνετε...».

Ἐκεῖ στό Κόνισμα τῆς Παναγίας εἶδαμε πολλές φορές νά γονατίζη ἡ Μάνα μας καί νά λήη τόν πόνο της σάν ἔθαφτε μερικά ἀπό τά πολλά παιδιά πού γέννησε. Καί συχνά μᾶς ἔλεγε: ἡ Παναγία εἶναι ἡ Μάνα μου. Γιατί ἐγώ δέ γνώρισα τή Μάνα πού μέ γέννησε. Πέθανε στή Γέννα της καί μ' ἄφησε ὀρφανή. Μεγάλωσα μέ Μάνα τήν Παναγία».

Κι ἄλλη φορά μᾶς εἶπε: «Τό Κόνισμα εἶναι θαυματουργό, γιατί μιά φορά, πού ὁ παποῦς μου ὁ Παπαγιωργάκης διάβασε σ' ἓνα ἄρρωστο τό Κόνισμα χτυποῦσε καί ράισε τό τζάμι του».

Κι ἀπό τότε πόσες «ραγισμένες» ψυχές γονατισμένες στό Κόνισμά σου Παναγία, μου περιμένουν τό θαῦμα Σου; Πόσες πονεμένες ψυχές γονατισμένες στίς εἰκόνες σου, πού γεμίζουν τά Μοναστήρια, τά Ἐκκλησιάκια καί τά εἰκονοστάσια τῶν σπιτιῶν μας περιμένουν τήν εὐσπλαχνία καί τή χάρη σου;

Πολλοί μᾶς ἐρωτοῦν: Μά τί εἶναι καί πῶς γίνονται οἱ θαυματουργιές εἰκόνες; Σ' ἓνα Ὀρθολογιστή ποῦναι «μιασμένο» τό μυαλό του ἀπό τήν περηφάνεια τοῦ λογικοῦ, εἶναι δύσκολο νά ἐξηγήση κανεῖς, πῶς θαυματουργεῖ ἓνα «ξύλο». Μά ὅπως παντοῦ σ' ὄλο τόν ὑλικό κόσμο εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ Σοφία κι ἡ Παντοδυναμία τοῦ Δημιουργοῦ κι ἐνεργεῖ μέ τούς θαυματουργούς φυσικούς νόμους, ἀπό τό ταπεινότερο χορτάρι, ὡς τά ἀμέτρητα ἀστέρια τ' οὐρανοῦ, τό ἴδιο καί μιά εἰκόνα εἶναι δυνατόν νά «διαποτιστῆ» ἀπό τή χάρη του καί νά γίνεται θαυματουργή μέ τήν πίστη ἐκείνων, πού πιστεύουν σταθερά.

Ἄλλά καί πέρα ἀπ' αὐτό, σ' ἓνα κόνισμα πού γενεές γενεῶν ἔχουν προσφέρει τήν πίστη, τά δάκρυα καί τίς προ-

σευχές των, δέν εἶναι δυνατόν παρά να εἶναι «στοιχειωμένο» ἀπό ὑπερφυσικές δυνάμεις. Γιατί κι ὁ ἄνθρωπος, ὁ καλός, ἔχη μέσα του θεϊκές δυνάμεις πού ἐνεργοῦνε στά καλά ἔργα. Καί κάθε καλό ἔργο εἶναι ἕνα θαῦμα στή ζωή μας.

Σ' αὐτό τό πατρογονικό κόνισμα, γονατίζω καί γώ Παναγία μου, καί κάνω τήν ἀναφορά μου «ὑπέρ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις εὐχεσθα! ὑπέρ αὐτῶν...». Γιά κείνους πούχουν ραγισμένες καρδιές ἀπό ἀρρώστιες, πόνους κι' ἁμαρτίες καί ζητοῦνε τή Μεσιτεία καί τή Χάρη Σου.

Γονατίζω καί κάνω τή δέηση μου:

«ὑπό τήν σήν εὐσπλαχνίαν καταφεύγομεν Θεοτόκε

τάς ἡμῶν ἰκεσίας μή παρίδης ἐν περιστάσει

ἀλλ' ἐκ κινδύνων λύτρωσαι ἡμᾶς ἡ μόνη Ἄγνη, μόνη Εὐλογημένη.

Ἡ Παναγία στή Κρήτη

«**Γ**ιά χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτίζεται κι ἡ γλάστρα», λέει μιὰ ὁμορφη Κρητικη παροιμία. Καί ὁ βασιλικός βλαστός τῶν Οὐρανῶν, ὁ Χριστός, πού ἐνσαρκώθηκε «ἐκ πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς Παρθένου», ἔδωσε ἀπό τή Θεία του ὑπόσταση μιὰ ἀκτίνα θεϊκῆς φεγγοβολῆς στήν Πάναγνη Μητέρα του, τή Μαρία, καί κατέστησε τὸνομα της ἱερό καί ὑπερύμνητον στίς γενεές τῶν ἀνθρώπων.

Καί ἡ Κρήτη, πού ἀπό τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς πῆρε στά Ἱεροσόλυμα τό Βάπτισμα της στή Χριστιανική πίστη, πῆρε σιγά - σιγά κι ὅλα τ' ἅγια βιώματα πού ἡ πρώτη Ἐκκλησία καί θεολογία τῆς Ἀνατολῆς ἐτοίμασαν γιά τή Μαρία. Τάκλεισε στήν καρδιά της καί τάκαμε σεβασμό, εὐγνωμοσύνη κι ἀληθινή λατρεία γιά τή Μεγαλύτερη καί Ἐνδοξότερη Γυναίκα τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας καί μαζί τά μεταμόρφωσε σέ εὐσέβεια, κι ἐλπίδα γιά τη ζωή καί τήν πολυβασανισμένη μοίρα της.

Πολλά χωριά, τόποι, πλαγιές καί λαγκαδιές τῆς Κρήτης ἔχουνε τὸνομα τῆς Παναγίας, ὅλα σημαδεμένα ἀπό Μοναστήρια κι Ἐκκλησίες κι ἀπό θαύματα καί συναπαντήματα της.

Ἡ Κυρά Γωνιά, ἡ Παναγία ἡ Θυμιανή, ἡ Κυρά Καλυβιανή καί τόσα ἄλλα ἱερά ὀνόματα, πού ἡμερώνουνε βουνά καί κάμπους μέ τό γλυκύτατο ὄνομα τῆς Μεγάλης Μάνας. Πανάρχαια μισοκαυμένα κονίσματα κι ἀριστουργήματα Βυζαντινῆς τοιχογραφίας, σέ γκρεμισμένες Ἐκκλησιές παρασταίνουν τή Μεγαλόχαρη στίς μεγάλες στιγμές τῆς ζωῆς της: Γέννηση, Εἰσόδια, Εὐαγγελισμός, Κοίμηση, Πλατυτέρα, Ὑπέρμαχος, Δεομένη καί μαρτυροῦνε τή βαθειά πίστη στήν Πανσέβαστη Μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Καί τῶνομα τῆς Μαρίας εἶναι πολυσύχναστο στά ὄνόμα-
τα τῶν Γυναικῶν τῆς Κρήτης: Ἡδέσποινα, ἡ Βαγγελιώ, ἡ
Παναγιωτίτσα και προπάντων οἱ Μαρῖες γεμίζου τὸ βαπτι-
στικό συναξάρι τῶν Γυναικῶν τοῦ Νησιοῦ μας καί δείχνουε
πόσο βαθειά μέσα στήν ψυχὴ τοῦ Λαοῦ μας στάθηκε ἡ τιμὴ
καί ἡ ἀγάπη τῆς Παναγίας καί πόσο τὸ τετιμημένο ὄνομα
Της ἐλάμπρουε φτωχῆς ἀνθρώπινες ὑπάρξεις.

Ὅμως καί πέρα ἀπὸ τὴ στενὴ λατρευτικὴ χρῆση, τῶνομα
τῆς Μαρίας μπῆκε πλατύτερα στή ζωὴ καί στήν καρδιά τοῦ
Χριστιανικοῦ λαοῦ μας κι ἔγινε ὄρκος κι ἐπὶκλήση στή χαρὰ
καί στόν πόνο του:

«Μαρία λέν τὴν Παναγιά, Μαρία λέν καί σένα,
κι ἂν ἀρνηθῶ τῆ Παναγιάς θά σ' ἀρνηθῶ καί σένα»...

τραγουδοῦσαν στίς μαντινάδες των, οἱ λεβέντες τοῦ Νησιοῦ
κι ἔδιναν σιγουριά καί ἱερότητα, στό μεγάλο αἶσθημα τῆς
ἀληθινῆς ἀγάπης. Καί πάλι σ' ὄλες τίς στιγμές, πού τό κακό,
ἀπότομο κι ἀναπάντεχο ἔρχεται νά χτυπήση τὴν πόρτα καί
τὴν καρδιά τῶν ἀνθρώπων, ὄλοι πρῶτα φωνάζουε
Παναγία μου καί τὴν καλοῦμε βοηθὸ καί στήριγμά μας.

Ἡ σεμνὴ Κεχαριτωμένη κόρη τῆς Ναζαρέτ ἔδωσε το
παράδειγμα καί τό ἰδανικό ὑπόδειγμα στίς κοπέλλες ἀνα-
ρίθμητων γενεῶν καί παιδαγώγησε ἔτσι σέ δύσκολους καί
βάρβαρους καιρούς τὰ ἤθη τῆς Γυναίκα. Καί πάλι ἡ τεθλιμ-
μένη Μάνα τοῦ Σταυροῦ, (MATER DOLOROSA) στάθηκε παρη-
γοριά κι ἐλπίδα γιὰ τίς χαροκαμένες Μάνες τοῦ Νησιοῦ,
κάθε φορά πού ἡ πανούκλα, ὁ πόλεμος καί οἱ ξεσηκωμοὶ
ρημάζανε τόν τόπο.

Γεμάτη εἶναι ἀκόμη ἡ Κρήτη ἀπὸ Ἐκκλησίες, Παναγύρια,
καί Προσκυνήματα τῆς Παναγίας. Στά προσκυνήματα αὐτὰ ἡ
Κρήτη πρόσφερε λάδι, κερὶ, ἀσῆμι καί χρυσάφι. Καί στά
προσκυνήματα αὐτὰ ἡ Δέσποινα τοῦ Κόσμου στάθηκε κι

ἄκουσε τήν καρδιά καί τούς καημούς τῆς Κρήτης. Χρυσές ἄλυσσίδες, δακτυλίδια, σκουλαρίκια, ἀσημωτές καρδιές κι ἄλλα πολύτιμα ἀφιερώματα κρέμονται στά παλαιϊκά κονίσματα τῆς Παναγίας, ταμένα κι ἀφιερωμένα ἀπό τόν πόνο καί τήν εὐγνωμοσύνη τῆς Κρήτης σέ κείνη, πού εἶναι ἡ ἀκαταίσχυνη Ἐλπίδα καί προστασία τῶν Χριστιανῶν. Καί μαζί μ' αὐτά τά ὄρατά σημάδια τῆς Πίστης καί τῆς προσδοκίας, καημοί, πόθοι καί πόνοι, δάκρυα καί γονατίσματα, κλάματα καί μοιρολόγια, εὐχές, ὄνειρα, λαχτάρες καί νοσταλγίες ἀπό εὐτυχισμένους καί δυστυχισμένους ἀπό καθαρούς καί ἀκάθαρτους μπροστά στό εἰκόνισμα τῆς Μεγαλόχαρης. Ἡ εὐαίσθητη καί πολυπληγωμένη καρδιά τῆς Κρήτης στά πόδια τῆς Μεγάλης Μάνας.

Κι ἡ Δέσποινα τοῦ κόσμου τά δέχεται ὅλα, τ' ἀκούει ὅλα καί δίνει αὐτό πού χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος. Τό κουράγιο, τήν ἐλπίδα, τή γαλήνη καί τή συγγνώμη. Χιλιάδες χρόνια, χιλιάδες πρόσωπα, ἀμέτρητες ὑπάρξεις πρόσφεραν τήν εὐλάβεια των στή Μαρία καί πῆραν φῶς καί γλυκασμό στή μοῖρα των. Ποιός μπορεῖ νά μετρήσῃ τήν ἄμμο καί τ' ἄστρα; Ποιός μπορεῖ νά λογαριάσῃ τούς πόνους καί τίς λαχτάρες τῶν ἀνθρώπων; Ποιός μπορεῖ νά μαζέψῃ, ἄς ποῦμε ἔτσι σ' ἓνα Ἱατρικό Δελτίο, τά τραύματα καί τά ἰάματα, και νά λογαριάσῃ ἐκείνη τήν ἀστάθμητη ὑπερκόσμια παρηγοριά, πού ἔδωσε καί δίνει ἡ Μεγαλόχαρη σ' ὄλο τό κόσμο μά καί δῶ στήν Κρήτη μας;

Αἱ γενεαί πάσαι μακαρίζομέν Σε, τήν μόνην Θεοτόκον...»

Δέσποινα τοῦ Κόσμου: Οἱ γενεές τῶν αἰώνων Σέ ὕμνησαν καί θά Σέ ὕμνοῦνε στόν αἰῶνα.

Ἄποστολοι ἐκ Περάτων, Ταξιαρχίες Ἀγγέλων, Σύνοδοι Πατέρων Ἀγίων, θεολόγοι καί Μύστες, Παρθένες καί Ἐρημίτες θά σέ προσφωνοῦνε Κεχαριτωμένη, θά σέ ὀνομά-

ζουνε Θεοτόκον, θά σοῦ ψάλλουνε Χαιρετισμούς καί Ἄκαθίστους καί θά σοῦ ἀφιερώνουνε τή ζωή καί τήν Παρθενία των.

Καί μεῖς ἀπό ὧ ἀπό τήν Κρήτη, δέν θά πάψωμε ποτέ νά τιμοῦμε τόνομα καί τή χάρη Σου καί δέ θα κουραστοῦμε νά σοῦ κτίζωμε Ἐκκλησίες καί Μοναστήρια. Ἀπό τίς Χρυσοσκαλίτισσες καί τίς Ὁδηγήτριες μας, ἀπό τίς Βαγγελίστρες καί τίς Παρθένες τῶν Βουνῶν καί τῶν χωριῶν τῆς Κρήτης, θά Σοῦ στέλνωμε, ὦ Δέσποινα τοῦ Κόσμου, τό τάσιμο καί τήν εὐγνωμοσύνη μας, τή μυστική ἰκεσία καί τό γοερό πόνο μας.

Θά βαπτίζωμε τά παιδιά μας στόνομά Σου, θά δείχνωμε τή σεμνή μορφή Σου στίς κόρες καί τίς ἀδελφές μας, θά Σ' ἔχωμε Ὑπέρμαχο Στρατηγό σ' ὅλες τίς μάχες κατά βαρβάρων καί στερνά στό ξυλοκρέββατο καί στή Μεγάλη κρίση, Σὺ θᾶσαι ἢ Μεσίτρα κι ἢ καταφυγή μας.

Καί δέ φοβᾶσαι ἀπό τό χαλασμό τοῦ χρόνου καί τῆς ἐποχῆς ὦ Δέσποινα Μαρία. Ἡ νεοειδωλολατρεία τῶν καιρῶν μας θά πληθαίνει ἴσως γιά ἄρκετα ἀκόμη χρόνια τή σύγχυση καί θά λερώνη τόν ἄνθρωπο. Ἡ Γυναίκα πρό πάντων, πού στάθηκες γι' αὐτήν τό μεγάλο καύχημα καί τό ὑπέροχο πρότυπο, θά ταλαιπωρηθῆ περισσότερο ἀπό τούτη τή σύγχυση. Θά ξεκλίνη ἀπό τήν ἀληθινή μοίρα της, καί θά γενῆ πάλι τό μεγάλο θῦμα (ὅπως τότε μέ τήν Εὐά) σέ μιά ἀπό τίς τραγικότερες στιγμές τῆς ἀνθρώπινης Ἰστορίας.

Ὅμως Ἐσύ θά ἀκτινοβολῆς, Παρθένα καί Βασίλισσα τῶν Ἀγγέλων μέσα στήν αἰώνια δόξα τοῦ Θεοῦ καί μέσα στήν καθαρή εὐγνωμοσύνη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Θ' ἀκτινοβολῆς καί θά περιμένης. Καί μακάριοι ὅσοι θά περιμένουνε μαζί σου...

Τό Πρότυπο τῆς Παρθενίας σ' ἓνα ἁ-πάρθενο κόσμο

Κάθε χρόνο ὁ 15/Αύγουστος μέ τήν Κοίμηση τῆς Παναγίας, μέ τίς βραδινές παρακλήσεις καί τή νηστεία του, ἀνασύρει ἀπό τό θησαυροφυλάκιο τῶν Δογμάτων καί τῶν παραδόσεων τῆς Ὁρθοδοξίας μας τό Πρόσωπο τῆς Παρθένου Μαρίας καί μαζί μέ τό Σεπτό της Κόνισμα τό στήνει. Πρότυπο μπροστά στά μάτια τῆς ψυχῆς καί τῆς ζωῆς μας: Πρότυπο Κόρης καί Μάνας. Πρότυπο ἀρετῆς καί Ἀγιότητος Πρότυπο ἀγνεΐας καί Παρθενίας.

Ἡ Δογματική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας τήν καθιερώνει «προ τοῦ τόκου Παρθένον καί μετά τόκον Παρθένον», δηλ. Ἄειπάρθενον καί ἡ ὕμνολογία τήν ψάλλει «Ἄσπιλη, Ἄμόλυτη, ἄφθορη, ἄχραντη, ἀγνή Παρθένα...»

Ὁ χριστιανισμός πού ἐμφανίστηκε στούς χρόνους τῆς παρακμῆς τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου, ἐνός κόσμου βυθισμένου στή φθορά τῆς εἰδωλολατρείας του, ἤθελε νά δώση στή νέα κοινωνία πού ἐγκαινίαζε στήν ἀνθρώπινη ἱστορία, μεγάλα πρότυπα ἀρετῆς καί ἀνάπλασης τοῦ κόσμου. Κι ἀνυψώνοντας τή Γυναίκα, ποῦναι πάντα βιολογικά καί ἠθικά Μάνα τῆς ζωῆς, πῆρε τό πρότυπο τῆς Παναγίας καί τόκαμε αἰώνιο Σύμβολο τῆς Παρθενίας τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου.

Γιατί ὁ κόσμος καί ὁ ἄνθρωπος πού βγῆκαν Παρθένα **δημιουργήματα** ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ καί μολύνθηκαν ἀργότερα ἀπό τό ρῦπο τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων, δέ μποροῦν νά ζήσουν χωρίς τήν πρωτόπλαστη παρθενιά των. Καί δέν παύουν νά τή νοσταλγοῦν καί νά τήν ἀναζητοῦν μέσα σέ Βαπτίσματα καί «καθαρομούς», πού ἔχουν

οί θρησκεῖες ὄλων τῶν ἐποχῶν καί τῶν Λαῶν τῆς Γῆς.

Ἰδιαίτερα ὁ χριστιανισμός, πού θέλει νά ὑψῶνῃ τόν ἄνθρωπο ὡς τήν ψηλότερη κορφή τῆς τελειότητος τῆ θέωση», τόν σπρώχνει ἀδιάκοπα στό Μέγιστο καί τό Ἀπόλυτο, ἔχη καί τό ἀπόλυτο πρότυπο τῆς Παρθενίας, τήν Παναγία, γιά νά ὑπενθυμίζη καί νά ἐπανορθῶνῃ σέ κάθε ἐποχή τό χαμένο ἰδανικό μας.

Μά ὁ κόσμος πού ζοῦμε σήμερο εἶναι ἕνας ἀ-πάρθενος κόσμος. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κάνοντας ἄλλη μιά φορά κατάχρηση τῶν νόμων καί τῶν ἐντολῶν πού ὁ Δημιουργός ἔθεσε στή Δημιουργία του ἐκπορνεύει καί διαφθείρει τόν κόσμο καί τόν ἑαυτό του. Μέ τήν κατάχρηση καί τή ληστρική ἐπέμβαση του στό φυσικό κόσμο, δέν ἀφήνει καμιά «παρθενική» γωνιά σ' αὐτόν. Καίει τά δάση, ρυπαίνει τά ποτάμια καί τίς θάλασσες καί μολύνει τόν ἀέρα πού ἀναπνέει.

Στήν κοινωνική μας ζωή ἐγκαταλείπονται θεσμοί καί παραδόσεις, πού ἔχουν μέσα των τήν Παρθενικότητα τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων: τήν τιμιότητα, τήν εἰλικρίνεια, τήν ντροπή, τό σεβασμό, τήν εὐγένεια. Ὁ χουλιγκανισμός μικρῶν καί μεγάλων γίνεται κυριάρχος νόμος τῆς ζωῆς καί ἡ Δημοκρατία ἐκπορνεύεται συχνά σέ δημαγωγία καί τρομοκρατία.

Στίς σχέσεις τῶν φύλων ἀνατρέπονται αἰώνιοι βιολογικοί καί ἠθικοί νόμοι, πού ἐγγυοῦνται τήν υγεία τῆς ζωῆς. Τῆ θέση τοῦ τιμίου Γάμου παίρνει ὁ ἐλευθέρος ἔρωτας, ἡ ἀγνότητα τῶν παιδιῶν συκοφαντεῖται καί ξεπουλιέται φτηνά καί πρόωρα.

Ἡ ὁμοφυλοφιλία θεωρεῖται «νόμιμο» πάθος κι ὁ ἄνθρωπος (ἄνδρας καί γυναίκα) παραδίδεται στήν ἀτίμωση πρωτογόνων ἐνστίκτων.

Τά παιδιά «σκοτώνονται» στή μήτρα τῆς Μάνας των κι ὕστερα ἀναζητοῦνται γοερά ἀπό τους «ἄτεκνους» φονιάδες των.

Οἱ γέροι ἐγκαταλείπονται ἀπό τά παιδιά των, γιατί εἶναι «βάρος» καί πεθαίνουν ἔρημοι σέ θλιβερούς «οἴκους εὐγηνρίας».

Ἔνας κόσμος ὁμως ἀ-πάρθενος, μοιραία γίνεται καί ἀπάνθρωπος κόσμος. Κι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος γιά νά δικαιολογήσῃ τήν κατάπτωση του βρῆκε τήν ψευδοφιλοσοφία τῆς ἀπομυθοποίησης. Ἡ πίστη, λέμε εἶναι μῦθος. ἡ ἀρετή εἶναι μῦθος. Ἡ οἰκογένεια εἶναι μῦθος. Κάθε ἱερό καί ὄσιο εἶναι μῦθος. Στ' ὄνομα τῆς Ἐπιστήμης (ταλαίπωρη Ἐπιστήμη τί σοῦ φορτώνομε) καί τῆς προόδου θέλομε νά τά ἀπομυθοποιήσωμε ὅλα. Νά τά ξεγυμνώσωμε δηλ. ὅλα ἀπό τήν οὐσία, τήν ἱερότητα καί τήν γοητεία των, γιά νά μᾶς μείνη ἡ γύμνια, ἡ ἀνία, τό κενό, ἡ ἀπελπισία, ὁ φόβος, τά ναρκωτικά καί τά ψυχιατρεῖα.

Σ' αὐτό τόν ἀ-πάρθενο καί ἀ-πάνθρωπο κόσμο ἡ Ἐκκλησία μας προβάλλει καί πάλι τοῦτες τίς μέρες τό πρότυπο τῆς Παναγίας Παρθένας.

Τό πρότυπο ἐκεῖνο, πού ὑπῆρξε «Καθαρώτατος Ναός» γιά νά ὑπενθυμίξῃ σ' ὅλους μας τήν ἱερότητα τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου πού ζοῦμε.

Τό πρότυπο ἐκεῖνο, πού ὑπῆρξε Ἁγνή κόρη γιά νά θυμίξῃ στά νιάτα ὄλων τῶν ἐποχῶν, τήν ἀγνότητα πού βαστοῦνε στό κορμί καί τήν ψυχή των γιά νά ἀναπλάθουν σέ κάθε γενιά παρθένα καί καθαρή τή ζωή τοῦ κόσμου. Τό πρότυπο ἐκεῖνο, πού γέννησε τό Σωτήρα, τό Σωτήρα τοῦ κόσμου, γιά νά ὑπενθυμίξῃ στή Γυναίκα, πῶς πρωταρχικός της ρόλος εἶναι νά γεννᾷ καί νά ἀνατρέφῃ ἀνθρώπους πού θά σώζουν τή ζωή τοῦ κόσμου ἀπό τή φθορά τῆς πτώσης καί τῆς ἁμαρ-

τίας...

Ύψηλό καί Ἀπόλυτο φαίνεται τό πρότυπο τῆς Παρθένας Μαρίας. Μά ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά κυνηγᾷ τό ἀπόλυτο κι ὅταν ἀκόμη δέν τό φτάνει ὀλότελα, γιατί ἔτσι μόνο ὑψώνει τόν ἑαυτό του καί τόν κόσμο πού ζῆ.

Ἄσπιλη, Ἄχραντη, Ἄγνή Παρθένα, Πλατυτέρα τοῦ κόσμου.

Ἄπλωσε τό πέπλο τῆς Παρθενίας σου καί σκέπασε τή γύμνια τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Σκέπασέ τον μέ τή χάρη σου καί μέ τά χέρια καί τά ἔργα ἐκείνων, πού τιμοῦνε τό πρόσωπο καί τό πρότυπο σου καί ταπεινά πασχίζουνε γιά νά γεννῆ τούτο τό θάμα.

Καστέλλι 15/Αύγουστου 1992

Εὐα καὶ Παναγία

(Ἡ Γυναίκα καὶ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου)

• **Ο** μήνας Αὐγουστος θά μπορούσε νά ὀνομαστή μήνας τῆς Παναγίας καί ἡ Κοίμησις πού ἀνακεφαλαιώνει τή ζωή καί τό ἔργο τῆς Γυναίκας ἐκείνης, πού γέννησε τό Θεάνθρωπο Χριστό, Σωτήρα τῆς ἀνθρωπότητος καί παραμένει αἰώνιο Σύμβολο Παρθενίας καί Μητρότητας, δίνει τήν εὐκαιρία νά θυμηθοῦμε βαθύτερα τό ρόλο τῆς χριστιανῆς Γυναίκας στήν πορεία καί τή μοίρα τῆς ἀνθρωπότητος.

Κατά τή βιβλική διήγησι, οἱ πρωτόπλαστοι Ἀδάμ καί Εὐα, εἶχαν ἀπάνω των ὅλα τά «προσόντα», ὅλα τά χαρίσματα, νά ζήσουν τήν τελειότητα, τήν ἀληθινή δηλ. εὐτυχία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί νά τή μεταδώσουν στούς ἀπογόνους των. Ὁ ἀντίπαλος ὁμως τοῦ θεϊκοῦ ἔργου Διάβολος, μέ τή μορφή τοῦ ὄφου, ξεγέλασε τήν Εὐα, τάζοντας της τήν «ἀπελευθέρωσι» ἀπό τή θεϊκή ἐξουσία καί ὠδήγησε στήν προπατορική πτώσι, μέ ὅλες τίς συνέπειες στήν παραπέρα πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ «ὀρθολογιστές», παλαιότεροι καί σύγχρονοι, πού θεωροῦνε μυθική καί ἀφελή τή Βιβλική διήγησι γιά τήν πτώσι τῶν πρωτοπλάστων, θά πρέπει νά μᾶς ἐξηγήσουν γιά τή ἀνθρωπότητα, μ' ὅλη τήν «πρόοδο καί τήν ἀνάπτυξη της», παραμένει βάρβαρη, ὑποανάπτυκτη καί συχνά γκρεμίζεται σέ ἀδιέξοδα καί παρακμές, δηλ. σέ «πτώσεις».

Ἡ Παναγία ὁμως μέ τό νά γεννήσῃ τό Θεάνθρωπο Χριστό, γίνεται «Εὐλόγημένη ἐν γυναιξί», καί ἐπανορθώνει τήν πτώσι τῆς προμήτορας Εὐας. Καί ὁ Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπισή Του ἐγκαινιάζει τήν «καινή κτίσι» (β' Κορινθ.

9,17) τή Νέα ἀνθρωπότητα, μέσα στήν ὁποία ἡ Γυναίκα ξαναβρίσκει τήν πρωτόπλαστη φύση της καί γίνεται ὄργανο σωτηρίας τοῦ κόσμου.

Μέ τήν Παναγία, προμήτορα τῆς νέας «ἐν Χριστῶ» ἀνθρωπότητας, ἡ Γυναίκα ξαναβρίσκει τήν πρωτόπλαστη φύση της καί μέ τήν διαιώνιση τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους καί τήν «ἀνατροφή του» σωματικά καί ψυχικά, ἐνεργεῖ γιά τή σωτηρία του.

Ὁ χριστιανισμός μέ τό κήρυγμα «οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ» (Γαλ. 3, 28) ἀποκατάστησε τήν ισότητα τῶν «φύλων» καί τοποθέτησε τή Γυναίκα στό Εἰκονοστάσι τῶν Ναῶν καί τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν του. Μέ τό χριστιανικό Γάμο ἡ Ἐκκλησία ἐξαγιάζει τούς βιολογικούς Νόμους, κάνη μυστηριακό, τίμιο καί ἄρρηκτο τόν δεσμό ἀνάμεσα στόν ἄνδρα καί τή Γυναίκα καί τοῦ δίνει τίς προοπτικές δημιουργίας μιᾶς δυναμικῆς ἀνθρωπότητας, πού γίνεται βασιλεία τοῦ Θεοῦ στόν κόσμο αὐτό καί πέρα ἀπό τόν κόσμο αὐτό.

Ἄλλά ὁ μέγας Ἀντίπαλος - ὁ ὄφις δέν παύει νά πολιορκῆ τήν Εὐα, τάζοντας της σε κάθε ἐποχή «Ἀπελευθέρωση».

Μέσα στίς διάφορες ἰδεολογίες καί τά Κινήματα τοῦ νεωτέρου κόσμου, τόν Καπιταλισμό, τό Σοσιαλισμό, Φασισμό, κ.λ.π. πού δείχνουν μιᾶ ἀποτυχημένη ἀναζήτηση κάποιας καλύτερης ἀνθρώπινης Κοινωνίας, ἔκαμε τήν ἐμφάνισή του καί ὁ φεμινισμός, τάζοντας στή Γυναίκα «ισότητα» καί ἀπελευθέρωση».

Κανείς δέν ἰσχυρίζεται πώς, σέ μιᾶ ἐποχή πού ὅλοι ζητοῦνε τά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί τά προνόμια των, ἡ Γυναίκα ἔπρεπε νά παραμένη στάσιμη στίς ἀτέλειες μιᾶς μονόπλευρης Πατριαρχικῆς Κοινωνίας. Ὁ Φεμινισμός ὁμως, ὅπως φάνηκε τουλάχιστον μέχρι σήμερα, ἀντί νά φυλάξη

καί νά αξιοποιήση τά ιδιαίτερα καί αὐθεντικά προνόμια -
χαρίσματα τῆς Γυναίκας, τά ἐνόθεψε μέ ἀπομιμήσεις καί
διαστροφές ἀνδρικοῦ μοντέλου.

Ἔτσι ἡ ἰσότητα τῶν φύλων, πού θεμελιώθηκε ἀπό τό χρι-
στιανισμό στή φυσικότερη καί γνησιότερη βάση της
(ἄνδρας καί Γυναίκα εἶναι τέκνα τοῦ κοινοῦ Θεοῦ), ἐκφυλί-
στηκε σιγά σιγά σε παντελόνι καί τσιγάρο καί σ' ἓνα
γυναικεῖο ἐπαγγελματισμό, πού παραχαράσσει τήν ταυτό-
τητα τῆς Γυναίκας.

Ἡ «ἀπελευθέρωση» ἀπό τά λεγόμενα «ταμποῦ τῆς
ἠθικῆς, ἀπογυμνώνει τή Γυναίκα ἀπό τά βαθύτερα καί ἱερώ-
τερα βιώματα τῆς ὕπαρξης της καί τήν ὑποδουλώνει σέ
τόσες ἀθλιότητες.

Ἔτσι ὁ Φεμινισμός, ἀκολουθώντας τήν αἵρεση τῆς αὐτο-
νομίας τοῦ μοντέρνου ἀνθρώπου, τοῦ ἀνθρώπου δηλ. πού
κάνη τόν ἑαυτό του μέτρο καί κριτή τῶν πάντων καί
ἀρνεῖται τή συνεργασία τοῦ Θεοῦ, δίνει στή Γυναίκα ἀξιώ-
ματα, τήν ἀδειάζει ὁμως ἀπό τό βαθύτερο περιεχόμενο της
καί ζημιώνει τήν ἀνθρωπότητα, στερώντας την ἀπό πολύτι-
μα ἠθικά καί Κοινωνικά κεφάλαια τοῦ Γυναικείου
Ἀνθρωπισμοῦ.

Γιατί ὁ Φεμινισμός μπορεῖ νά δίνη στή Γυναίκα τό δικαίω-
μα νά γίνεται Ὑπουργός Δικαστῆς καί Χωροφύλακας... ἡ
ἀνθρώπινη ὁμως χάνει τή Μάνα, τή σύζυγο, τήν ἀδελφή
χάνει τήν Ἱέρεια τῆς Οἰκογενειακῆς Ἐστίας, πού ὑπῆρξε ὁ
ὑγιέστερος θεσμός τῶν ἀνθρωπίνων πολιτισμῶν. Καί τή
ζημιά αὐτή τήν πληρώνομε ἤδη καί θά τήν πληρώσει ἀκόμη
περισσότερο στό μέλλον τό ἀνθρώπινο Γένος.

Χαῖρε ἀνόρθωσις τῶν ἀνθρώπων

Χαῖρε κατάπτωσης τῶν διαμόνων

Ὁ στίχος αὐτός τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, πού ἀναφέρεται

στόν σωστικό ρόλο τῆς Παναγίας σάν Μητέρας τοῦ Σωτῆρα Χριστοῦ, σημαδεύει καί τόν ἰδιαίτερο ρόλο τῆς Γυναίκας στήν ἀνάπλαση τῶν ἀνθρωπίνων Κοινωνιῶν.

Ἄλλά τό ρόλο αὐτό δέ μπορεῖ νά τόν ἀσκῆση ἡ Γυναίκα σάν Εὔα τῆς πτώσης, παρά μόνο σάν Εὔα τῆς χάρις.

Κι ὁ κάθε φεμινισμός, πού θέλει τήν «ἀνάπτυξη» τῆς Γυναίκας, ἄς φροντίζη νά τήν περισώζη ἀπό τίς «δαιμονικές καταπτώσεις», τῶν ἐποχῶν καί τῶν πολιτισμῶν. Τότε ἡ Γυναίκα θά μπορῆ νά κάνη ἔργο σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους, σ' ὅποιοδῆποτε σκαλοπάτι κι ἄν τήν τοποθετήσωμε.

Ἡ Γυναίκα στήν Ἀνακαίνιση τοῦ νέου κόσμου

Μέσα στή Βαβέλ τοῦ τωρινοῦ ἐκλογικοῦ σάλου τῆς Χώρας μας, φοβοῦμαι πώς ἀνάμεσα σέ τόσα ἄλλα ξεχνιέται καί ἡ Πεντηκοστή.

Ἡ μεγάλη αὐτή Γιορτή πού ἀναφέρεται στήν Ἰδρυση τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καί σημειώνει τήν ἀνακαίνιση τοῦ Ἀρχαίου Κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δέν εἶναι μόνον ἓνα ἱστορικό γεγονός μιᾶς ἡμέρας καί μιᾶς ἐποχῆς (Πεντηκοστή 33 μ.Χ.) ἀλλά καί μιᾶ ἀκατάπαυστη Πνευματική ἐνέργεια καί Χάρη πού φωτίζει καί ἀναγεννᾷ ἄτομα καί λαούς, ἐποχές καί πολιτισμούς πού τήν πιστεύουνε καί τήν ἀναζητοῦνε.

Ἡ ἐποχή μας σημαδεύεται ἀπό ἓνα παγκόσμιο πόθο ἀλλαγῆς καί ἀνακαίνισης. Αὐτό εἶναι μιᾶ πραγματικότητα πού δέν πρέπει νά ἀμφισβητεῖται.

Οἱ στόχοι ὁμως τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς παραμένουν συγκεχυμένοι καί ἀκαθόριστοι: Ξεσηκώθηκαν οἱ λαοί τῆς Γῆς γιά μιᾶ νέα πορεία. Πού πηγαίνουμε ὁμως κανεῖς μας δέν ξέρει.

Τά πολιτικοκοινωνικά κινήματα (ιδεολογίες, κόμματα, κ.λ.π.) πού νομίζουνε πώς πατρνάρουνε αὐτή τήν νέα πορεία τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι τά ἴδια σέ ἀδιέξοδο. Οἱ τεχνοοικονομικές των ἐπαγγελίες εἶναι μονόπλευρες καί «ἀπάνθρωπες». Πολλές ἀπό τίς ἐπαγγελίες αὐτές πού προγραμματίζουνε μόνο «βιοτικά ἐπίπεδα», στρέφονται σιγά - σιγά ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου.

Ὡστόσο τό αἶτημα τῆς ἀνακαίνισης τοῦ σημερινοῦ κόσμου εἶναι οὐσιαστικό καί ἐπίμονο: Ποιά στάση θά τηρήσῃ σ' αὐτό τό θέμα ἡ Γυναίκα: Ποιά μπορεῖ νά εἶναι ἡ συμβολή

τῆς Γυναίκας σ' αὐτή τή νέα Κοσμογονία; Ἀφορμή στά ἐρω-
τήματα αὐτά μοῦ δίνουν δύο πράγματα.

α) Ἡ δημιουργική συμβολή τῆς Γυναίκας στήν πρώτη
Χριστιανική Κοινωνία.

β) Τό σύγχρονο παγκόσμιο φεμινιστικό κίνημα:
Ἀπελευθέρωση τῆς Γυναίκας.

Ὁ ἱστορικός τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας
(Εὐαγγελιστής Λουκάς) περιγράφει στίς Πράξεις τῶν
Ἀποστόλων, τήν παρουσία τῆς Γυναίκας στήν πρώτη
Χριστιανική Κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων καί τήν συμβολή
της στήν ἐξάπλωση τοῦ Εὐαγγελίου στόν Κόσμο.

Ἀπό ἄλλες πηγές μαθαίνομε ἀργότερα, πόσο μεγάλη
ὑπῆρξε ἡ συμβολή τῆς Χριστιανῆς Γυναίκας στό θεσμό τῆς
οἰκογένειας, στήν ἀγωγή τοῦ ἀνθρώπου, στήν κοινωνική
πρόνοια (Φιλανθρωπεία) καί γενικά στήν ἐξανθρώπιση καί
τήν ἀνάπλαση τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Ἐρωτᾶται λοιπόν: Μπορεῖ νά βοηθᾶ καί ἡ σημερινή
Γυναίκα στήν ἀνάπλαση τοῦ κόσμου, πού ζητοῦμε;

Ἡ ἀπάντηση μπορεῖ νά εἶναι θετική:

α) Γιατί ἡ Γυναίκα ἀντιπροσωπεύει σήμερο τό μισό, ἡ καί
παραπάνω ἀπό τό μισό πληθυσμό τῆς ἀνθρωπότητας.

β) Γιατί ἡ Γυναίκα μέ τή χαρισματική της προσωπικότητα
διαθέτει μεγάλες ἀναπλαστικές δυνάμεις.

γ) Γιατί ἡ Γυναίκα ἴσως νά παραμένη ἀκόμη περισσότερο
ἄθικτη ἀπό τόν ἄνδρα πού αἰῶνες τώρα σπαταλᾶται καί
φθείρεται σ' ἓνα μονόπλευρο «ἀρσενικό πολιτισμό»: Σ' ἓνα
μονόπλευρο πολιτισμό πού χρειάζεται σύζευξη καί σύνθεση.

Μέ τίς σκέψεις αὐτές καί μέ τήν εὐκαιρία τῆς
Πεντηκοστῆς χαιρετίζομε καί ὑποστηρίζομε τό σύγχρονο
παγκόσμιο Κίνημα Ἀπελευθέρωση τῆς Γυναίκας.

Φοβούμαστε ὁμως τό λοξοδρόμημά του: Φοβούμαστε

πώς όπου και όταν ή απελευθέρωση της Γυναίκας οδηγεί στην ανδροποίηση της, αυτό οδηγεί όχι μόνο σε μία χειρότερη αλλοτρίωση, αλλά και σε μία βαθύτερη καταστροφή της ανθρωπότητας.

Τονίζομε την ευθύνη εκείνων που με οποιαδήποτε μορφή ήγουνται στην απελευθέρωση της Γυναίκας και καλοῦμε τις Χριστιανές Γυναίκες να πάρουν την θέση των μέσα στο κίνημα αυτό για να τό «ἐπιφοιτήσουν» με την πίστη και την ἀρετή των.

Στό πρόσωπο της Παναγίας ή ανθρωπότητα πρόσφερε ότι καλύτερο είχε για την σωτηρία του Κόσμου.

Καί τώρα ο Κόσμος περιμένει από τις κόρες και τις θυγατέρες της Παναγίας μία προσφορά για την ανάπλασή του. (Πεντηκοστή 1984).

Τό βιβλίον διατίθεται υπέρ των Ίδρυμάτων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κισάμου - Σελίνου

Εκτύπωση: ΜΙΧ. ΓΕΩΡΓΑΣΑΚΗΣ Ο.Ε.